

Upmanu
Upmanu

891.99

U-15

2365

891.99 Կարգադրութեամբ
 5-15 Կարգադրութեամբ

ՏԻԵ-3923	29/մի	79

ПК з. 243 т. 3.000.000

891.99

5-15

այս

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԽԱՆՔԱՆԵՐ

21 JUN 2012

ԱՒԱԶԻՒՐԱ

1001
 2365

ԴՐԱՄԱՆ ԶՈՐԱ ԱՄԱՐՈՎ

0734034139 090672588

—•••••

6 NOV 2011

၂၅၇-၄၄၆ .၂ ၈၈-၄၅၅-၆၃၅

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ॥

မြတ်ဗုဒ္ဓဘုရား . နေ့

1805 VON 2

ՄԵԺԱՐԴՈՅ Պ. ՏԻԳՐԱՆ

ԱՔՐԻԿԵԱՆԻՆ

ԱՆԿԵՂԺ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔՈՎ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ Է

ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Տիգրանն աղա.

Պաշտօնավարութեանս հանգամանքը չէ, որ
ինձ թելադրում է սոյն աշխատութիւնս Ձեզ
նուիրել, այլ այն ակնածութիւնը, որ ես տածում
եմ դէպի Ձեր գիտակցական սէրը՝ հայրենի կրթ-
թական ու գեղարուեստական գործի վերաբեր-
մամբ, որին Դուք վաղուց հետէ մեկենաս էք
հանդիսացել:

Յով. Մալխասեան

ԳՈՐԺՈՂ ԱՆՁԵՐ

1. ՀԱՁԻ ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԵԱՆ, ծխախոտի գործա-
րանատէր 65 տ.
2. ՇԱՂԻՏԱ, նրա կինը 52 »
3. ԱՆՏՕՆ, 30 »
4. ՍՏԵՓԱՆ, } նրանց որդիքը 27 »
5. ԼԱԶԱՐ, } 25 »
6. ԱՐՇԱԿ, } 20 »
7. ՍՈՖԻԱ, Անտօնի կինը 26 »
8. ԱՆՆԱ, Հ. Յակոբի եղբոր աղջիկը, որք 21 »
9. ՀՐԱՆՏ, Սարեանների հաշուապահ 28 »
10. ՏԻԳՐԱՆ, գործակատար եւ գանձապահ 35 »
11. ԶԱՐՈՒՀԻ, այրի կին 38 »
12. ՄԱՐԻ, տան աղախինը 22 »
13. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՎԱՐՊԵՏ 29 »
14. ԼԵՒՈՆԻԿ, Անտօնի մեծ որդին 5 »
15. ՆՕՏԱՐ 58 »
16. ԲԺԻՇԿ 42 »
17. 2 ԽԱՆՈՒԹԻ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ

Գործողութիւնը կատարում է մի հարուստ գաւառա-
կան քաղաքում:

ԳՅԵՆՆ ԲՈՎՈՐՔ

ԱՓՐԻԿԵԱՆՆԻՆ

-աճողոր հաստիւմն յԱՅԳԱՍ ԳՈՐԺՈՑ ԿԶԱՆ 1.

« 20	...	...
« 22	...	...
« 23	...	...
« 24	...	...
« 25	...	...
« 26	...	...
« 27	...	...
« 28	...	...
« 29	...	...
« 30	...	...
« 31	...	...
« 32	...	...
« 33	...	...
« 34	...	...
« 35	...	...
« 36	...	...
« 37	...	...
« 38	...	...
« 39	...	...
« 40	...	...
« 41	...	...
« 42	...	...
« 43	...	...
« 44	...	...
« 45	...	...
« 46	...	...
« 47	...	...
« 48	...	...
« 49	...	...
« 50	...	...

ԴԱՅԳԱՍ ԳՈՐԺՈՐՔ ԿԶԱՆ 2. 11

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

Ճոխ սեղանատուն. հացի սեղան, ծածկուած մաքուր սիւսողով. վերեւից լամպար. սեղանի շուրջը և պատերի հետ աթոռներ. սեղանի վրայ նախաձաշելու ուտելիքներ: Սեղանատան դիմացի պատին բուֆետ. սեղանի ձախ*) կողմը թախթ. թախթի վերև պատին ժամացոյց, որ ցոյց է տալիս ժամը 10¹/₄ անց. սեղանատանը մի քանի մեծ ծաղկամաններով ծաղիկներ: Երկու դուռ դէպի աջ և երկու դուռ ետևի պատի մէջ: Զախ պատին երկու լուսամուտ. ետևի կողմից մէկ (ձախ) դուռը բացուում է դէպի նախասենեակ, որտեղ կայ շորեր քաշ անելու կախարան: Առաւօտ է:

ՏԵՍԻԼ 1

Մ'սնում եմ Շաղիսա, լեռնայ Մարի

ՇԱՂԻՏԱ.—(Հագած ունի հարուստ նեղիթէ. նա

*) Զախ պէտք է ընդունել բեմից՝ դէմքը դէպի հանդիսականները:

իր հարուստ մագերը խնամքով հաւաքել է գլխին. ունի հարուստ կուրծք, յոյր մարմին և վեհ քայլուածք, նայում է հպարտ եւ խօսում է մեծավարի. երեսին հազիւ նկատում են կնճիռներ: Ննջարանից գալով) Մարի, Մարի, չի լսում ի՞նչ է, Մարի:

ՄԱՐԻ— (Հագնուած է կոկիկ. կապած է մաքուր գոգնոց. կարճ շրջագետի տակից երեւում են նրա գեղեցիկ մուճակներով ոտքերը. դէմքը դալուկ է, բայց աշխոյժ. մագերը շինել է վերջին տարազով) Այստեղ եմ տիկին:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ձեռ լսում, ի՞նչ է:

ՄԱՐԻ— Ձբաղուած էի, տիկին:

ՇԱՂԻՏԱ.— Կաթը տաքացա՛ւ:

ՄԱՐԻ— Դեռ ո՛չ:

ՇԱՂԻՏԱ.— Մինչեւ հիմա ի՞նչ ես շինում:

ՄԱՐԻ— Ինքնաեռ էի պատրաստում:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ժամը տասն անց է, ինքնաեռը դեռ նո՛ր ես պատրաստում:

ՄԱՐԻ— Ի՞նչպէս անեմ, տիկին, շատ անգամ վաղ եմ պատրաստում, բերում դնում եմ սեղանի վրայ՝ մօտեցող չի լինում, քըլթքըլթում է, քըլթքըլթում, հանգչում. նորից գալիս եմ, ետ տանում, նորոգում:

ՇԱՂԻՏԱ.— Դա քո գործը չէ, թող հանգչի. դու ժամանակին պատրաստիր, ներս բեր:

ՄԱՐԻ— (Վրդովուած) Ես էլ կըսէի եմ ընկել, չգիտեմ ի՞նչպէս անեմ:

ՇԱՂԻՏԱ.— (Խիստ) Դէ, էլ մի՛ երկարացնիր, գնա՛ բանիդ:

ՄԱՐԻ— (Փնթփնթալով հեռանում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մտնում է ԱՆՆԱ

ԱՆՆԱ.— (Միջահասակ, ոչ այնքան նիհար. դէմքին բարի և ժպտուն արտայայտութիւն. երեսը ոչ այնքան դալուկ, ոչ այնքան վարդագոյն. յիկահեր, խաժուժիկ աչքերով. հագնուած է պարզ, մաքուր գարնանային ծաղկաւոր թեթեւ շրջագետ, վերեւից սպիտակ գոլաւոր շապիկ. մագերը ոչ այնքան խնամքով հաւաքած գլխին: Ննջարանի կողմից գալով) Այդ ո՛ւր վրայ էիր բարկանում, մայրիկ:

ՇԱՂԻՏԱ.— Այն անպիտան աղախնի. օրն եկել ճաշ է դառել՝ դեռ նրա ինքնաեռը պատրաստ չէ. այս մի ժամ է, ասել եմ կաթը տաքացրու, Արշակը դեղ պիտի ընդունէ՝ դեռ չէ տաքացրել. այդ բաւական չէ՝ դեռ համարձակու՛ւմ է ինձ նկատողութիւն անել, թէ ուշ էք վեր կենում, ինքնաեռը սառչում է, էլ չգիտեմ ի՞նչ...

ԱՆՆԱ.— Մի՛ նեղանայ, մայրիկ, հանգստացիր. նա էլ ի՞նչ անէ. վերջին ժամանակներս քանի անգամ տեսել եմ՝ ինքնաեռը պատրաստել-բերել է՝ ոչ ոք մօտեցող չէ եղել, էլի նորից ետ է տարել, տաքացրել:

ՇԱՂԻՏԱ—(Կտրուկ) Աղախին ասածդ իր
գործը պիտի գիտենայ. դու նրան մի պաշտա-
պանիր:

ԱՆՆԱ—(Մեղմ) Ես նրան չեմ պաշտապա-
նում. ես ճշմարտութիւնն եմ ասում, մայրիկ:

ՇԱՂԻՏԱ—Փողոց պիտի գնանք, այնքան
բան ունենք առնելու՝ դեռ տանն ենք. նրանք
էլ (ցոյց է տալիս ննջարանի կողմը) մինչև հի-
մա դեռ չեն վեր կացել, գործի չեն գնացել.
(այդ ժամանակ լսում է Արշակի հազի ծայնը):
Արշակն այդպէս հիւանդ. գիշերս բոլորովին չէ
քնել, շարունակ հազացել է:

ԱՆՆԱ—Ես գիշերը մինչև ժամը մէկը մօտն
էի. իրեն լաւ էր զգում. բաւականին կարգացի.
լսում էր:

ՇԱՂԻՏԱ—Հէնց այդ կարգալն է, որ քանի
գնում նրան թուլացնում է. այդ գրքերից քիչ
վազ եկէք: Այդ դրութեանն է՝ էլի գիրքը ձե-
ռից վայր չի գցում:

ԱՆՆԱ—Իր հոգեկան բաւականութիւնն այդ
գրքերի մէջն է գտնում, մայրիկ:

ՇԱՂԻՏԱ—Շատ էլ. բայց որ առողջութիւ-
նը փաստում է:

ԱՐՇԱԿ—(Ներսից) Մայրիկ, Աննա, ով կայ
այդտեղ. եկէք փոքր ինչ պատուհանը բաց ա-
րէք:

ԱՆՆԱ—Այս բոպէիս (գնում է):

ՇԱՂԻՏԱ (Մեղմ) Ո՛վ Տէր-Աստուած, Դու
հասնես զաւակիս օգնութեան:

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Մարին բերում է նիկելի ինքնաեղ

ՇԱՂԻՏԱ—(Երես) Միւս անգամ ինքնաեղն
իր ժամանակին պատրաստ լինի, հասկանում ես:

ՄԱՐԻ—(Ծնշուած) Լաւ:

ՇԱՂԻՏԱ—(Հանգիստ, քայց խորհրդաւոր)
Պարոնդ գիշերս երբ տուն եկաւ:

ՄԱՐԻ—Ո՞րը:

ՇԱՂԻՏԱ—Ա.ւ... Ստեփանը:

ՄԱՐԻ—Համարեա լուսացել էր:

ՇԱՂԻՏԱ—Էլի այդպէս ուշ... (խօսակցու-
թեան տոնը փոխելով), կաթը չեղաւ:

ՄԱՐԻ—Պատրաստ է (գնում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Մտնում է Սոֆիան

ՍՈՖԻԱ—(Բարձրահասակ, թուխ դէմքով. երե-
սին նկատում են յոգնածութեան հետքեր: Սաստիկ
առատ մազերը հաւաքել է գլխի շուրջը, այնպէս, որ
դէմքը կասեւ շրջանակի մէջ լինի. հագնուած է վայելուչ
տանու. զգեստ. շարժուածքը նազանի է եւ վայելուչ):

ՇԱՂԻՏԱ—Անտօնը վեր կացաւ:

ՍՈՖԻԱ—Հազիւ կարողացայ զարթեցնել. գիշերս մինչև լոյս դարձեալ նստել, սպասել եմ. ճիշտ, ես արդէն յոգնեցի սպասելուց. չգիտեմ սրա վերջը ո՞ր է հասնելու...

ՇԱՂԻՏԱ—Ստեփանն էլ այնտեղ դեռ չէ վեր կացել. ննջարանի դուռը ծեծեցի՝ հազիւ լսեց: Ժամը տասնկէսին մօտ է՝ դեռ տանն են: Չգիտեմ մեր դործին ո՞վ է մտիկ տուողը: Այդ բոլորը Հալի-Յակովբի այստեղ չլինելունցն է. թող այստեղ լինէր՝ դրանց ցոյց կըտար:

ՍՈՖԻԱ—Էհ, մայրիկ, մարդիկ իրենք պէտք է հասկանան. երկիւղով ի՞նչ կըլինի: (Թէյ է լցնում իրեն):

ՄԱՐԻ—(Բերում է կաթը. մի մասը լցնում կաթնիկի մէջ, միւս մասը Շաղիտան տանում է Արշակի ննջարանը: Մարին գնում է շոհանոց):

Յ Ե Ս Ի Լ 5

Մտնում է Անսօն

ԱՆՏՈՆ— (Նիհար եւ բարակ մարմին. դալուկ ձուածեւ դէմք. բարակ, հազիւ նշմարելի պէսեր, եւս հազիւ նշմարելի մօրուք կզակի վրայ. մազերը սանրել է դէպի ետ. հագած է մաքուր վիզիտկա եւ ծաղկաւոր բաճկոն. խօսում է ջղային կամ ճնշուած, անվստահ): Կարծես մայրիկը այստեղ էր:

ՍՈՖԻԱ—(Ոչ-սիրայի) Գնաց Արշակի մօտ:

ԱՆՏՈՆ—Ի՞նչպէս է Արշակի դրութիւնը:

ՍՈՖԻԱ—(Կտրուկ) Վատ. ամբողջ գիշեր հաղացել է:

ԱՆՏՈՆ—Անպիտան տղայ, այնքան փող ծախսեցինք վրան, որ գնա բան սովորի, գնաց փշուրթիւն սովորեց, վերջն էլ վատ ախտով հիւանդացաւ, ընկաւ անկողին, դրա հետ թոքախտըն էլ միացաւ՝ ընկաւ մահիճ, մեղ էլ այնքան ծախքերի մէջ գցեց:

ՍՈՖԻԱ—Մի տղայ, որ մանուկ հասակից փողի հետ խաղայ՝ նրա վերջն այդ է:

ԱՆՏՈՆ—Բոլոր մեղքը մայրիկինն է. քանի անգամ ասացինք, թէ փող մի տայ դրան, չեղաւ. մինչև անգամ, միտքդ է, մի անգամ գիմնազիայի դաստիարակը եկաւ խնդրեց, որ փող չտանք, դարձեալ չեղաւ, դարձեալ տալիս էր:

ՍՈՖԻԱ—Մայրիկն ի՞նչ անէր. չէր տալիս՝ նա գնում մեղկից էր գողանում. մի անգամ էլ, յիշում ես, գիշերը ծածուկ հայրիկիդ զբաղանից 300 ռուբլի գողացաւ, փախաւ գնաց Կիսլավոդսկ, մի շաբաթուայ մէջ բոլորը վատնեց, եկաւ:

ԱՆՏՈՆ—Չգիտեմ այդ տղան ո՞ւմ քաշեց այդպէս փուշ:

ՍՈՖԻԱ—(Կծու) Իր եղբայրներին:

ԱՆՏՈՆ—(Ջղայնացած նայելով կնոջ երեսին) Հը՛՛՛...

ՍՈՖԻԱ—Այդ որ նրա մասին էք բան ասում, մէկը հարցնող լինի՝ դժուար ինչ էք. մէկը

կէս գիշերն անց էք տուն գալիս, միւսդ՝ լուսա-
դէմին, որըդ էլ՝ ամենակին: Արշակի օրերը հաշ-
ուած են. դուք ձեզ նայեցէք, որ աշխարհի ե-
րեսին գլուխ էք պահելու:

ԱՆՏՕՆ—(Ուզենալով խօսքը փոխել՝ նայում
է ժամացոյցին) Օհ, արդէն ժամը տասն և մէ-
կին մօտ է. ուշացայ:

ՍՈՖԻԱ. (Վրդովուած) Իհարկէ, գիշերը ժա-
մը երեքին-չորսին տուն եկողը կուշանայ: (Պաու-
զա) Ամօթ չլինի հարցնելը՝ գիշերս էլի ռոտեղ
էիր:

ԱՆՏՕՆ—Ակմբում:

ՍՈՖԻԱ.—Ակմբում... դրա հնարողը գետինը
մտնէր, որ չհնարէր, որ մարդիկ չհաւաքուէին,
մինչև լոյս թուղթ չխաղային, և լուսադէմին
դատարկ գրպաններով տուն չվերադառնային:

ԱՆՏՕՆ—Իսկ դձեք, որ շաբթէնը երկու-ե-
րեք անգամ հաւաքուում էք լոտօ սարքում, ես
բան ասում եմ:

ՍՈՖԻԱ.—Սարքում ենք, շատ-շատ խաղում
ենք մինչև գիշերուայ ժամը տասնեմէկը, կամ
տասնեերկուսը. հօ ձեզ պէս չենք լուսաց-
նում:

ԱՆՏՕՆ—Այն յիմար ընկերներս եղան պատ-
ճառը, ստիպեցին թուղթ խաղալու, վերջն էլ
ընթրիքի պահեցին, ուշացայ:

ՍՈՖԻԱ.—Ըսկերներդ յիմար էին, դու հօ

խելօք էիր, թող դձե չմնայիր, գայիր: Չմտա-
ծէիր, թէ ամուսին ունիս, տանը նստած քեզ
է սպասում:

ԱՆՏՕՆ—Քնիր, քեզ ռվ է ասում, որ նըս-
տես, սպասես:

ՍՈՖԻԱ.—Չսպասեմ, հա, որ աւելի ուշա-
նաս:

ԱՆՏՕՆ—Առաւօտ կանուխ, Աստուած կը-
սիրես, էլի մի սկսիր:

ՍՈՖԻԱ.—Չսկսեմ, որ միենոյն բանը կըրկ-
նես, հա. մէկ մտածել ես, թէ դրա վերջն ուր
է հասնելու:

ԱՆՏՕՆ—(Չայրացած) Բա հիմա չես թող-
նելու, որ մի բաժակ թէյ խմեմ:

ՍՈՖԻԱ.—(Սպառնալիքով) Անտօն, բաւական
է, մինչև այստեղս է հասել (ցոյց է տալիս կո-
կորդը). խելքդ գլուխդ հաւաքիր, էդ ճամբից
ետ կաց, թէ չէ մէկ էլ տեսար...

ԱՆՏՕՆ—(Ընդհատելով) Իհնչ:

ՍՈՖԻԱ.—Երեխաներիս ձեռքից բռնեցի ու
գնացի:

ԱՆՏՕՆ—(Չէզնանքով) Ո՛ւր:

ՍՈՖԻԱ.—Հօրս տուն:

ԱՆՏՕՆ.—Որ հօրդ տուն էիր գնալու՝ էլ ին-
չ՞ու ամուսնացար:

ՍՈՖԻԱ.—Ամուսնացայ, որ երջանիկ օր
տեսնեմ, միասին կեանք վայելենք. ոչ թէ ես

գիշեր-ցերեկ տանը մենակ մնամ նստած, դու
ամբողջ գիշերներով դուրսը թափառես: Մի տեղ
եմ ուզում գնալ՝ չկաս. թատրոն եմ ուզում
յաճախել՝ տանը չես, ստիպուած տանն եմ մը-
նում. մի լաւ մտածիր, թէ արածդ ի՞նչ է:

ԱՆՏՕՆ—(Ջրային) Օհ, հէրիք եղաւ:

ՍՈՖԻԱ—(Դառնութեամբ) Անամօթ:

Տ Ե Ս Ի Լ 6.

Ասնում է Ասեփանը

ՍՏԵՓԱՆ—(Կոյր, չաղ դէմք. սեւ կոյր աչ-
քեր, բարակ սեւ պեխեր. սափրած երես, միջահասակ,
սաստիկ շարժուն. դէմքն աւելի կարմիր, քան դա-
լուկ. աչքերն արնով լցուած են, սեւ սաթի նման հա-
րուստ մազերը մի կողքի սանրած: Հաղած է նոր տա-
բաղի պիջակ իր գոյնի վարտիկով ու բաճկոնով. ման
է գալիս վստահ, ինչպէս իր ժարձումներն են վստահ,
անցնում է Անտօնի մօտով, մօտենում է սեղանին,
թէյ է ածում):

ԱՆՏՕՆ—(Ստեփանին) Գիշերս էլի ռթեղ
ես եղել, որ աչքերդ այդպէս ուռել-կարմրել
են:

ՍՏԵՓԱՆ—(Երես) Քեզ ինչ:

ԱՆՏՕՆ—Փո՛ւ, այնքան խմել է, որ գինու
հոտը բերանից գալիս է:

ՍՏԵՓԱՆ—(Յրան նայելով) Դու էիր մնա-
ցել վրաս խօսելու, թղթամոլ:

ԱՆՏՕՆ—(Կրքուս) Խօսքդ ճանաչիր, յիմար:

ՍՏԵՓԱՆ—Ի՛նչ, սո՛ւտ եմ ասում:

ԱՆՏՕՆ—Եթէ ես թուղթ եմ խաղում, դու
էլ անառակ կեանք ես վարում:

ՍՏԵՓԱՆ—Ես գործ եմ շինում, դո՛ւ ինչ
ես անում, ողորմելի:

ԱՆՏՕՆ—Շինում ես, այո՛, գիտեմ, «Ռոս-
կոշ» կաֆէշանտանում:

ՍՏԵՓԱՆ—(Ժամաճողութեամբ) Այո՛, յարգե-
լի թղթամոլ, «Ռոսկոշ» կաֆէշանտանում, որ-
տեղ երէկ դարձեալ մի պարտիա ապրանք ծա-
խեցի մօտ հազար ռուբլի օգուտով, փողն էլ
կանխիկ ստացայ, իմացար:

ԱՆՏՕՆ— Ինչքան աշխատում ես՝ այնպէս
երկուս էլ վատնում:

ՍՏԵՓԱՆ—Ճիշտ է, քեզ պէս միայն թըղ-
թախաղի չեմ տալիս:

ԱՆՏՕՆ—Ո՞վ գիտէ, այն ծախածներդ մէջ
էլ ինչեր ես անում:

ՍՏԵՓԱՆ—(Զայրացած ձեռքը խփում է սեղա-
նին, որից ամանները ծայն են հանում, եւ Սոֆիան
վեր ի թոշում ա՛հ անելով) Այս տեսակ բանի հէրն
անիծած, որ համ անես՝ համ էլ վրադ կասկա-
ծես, խօսես...

ԱՆՏՕՆ—(Տեսնելով կնոջ վախենալը) Վայ-
րենի՛:

ՍՈՖԻԱ—(Համբերութիւնը հատած) Ի սէր

Աստծոյ վերջացրէք. բաւական է. ամեն օր միևնոյն կոիւր, միևնոյն կոիւր. չբեզարեցիք էլ. (սեղացած զնում է ննջարան):

Տ Ե Ս Ի Լ 7.

Մտնում ե Լազար

ԼԱԶԱՐ — (Փոքր նիհար դէմք. բարակ գորշ պեխեր. փոքր, քիչ սուր մօրուք. հագած է կրեմ գոյնի շոր զոլերով. վարակի փողքերը հո եւն դարձրած. մազերը մէջտեղից երկու կէս արած. բաց երկնազոյն փողպատի վրայ փայլում է բրդեանոյ: Յօրանջելով առաջ է գալիս դռան ետեւից, ուր քիչ առաջ գալով լսում էր եղբայրների կոիւր): Աւ, առաւօտ կանոնիս այստեղ թատրօն կայ: (Մօտենում է սեղանին թէյ լցնում):

ԱՆՏՕՆ — Հա, դու էիր պակաս, դու էլ եկար՝ ամեն ինչ լրացաւ:

ԼԱԶԱՐ — (Հէզնանքով) Բա ես մարդ չեմ:

ՍՏԵՓԱՆ — (Բարկացկոտ) Մի հարցնող լինի՛ դու այս ժամանակ այստեղ ի՞նչ ես շինում:

ԼԱԶԱՐ — (Բանի տեղ չղնելով Ստեփանին) Ինչ որ դուք, այն էլ ես:

ՍՏԵՓԱՆ — (Կատաղի) Առաւօտ կանոնիս այժմերս մի բերի, թէ չէ գիտես ինձ:

ԼԱԶԱՐ — (Յանդուգն) Օհօ, մի դրան նայեցէք. ի՞նչ, դու այս տան դաւակն ես, ես չէ:

ՍՏԵՓԱՆ — (Զգուանքով) Դեռ հալա լածիրակ ես, ինչեր ես անում:

ԼԱԶԱՐ — (Համարձակ) Դուք որ անում էք, ես ինչու չեմ անի:

ԱՆՏՕՆ — Շաբաթներով տուն չես գալիս, ո՞վ գիտէ ինչ տեսակ տեղեր ես թրե գալիս:

ՍՏԵՓԱՆ — (Լազարին) Թափառական:

ԱՆՏՕՆ — Քամի վռնող:

ԼԱԶԱՐ — (Յինիկ) Ձեր երկուսի էլ խելօք հոգուն մեռնեմ:

ՍՏԵՓԱՆ — (Բռունցքով սեղանին ուժեղ խփելով) Ձայնդ կտրիր, թէ չէ եկաւ, հա...

ԼԱԶԱՐ — Է՛, է՛, խնդրեմ, քիչ քաղաքավարի. այստեղ փողոց չէ:

ՍՏԵՓԱՆ — Սրիկայ:

Տ Ե Ս Ի Լ 8.

Մտնում են Շաղիսան եւ Աճնան

ՇԱՂԻՏԱՆ — Էլի. ի՞նչ էք կոիւններդ սկսել:

ԼԱԶԱՐ — (Իսկոյն վրա բերելով) Սրանք են, այ մայրիկ, (ցոյց է տալիս եղբայրներին):

ՍՏԵՓԱՆ — (Ուժգին) Էլի. (տեղից վեր թռչելով թեքում է դէպի Լազարը խփելով):

ՇԱՂԻՏԱՆ — (Հրամայող) Ստեփան, զսպիր քեզ:

ՍՏԵՓԱՆ — (Ետ քաշուելով) Էհ, մայրիկ, դու էլ ամեն անգամ ինձ ես տեսնում:

ԱՆՏՕՆ — Որովհետեւ ամեն ինչ անողը դու ես:

ԼԱԶԱՐ — (Սուր) Դրանք երկուսն էլ լաւն են, մայրիկ, կշեռքի թաթին ուր դնես՝ իրար հաւասար կըզան:

ՇԱՂԻՏԱ — (Բարկուժեամբ) Դու ձայնդ կըտըրիր: (Լսում է Արշակի հագի ձայնը):

ՍՏԵՓԱՆ — Ծաղիկի մէկն էլ նա է, այ, գիմնագիրան չաւարտած՝ ուսումը հիւանդանոցն երում պիտի աւարտէ:

ԱՆՆԱ — (Մեղմ) Ստեփան Եակովիչ, ինչո՞ւ համար հիւանդ եղրօրդ հասցէին այդ տեսակ խօսքեր ես ասում:

ՍՏԵՓԱՆ — (Զուպած) Ահա, հիմա դու պաշտպան կանգնեցիր:

ԱՆՆԱ — Ես չեմ պաշտպանում, ես ցաւում եմ, որ...

ՍՏԵՓԱՆ — (Ընդհատելով) Յաւիւր քո այն չընտի վրա, այն խաբար տանող-բերողի, մեզ իրար հետ կռուեցնողի, որ քեզ իդէալ ես շինել:

ԱՆՆԱ — (Վրդովուած) Խնդրեմ...

ՇԱՂԻՏԱ — Ստեփան, բաւական է, ի՞նչ կատաղել ես այսօր ամեն մէկին կծում ես:

ԱՆՏՕՆ — Արեւոյդ թեան հետեանք է:

ԼԱԶԱՐ — (Մատերը գլխին դէպի վեր շարժելով) Էլի... եկել են...

ՍՏԵՓԱՆ — (Խոժոռ նայելով Անտօնին եւ Լազարին, ապա խօսքը մօրն ուղղելով) Նշանակում է՝ ամենքդ էլ արժանի էք:

ՇԱՂԻՏԱ — Այդ ո՞ւմ հետ ես:

ՍՏԵՓԱՆ — (Շեշտելով) Քեզ, նրա, բոլորի...

ՇԱՂԻՏԱ — (Զարմանքով) Ի՞նչ. ես ինչ եմ արել:

ՍՏԵՓԱՆ — Ինչ որ արել ես՝ դու ես արել:

ՇԱՂԻՏԱ — Ե՞ս ինչ եմ արել:

ՍՏԵՓԱՆ — Ի՞նչ. գիշեր-ցերեկ լոտօ սարքողը դու չե՞ս, տնէտուն ման եկողը, ռամա խաղացողը դու չե՞ս, սրա պէսներին (ցոյց տալով Լազարին) երես տուողը դու չե՞ս, հա՛...

ԼԱԶԱՐ — (Հէգնանքով) Էն իրեն մոռացել է:

ԱՆՆԱ — Ստեփան Եակովիչ, մի՞թէ կարելի է մայրիկին այդպէս վիրաւորել:

ՍՏԵՓԱՆ — Դիտեմ, նեղացար, որովհետեւ քիչ էլ քեզ է վերաբերում, որ օրը մի անգամ զուգուում-զարգարում, դուրս ես գնում. «ո՛ւր» (ծամածոնելով) «ժողով»... Ո՛ւհ, այդ ձեր փող ուտող ազգասէրների ժողովները...

ԱՆՆԱ — Այդ արդէն իմ գործն է:

ՇԱՂԻՏԱ — (Բղաւելով) Դէ լուր, բաւական է:

ՍՏԵՓԱՆ — Զպիտի լուծմ. այսօր բարկութիւնս եկել է, ամեն ինչ պիտի տեսնեմ:

ԼԱԶԱՐ—Աստ, միայն չմոռանաս և քո մասին:

ԱՆՏՕՆ—Ֆոռ, չարժէ այստեղ մնալը (վեր է կենում սեղանից, քայց չի գնում, դանդաղ շարժում է):

ՇԱՂԻՏԱ—Այդ բոլորը Հաջի-Յակոբի այստեղ չլինելուցն է. թող այստեղ լինէր՝ ձեզ խրատ կը տամ:

ՍՏԵՓԱՆ—Մեզ խրատ տալն էն գլխից էր պէտք, որ մոռացել էք:

(Լսում է դրսի դռան զանգակի ձայնը. Մարին սեղանատան միջով գնում է դուռը քաց անելու):

ՇԱՂԻՏԱ—Տեսնես ո՞վ է առաւօտ այսպէս վաղ եկողը:

Տ Ե Ս Ի Լ 9.

(Բեմում առ ժամանակ տիրում է լուսթիւն. բոլորը թէյ են խմում. Անտօնը ման է գալիս եւ ծխում, իսկ Լազարը մի կողմում մարմնամարդութիւն է առնում. այդ ժամանակ ներս է մտնում Հաջի-Յակոբը ճամբրուկը ձեռին, իսկ նրա ետեւից աղախինը տեղաշորը (փոկով կապած) բռնած: Հաջի-Յակոբը որդոցը տեսնելուն պէս մի-երկու վայրկեան մնում է տեղում կանգնած: Պատկեր: Որդիքն այդ անակնկալից շփոթուած ցածր ասում).—հայրիկը, հայրիկը...:

Հ. ՅԱԿՈԲ—(Ոչ այնքան ծերացած, երկար պեխերով, սափրած երեսով, թաւ յոնքերով, դալուկ տրկար դէմքով. հագած է հասարակ կիսամաշ աշնան

վերարկու. գլխին սև գլխարկ (շապօ). վերարկուի տակ հագած ունի սև սիւրտուկ. ձեռքերին հաջի լինելու հետքեր. քիչ կոացած է. խօսում է բեկբեկուող ձայնով): Բարի օր:

ՇԱՂԻՏԱ—(Ընդառնալով) Բարի եկար, Հաջի-Յակոբ:

ՀԱԶ. ՅԱԿ.—(Վերարկուն հանում է, տալիս Մարուն, որ մինչ այդ ճամբրուկը տարել, եկել է):

ԱՆՏՕՆ—Բարե՛, հայրիկ:

ՍՏԵՓԱՆ—Բարով եկար, հայրիկ:

ԼԱԶԱՐ—Բարե:

(Որդիքը բարեների հետ գլուխ են տալիս, հայրը նոյնպէս):

ԱՆՆԱ—Հօրեղբայր, բարով եկար:

ՀԱԶ. ՅԱԿ.—Այսօր տօն է, ինչ է:

ՇԱՂԻՏԱ—Ոչ, տօն չկայ:

ՀԱԶ. ՅԱԿ.—Ապա սրանք ինչո՞ւ տանն են:

ՇԱՂԻՏԱ—Այնպէս... (լեզուն կապընկածի պէս):

ՀԱԶ. ՅԱԿ.—Ի՞նչպէս թէ «այնպէս». ժամը տասն և մէկին մօտ է, սրանք երեքով ինչո՞ւ համար են տանը:

ՇԱՂԻՏԱ—Ոչինչ, այնպէս ուշացել են:

ՀԱԶ. ՅԱԿ.—(Որդոցը) Ուշացել ե՞հն... ի՞նչպէս թէ ուշացել են... հապա ո՞ւմ էք թողել գործը, գործարանը... (պառլա): Ես ծերունի տեղովս զնամ տօնավաճառներն ամիսներով քաշ

գամ, գիշերը քուն չուսեցնամ, ցերեկը հանգիստ, փոք աշխատեմ, որ դուք այս ժամանակ տանը նստած թէյ խմէք... Դր իշխանի որդին էք, Դր կոմսի թոռը. ով է ձեզ պահելու, ում վրա էք դրել ձեր յոյսը. իմ, ծերունի հօրերս... որ այս տարիքում աշխատի և դուք վառնեք... Յետոյ ի՞նչ է լինելու ձեր վիճակը... (պաուզա). (ձեռք թափ տալով) ես ձեզ բոլորիդ տանից դուրս կանեմ, հայրական ժառանգութիւնից կը զրկեմ, ունեցածս բարեգործական նպատակների կը տամ... (պաուզա) Դուք որդիք չեղաք ինձ համար, որդեր եղաք, ջանս ուտող որդեր... կորէք, հեռացէք աչքիցս, ձեզ չտեսնեմ...

(Յուզուած, դողդողալով մօտենում է աթոռին և ընկնում նրա վրա: Լուռ տեսարան: Որդիքը գլուխները կախ արած գնում են նախասենեակ, գնում են գլխարկները, հագնում վերարկուները, իրար հետից ելնում դուրս):

ՇԱՂԻՏԱ.— Զանգատացիր, Հաջի-Յակոբ, ճանապարհից նոր եկար, քաղցած կըլինես. թէյ լցնեմ, քիչ նախաճաշիր:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— Ախորժակս էլ կորաւ, ամեն ինչս էլ. (ելնում է աթոռից, նստում թաղթին, յենում՝ քարձին): Օհ, սաստիկ յոգնել եմ. քանի օր է ճանապարհ եմ գալիս, ամենակին աչքս չեմ փակել. վազոնի մէջ ափսոսանք մարդ կար, որ չկարողացայ քիչ պառկել:

ՇԱՂԻՏԱ.— Գնանք ննջարան, քիչ քնիր, հանգըստացիր:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— (Պաուզա) Է՛, տանն էլ ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ. մոռացայ հարցնել:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ամեն ինչ կարգին է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— Արշակի առողջութիւնը:

ՇԱՂԻՏԱ.— Էլի առաջուայ պէս է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— Բժիշկը կանոնաւոր յաճախում է:

ՇԱՂԻՏԱ.— Այո, այսօր դարձեալ գալու է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— Երեխաները:

ՇԱՂԻՏԱ.— Բոլորը լաւ են:

(Լսում է Արշակի հագի ձայնը):

ՇԱՂԻՏԱ.— Խեղճ դաւակս, ամբողջ գիշերն այդպէս հազացել է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— Քնած հօ չէ:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ո՛չ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— Գնանք տեսնենք:

ՇԱՂԻՏԱ.— Գնանք, (գնում են):

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Մտնում են Սոֆիա և Լեւոնիկ

ՍՈՖԻԱ.— (Ուրախ) Լեւոնիկ, գիտե՞ս ով է եկել:

ԼԵՒՈՆԻԿ.— Յէ, ցըգիտեմ:

ՍՈՖԻԱ.— Պապիկդ է եկել:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Պապիկոս. ապա ուր է ցրկայ:

ՍՈՖԻԱ—Արշակ հօրեղբորդ մօտ գնաց. հի-
մա կըգայ:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Հապա ինցի՞ ինձ մօտ էլ ցե-
կաւ:

ՍՈՖԻԱ—Դու գեռ փոքր ես. երբ մեծա-
նաս՝ քեզ մօտ էլ կըգայ:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Մեծանամ, ուսումնալան կել-
թամ, ցէ մայրիկ:

ՍՈՖԻԱ—(Որդուն համբուրելով) Այո, մայրի-
կը քեզ մատաղ:

ԼԵՒՈՆԻԿ—(Մօրը փաթաթուելով) Մայրիկ
ձան:

ՍՈՖԻԱ—Որ տեսնես պապիկիդ, ապա, ա-
սա տեսնեմ, ի՞նչպէս պիտի բարեկես:

ԼԵՒՈՆԻԿ—(Գլխով խոնարհելու նշան է ա-
նում) Այսպէ՛հ:

ՍՈՖԻԱ—Է՛լ:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Թաթիկս այսպէս ելեսին եմ
քսելու:

ՍՈՖԻԱ—Այ իմ խելօք բալիկս:

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Մտնում եմ Հաջի Յակոբ, Շաղիսա և Աննա

ԼԵՒՈՆԻԿ—Վա՛յ, պապիկս. (վազում է դէ-
պի Հաջի-Յակոբը):

ՀԱՋ. ՅԱԿ. —Ա՛ն, սիրուն բալիկս, արի
տեսնեմ: (Գրկում է Լեւոնիկին համբուրում):

ԼԵՒՈՆԻԿ—(Գլխով քարեւում է եւ ձեռքը քը-
սում պապի երեսին): Գիտես, պապ, Սուրիկը
զալթել է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Սուրիկը զարթել է:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Ձեռքելը հանել է, խաղում է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Սուրիկն է լաւ. թէ դու:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Ես էլ, Սուրիկն էլ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Լեւոնիկին իջեցնում է զրկից)

Դէ՛, գնա խաղա: (Բարեւում է Սոֆիային): Ան-
նա, հեռախօսով կասես զբանսեակ Հրանտին,

որ ես եկել եմ, մի ժամից հաշիւներն առնի

գայ, մինչև ես քիչ կըհանգստանամ: (Գնում է):

ԱՆՆԱ.—Լաւ:

ՇԱՂԻՏԱ—(Սոֆիային) Սոֆիա, դու արդէն
պատրաստ ես:

ՍՈՖԻԱ—Այո, պատրաստ եմ. բայց ի՞նչ-
պէս գնանք. հայրիկը նոր եկաւ. անյարմար չէ:

ՇԱՂԻՏԱ—Թէև քիչ անյարմար է, բայց

ի՞նչ արած. երէկ գնացինք, ջուրներ, ամօթ է.

մարդիկը մեզ կսպասեն: Մինչև նա քնից վեր

կենայ՝ մենք կըվերադառնանք:

ՍՈՖԻԱ—Լաւ, գնանք:

(Շաղիտա և Սոֆիա նախ սեղանատանը ծած-
կում են փեղոյրները, ապա նախասենեակում հագնում

վերաբեկուները):

ՇԱՂԻՏԱ—Աննա, երբ հօրեղբայրդ վեր կենայ, աղախնին տուա, որ նրա համար սուրճ պատրաստէ, իսկ դու էլ նախաճաշ պատրաստիր. բանալիները բուժէտի վրա են:

ԱՆՆԱ—Լաւ:

(Շաղիտան և Սոֆիան գնում են: Աննան իր համար թէյ է լցնում):

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Մտնում է Արշակը

ԱՐՇԱԿ—(Հագած է տուփուրկա, բաց՝ ետ ծալած օձիքով, որը կապում է ժապաւէնով. գորշ վարտիկ. մուճակներ. նրա դէմքը խիստ դալուկ է, մաշուած. քիչ-քիչ վեներական ախտի կարմիր բծեր. կուչ եկած. աչքերը փայլում են. քայլում է թոյլ, դող-դող. խօսում է բեկ-բեկ ձայնով, ցածր զգայուն. երեսին բսել է ազուամազ ցանցառ կերպով: Դռան հտեից, յենուած շրջանակին): Աննա, մենակ ես:

ԱՆՆԱ—Այո. արդէն վեր կացար:

ԱՐՇԱԿ—Ձանձրացայ պառկելուց: Հայրիկին տեսայ, կասես քիչ թեթեացայ: Ո՞ւր են մայրիկն ու Սոֆիան: (Մտնում է, նստում):

ԱՆՆԱ—Գնացին փողոց:

ԱՐՇԱԿ—Ինչո՞ւ:

ԱՆՆԱ—Ամառանոցի պատրաստութիւն տեսնելու:

ԱՐՇԱԿ—(Անտարրեր) Ամառանոցի պատրաստութիւն... (պատուա): Հայրիկը ո՞ւր գնաց:

ԱՆՆԱ—Իր սենեակը հանգստանալու:

ԱՐՇԱԿ—(Քիչ լռելուց յետոյ) Մի բաժակ թէյ ածիր:

ԱՆՆԱ—Աւելի լաւ չէ՞ կաթ խմես. դեռ տաք է:

ԱՐՇԱԿ—(Դժգոյ) Կաթ, շարունակ կաթ. զգուեցրեց ինձ այդ կաթը:

ԱՆՆԱ—Այն ժամանակ թէյը կաթով:

ԱՐՇԱԿ—Լից կէս բաժակ:

ԱՆՆԱ—(Թէյն ածելուց յետոյ դիմում է միւս սենեակը):

ԱՐՇԱԿ—Ո՞ւր ես գնում:

ԱՆՆԱ—Հեռախօսով իմաց անեմ Հրանտին գայ. հօրեղբայրը նրան կանչեց. (գնում է):

ԱՆՇԱԿ—(Ետեից ինչ որ նախանձով) Հրանտին...

(Թէյ է խմում. քիչ յետոյ վեր է կենում, մօտենում լուսամուտին, բաց անում այն, արմունկով յենում շրջանակին, նայում դուրս: Այդ ժամանակ Մարին գալիս հաւաքում է սեղանը, բացի Արշակի թէյից: Հաւաքելը տեսում է այնքան, մինչեւ որ վերադառնում է Աննան):

ԱՐՇԱԿ—(Ետ նայելով Աննային) Նայիր, Աննա, ինչ նրաշալի գարթել է բնութիւնը. ինչ սիրուն ծաղկել են ծառերն ու ծաղիկները: (Դրսից լսում է թռչունների ծլվլոց). Նայիր,

վարդերն արդէն բացուել են, թռչուններն երգում են. օհ, ինչ գեղեցիկ բան է կեանքը, ինչ բնօրհայտ... իսկ ես... (հագում է):

ԱՆՆԱ.—Մի յուզուիր, չէ՞ որ բժիշկը պատուիրել է հանգիստ մնաս. եկ, կարող ես մըրսել:

ԱՐՇԱԿ.—Ա՛խ, Աննա, իմ անգին Աննա, որ իմանաս ինչէս ուզում եմ բացուել այս հրաշագեղ գարնան նման. բայց... (հագում է):

ԱՆՆԱ.—Մի վրդովուիր, ամեն ինչ լաւ կըլինի:

ԱՐՇԱԿ.—Այն ժամանակ, երբ ես հասկացայ կեանքի խորհուրդը, երբ իմ մէջ ձգտում ծագեց այդ կեանքով ապրելու՝ իմ կեանքն արդէն ախտաւորուել էր, կործանուել...

ԱՆՆԱ.—Արշակ, ինչու համար ես այդ տեսակ բաներ ասում:

ԱՐՇԱԿ.—Նրա համար, որ այստեղ (ծեռը դնում է կրծքին) կրակ կայ, ինձ վառող-այրող կրակ: (Հառաչում է) Ա՛խ:

ԱՆՆԱ.—Մի հառաչիր. չէ՞ որ բժիշկը ասում է շուտով լաւ կըլինես:

ԱՐՇԱԿ.— (Կէս հէգնանքով) Բժիշկը... (լուրջ) իսկ ի՞նչ է ասում այն միւս բժիշկը, (ցոյց է տալիս պարտէզը), որ բոյսին անգամ կեանք է տալիս:

ԱՆՆԱ.—Նա ասում է, որ հաւատաս ե համ-

բերես. համբերութիւնը մեր կեանքի արեւն է, որ հասցնում է նրա պտուղները:

ԱՐՇԱԿ.—(Խանդաղատանքով) Ա՛խ, Աննա, Աննա, սրբան լաւ ես դու, սրբան վեհ... որ իմանաս սրբան սիրում եմ քեզ. որ այդպէս հաւատով ես ու համբերող ու ինձ կեանք ներշնչող... իմ լաւ, իմ անգին Աննա... (ընում է ծեռքը, դնում կրծքին, ապա շրթունքներին) Աննա... (արտասւտում է):

ԱՆՆԱ.—(Իբրեւ ոչինչ չնկատելով նրա սիրոյ մէջ, զուրգուրելով) Սրբիւր արտասուք:

ԱՐՇԱԿ.—Ա՛խ, Աննա, երանի դու շուտ էիր եկել մեր տուն, քանի ես փոքր էի, առողջ, դեռ չէի ընկել ախտաւոր կեանքի մէջ, ցոյց տայիր ինձ գեղեցիկ ձանապարհը, կեանքի խորհուրդը... (ճնշում) բայց ուշ եկար դու, շատ ուշ... (հագում է). օհ, ինչպէս սաստիկ կողքս ծակում է:

(Իրսից լսում է զանգակի ձայն. Մարին գնում է դուռը բաց անելու):

ԱՆՆԱ.—Այս չափը հերքե է. հագում ես. գնանք պառկիր. հիմա բժիշկը կըգայ, ժամանակն է:

ԱՐՇԱԿ.—Գնանք. (վեր է կենում). միշտ միևնոյն սենեակը, միևնոյն պատերը, միևնոյն դեղն ու կաթը, միևնոյն բժիշկն ու այցելութիւնները... Ձանձրացայ... (գնում են):

Տ Ե Ս Ի Լ 13

Մտնում եմ Մարին ապա Հրանց

ՀՐԱՆՏ—(Միջհասակից բարձր. համակրելի դեմքով. կզակի ծայրին փոքր սև մօրուք. սև յոնքերի տակ խելօք-խօսուն աչքեր. պեխերը ողորկ, քիչ վեր ծռած. մազերը դեպի վեր սանրած. հազած ունի մոխրագոյն, գոլաւոր, վերջին տարազի կաստիււմ, օսլայած փայլուն շապիկ, թևեր և սպիտակ շփք, մոխրագոյն փողպատ. խօսում է լուրջ, համոզուած, հանդարտ տոնով. պահում է իրեն վայելուչ, մինչև անգամ հպարտ, ինքնասէր): Խնդրեմ, իմաց տուէ՛ք Հաջի-Հակոբին, որ եկել եմ:

ՄԱՐԻ—Նա դեռ քնած է, պարոն:

ՀՐԱՆՏ—(Նայելով չորս կողմը) Տանը ոչ ոք չկա՞յ:

ՄԱՐԻ—Տիկինն ու Սոֆիա Իվանովնան գնացին բազար: Օրիորդը տանն է:

ՀՐԱՆՏ—(Զուարթ) Խնդրեմ, յայտնեցէ՛ք օրիորդին, որ ես եկել եմ:

ՄԱՐԻ—Այս ըոպէիս. (տալիս է աթոռ). համեցէ՛ք, խնդրեմ. (զնում է):

ՀՐԱՆՏ—(Նստում է սեղանի մօտ, գրքերի միջից հանում է մի տետր եւ սկսում է մատիտով նշաններ անել):

Տ Ե Ս Ի Լ 14

Մտնում եմ Աննա

ԱՆՆԱ—(Ուրախ եւ նազանի) Ա-ա, պարոն Հրանտ, բարե՛ ձեզ:

ՀՐԱՆՏ—(Սիրալի) Բարե ձեզ, օրիորդ. ի՞նչ պէս էք:

ԱՆՆԱ—Լաւ. ապրում եմք:

ՀՐԱՆՏ—Քանի ժամանակ է մոռացել էք ինձ:

ԱՆՆԱ—(Զարածձի ժպիտով) Տխրում էք, այո՞:

ՀՐԱՆՏ—Զգիտեմ, ինքներդ գուշակեցէ՛ք. լարգել ախպէս խորը մէկին... հինգ-վեց օր չտեսներ...

ԱՆՆԱ—Դէ լաւ, լաւ, իմ ազնիւ բարեկամս:

ՀՐԱՆՏ—Ժողովներ անգամ չէք գալիս:

ԱՆՆԱ—(Լուրջ) Դուք չգիտէք պարոն Հրանտ, թէ վերջերս որքան զբաղուած էի «Մեղու» աշխատանոցի գործերով. բացի զօրքի տեղաշարժի մասերից՝ կապալով վերցրել ենք և քաղաքիս հիւանդանոցի սպիտակեղէնը. գիշեր-ցերեկ աշխատում ենք, որ ժամանակին հասցնենք. մեզ մօտ այս ըոպէիս աշխատում են հինգ հարիւրից աւելի կին բանուոր:

ՀՐԱՆՏ—Բրնվո, ուրեմն դուք կերակրում էք հինգ հարիւր ընտանիք:

ԱՆՆԱ.—Այո. այդ գործից մեզ զուտ արդիւնք կը մնայ մօտ վեց հազար ըուրլի, որը բաւականանում է մեր կարուձեւի դպրոցը և խոհարարական կուրսերը պահելուն:

ՀՐԱՆՏ—(Ուրախ կատակով) Այժմ տեսնում եմ, որ իրաւունք ունէք. (կատակով) թէ և կարող էիք երեկոնները երբեմն յաճախել:

ԱՆՆԱ.—(Հուրջ) Իսկ երեկոնները նախ հարկաւոր է Արշակին զբաղեցնել, նա վերջերս դառել է ինչ որ դէպի ամեն ինչ անաւարբեր, խըղճալի, ինչպէս ասեմ չգիտեմ, որ հասկանաք. երկրորդ...

ՀՐԱՆՏ—Երկրորդ ի՞նչ:

ԱՆՆԱ.—Անհամ խօսակցութիւններ... ժհ, ինչպէս չեմ սիրում, որ մարդու հարցաքննում են, «ո՛ւր էիր գնացել, ինչո՞ւ ուղացար»... Ատելով ատում եմ այդ տեսակ ոստիկանական խուզարկութիւնները, որ սպանում են մարդու մէջ ամեն անհատականութիւն:

ՀՐԱՆՏ—Խօսում ե՞ն. ո՞վքեր:

ԱՆՆԱ.—Մերոնք. տանեցիք:

ՀՐԱՆՏ—(Հեղնանքով) Ձերոնք, տանեցիք, ձեր այդ երեւի պարոնները, որ ժամը 12-ին են միայն գալիս գրասենեակ, և որոնց պատ-

ճառով ձեր գործերը քանի գնում, վատանում են:

ԱՆՆԱ.—(Զարմացած) Վատանում են. ի՞նչպէս:

ՀՐԱՆՏ—Այնպէս, ինչպէս սովորաբար վատանում են փող վաճառողների գործերը:

ԱՆՆԱ.—(Ընդարմացած) Իրաւ:

ՀՐԱՆՏ—Այո, օրիորդ. այսօր հօրեղբայրըդ ինձ հէնց դրա համար էլ կանչել է իր մօտ և պահանջել է այն հաշիւները, որտեղ երևում է այդ բոլորը:

ԱՆՆԱ.—(Զարացած) Մի՞թէ:

ՀՐԱՆՏ—Տարաբաղդաբար այո. և եթէ դուք...

ԱՆՆԱ.—Ես ի՞նչ:

ՀՐԱՆՏ—Ձէք նեղանայ, որ ասեմ:

ԱՆՆԱ.—Ո՛չ, չեմ նեղանայ. ասացէք:

ՀՐԱՆՏ—Եթէ դուք քանի վաղ է չազատէք ձեր ժառանգութիւնը, կարող է... (լռում է):

ԱՆՆԱ.—Կարող է ի՞նչ:

ՀՐԱՆՏ—(Սառը, լուրջ) Կարող է կորսուել:

ԱՆՆԱ.—Պարոն Հրանտ, այդ ի՞նչ էք ասում:

ՀՐԱՆՏ—Ասում եմ այն՝ ինչ որ իսկութիւնն է. չէ՞ք հաւատում, նայեցէք այս թուերին, որ հաստատում են իմ ասածները. օրինակ՝ անցեալ տարի ձերոնց մուտքն եղել է մօտ

12,000 րուբլի, տան ծախքը՝ 22,000. (պատուգա):
Եւ երբ ամեն անգամ ես տեսնում եմ, թէ ինչպէս
ձեր հօրեղբօր որդիքը տանեակ հազարներ վատ-
նում են անվայել տեղերում՝ միշտ մտածում
եմ, որ մէկ օր էլ վատնած կըլինեն ձեր ժա-
ռանգութիւնը, որ մտցրել էք առևտրական տան
գործի մէջ:

ԱՆՆԱ.—(Համոզուած եւ ծնշուած) Ապա ի՞նչ
պէտք է անել:

ՀՐԱՆՏ.—Այն պէտք է անէք, որ... (ընդհա-
տում է, երբ նկատում է, որ Հաջ.-Յակոբը գա-
լիս է):

Տ Ե Ս Ի Լ 15

Մտնում է Հաջ.-Յակոբը. (Հրանտը նրան տեսնելուն
պէս վեր է կենում, քարկում):

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—Արդէն եկել էք. բարե ձեզ:

ՀՐԱՆՏ.—Բարե ձեզ (ծնոք է տալիս):

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—Տարեկան հաշիւը պատրաստ է:

ՀՐԱՆՏ.—Այո. համեցէք. (տալիս է տարե-
կան հաշուետետրը):

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—Իսկ միւսը նոյնպէս պատ-
րաստել էք, որ գնալուցս առաջ պատուիրել էի:

ՀՐԱՆՏ.—Այո:

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—Նախ նայենք տարեկան հա-

շիւը. (Թերթում է, ապա նայում Աննային, որը
նայում է հաշուետետրին) Այս ուր ես Շաղիտան
ու Սոֆիան:

ԱՆՆԱ.—Գնացին փողոց:

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ. Փողոց. ինչո՞ւ:

ԱՆՆԱ.—Ամառանոցի պատրաստութիւն տես-
նելու:

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—(Վրդովուած) Ի՞նչ ամառանո-
ցի պատրաստութիւն է. ես տօնավաճառից նոր
եմ գալիս, նրանք արդէն ամառանոց են գը-
նում... լաւ, դու գնա:

ԱՆՆԱ.—(Գնում է մտքերի մէջ):

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—Ո՞ր երեսուցի է փաստ-օգուտի
հաշիւը:

ՀՐԱՆՏ.—Իննեորդ. համեցէք.

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ. (Քիչ նայելուց յետոյ սարսա-
փած) 17000 րուբլի փաստ...

ՀՐԱՆՏ.—Այո, 17105 ր. 08 կոպ. փաստ:

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—(Շփոթուած) Ի՞նչպէս:

ՀՐԱՆՏ.—Առևտրական ծախք եղել է 65218
ր. 23 կ., մուտք՝ 48113 ր. 15 կոպէկ. փաստ
մօտ 17000 ր., ահաւասիկ և մանրամասն ցու-
ցակը առևտրական ծախքերի:

ՀԱ.Ձ. ՅԱ.Կ.—(Երկար նայելով ձեռք տանում
է պեխերին, ոլորում, ձգում, վերջը գլուխը պտ-
տացնում ու հառաչում) Իսկ ուր է պատուիրածս
համեմատական հաշիւը:

ՀՐԱՆՏ—Ահաւասիկ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. Ի՞նչպէս է գործի դրութիւնը:

ՀՐԱՆՏ—Այն, որ ձեր գրամագլխից հինգ տարուայ ընթացքում պակասել է մօտ 143000 ռուբլի:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —Միթէ այդքանի հասել է:

ՀՐԱՆՏ— Այո. նայեցէք, Անտօն Եակովիչը իր 50000 ռուբլին ծախսելուց զատ՝ պարտք է մնացել առևտրական տանը մօտ 30,000 ռուբլի. Ստեփան Եակովիչը ծախսել է համարեա իր ամբողջ գրամագլուխը, իսկ Լազար Եակովիչը ծախսել է իր գրամագլխից մօտ 23,000 ռ.

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —(Վհատ) Յետո՛յ:

ՀՐԱՆՏ—Բացի այդ 143,000 ռուբլուց, որ պակասել է գրամագլխից, ծախսուել է և չորս տարուայ ստացած օգուտը:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —Իսկ ռիքան է եղել չորս տարուայ օգուտը միասին:

ՀՐԱՆՏ—Մօտ 51,000 ռուբլի. այդպիսով հինգ տարուայ մէջ ծախսուել է մօտ 197,000 ռուբլի, որը անուժ է տարէնը միջին թուով 40,000 ռուբլի:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —(Ապշած) 197,000 ռուբլի... գժուելու բան է... (ինքն իրեն) որդոցս վատնածը... խռովութեան ժամանակների փլանսները... միքանի մուշտարիների սնանկանալը... գործակատարների գողանալը... այդ բոլորի դի-

մաց բան կը դիմանայ... (Հրանտին) Է՛հ, էլ ի՞նչ կայ. իմ այստեղ չեղած ժամանակ ի՞նչ կար, ի՞նչ եղաւ:

ՀՐԱՆՏ—(Մնում է լուռ):

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —Ինչո՞ւ էք լուռ:

ՀՐԱՆՏ—Խնդրում եմ ինձ անյարմար դրութեան մէջ չդնէք:

ՀԱՁ. ՀԱԿ. —Ինչո՞ւ:

ՀՐԱՆՏ —Որովհետեւ վերջն իմացուելու է, որ ես եմ ասել, և...

ՀԱՁ. ՅԱԿ. — Դուք ասացէք. ոչ ոքից մի վախենաք:

ՀՐԱՆՏ—Շատ բաներ կատարուեցին:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —Օրինակ:

ՀՐԱՆՏ—Օրինակ՝ Ստեփան Եակովիչը երբ մուրհակները տանում էր գեղջելու՝ փողերից պակաս էր տուն բերում, թէ տոկոս այնքան է վճարել:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —Միթէ:

ՀՐԱՆՏ—Այո. ահաւասիկ իմ ստուգածները:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. —Է՞ր:

ՀՐԱՆՏ—Անտօն Եակովիչը ապրանքը ծախում էր և փողը կասսան չէր մտցնում. իսկ որպէս զի տարեկան հաշիւը տեղը գայ՝ մնացած ապրանքը տարեգլխին աւել էր գնահատել:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. — Ուրի՞շ:

ՀՐԱՆՏ —Ձեր գնալուց յետոյ Լազար Եակովիչը սկսեց մի քանի օր ևս զբոսնեակ յաճա-

խել: Մի անգամ տուինք 1200 բուբլի, որ տանի բանկից մուրհակները դուրս առնի. գնաց, եկաւ յայտնեց, թէ տրամվայում փողերը գըրպանից հանել են:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ինչեր եմ լսում. (զայրացած վեր է կենում, ման գալիս): Ի՞նչ անեմ, հա, ի՞նչպէս անեմ, ինքս էլ չգիտեմ. դուրս եմ գընում այստեղի գործերն են փշանում. այստեղ եմ մնում՝ դրսի գործերն են վատանում. ի՞նչ անեմ:

ՀՐԱՆՏ—Ինչ անէք, (քիչ լռելուց յետոյ, երբ տեսնում է, որ Հաջ. Յակոբը ծայն չի հանում). եթէ ինձ թոյլ կըտաք՝ ես կասէի, թէ ի՞նչ անէք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Ստուն եւ քիչ դժգոհ) Ի՞նչ:

ՀՐԱՆՏ—Ձեր ամեն մի որդուն տուէք իր հասանելիքը, լիկվիդացիա արէք, վերջացրէք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Ստուր եւ կծու) Ի՞նչ, իմ 30 տարուայ ֆիրման վերջացնեմ...

ՀՐԱՆՏ—Այն ժամանակ գոնէ աղմինիստը արէք, քանի ուշ չէ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ի՞նչ էք ասում. ինձ անկարող հրատարակեմ. ո՛չ. (դժգոհ դէմք):

ՀՐԱՆՏ—(Քիչ ծնշուած եւ սառը) Ինչպէս կամենաք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Հաջի-Յակոբը դեռ մեռած չէ:

ՀՐԱՆՏ—Ուրիշ ոչինչ չունիք ասելու. կարող եմ գնալ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Գնացէք. հաշիւները թող մընան:

ՀՐԱՆՏ—Լաւ. ցտեսութիւն:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Բարձր) Մարի, ուղեկցիր պարոնին:

(Մտնում է Մարին. Հրանտը և նա գնում են. Հաջ.-Յակոբը կանգնած տեղում մտածկոտ նայում է թուանշաններին և գլուխը տանում-բերում):

Տ Ե Ս Ի Լ 16.

Մտնում են Մարին եւ բժիշկը

ՄԱՐԻ—(Առաջից գալով) Բժիշկը:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Խնդրիր:

ԲԺԻՇԿ—Աւա, եակով Անտոնիչ, բարե՛ձեզ, արդէն եկել էք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Այսօր առաւօտ եկայ:

ԲԺԻՇԿ—Ի՞նչպէս է այժմ ձեր առողջութիւնը:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Այնքան էլ լաւ չեմ:

ԲԺԻՇԿ—Դեղերը շարունակե՞մ էք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Այո... բայց այստեղ (ձեռքը դնելով կրծքին) ինչ որ ճնշում եմ գգում:

ԲԺԻՇԿ—Կըգնանք, կընայեմ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Գնում են դէպի Արշակի նըն-

ջարանը) Իսկ ինչպէս է Արշակի առողջութիւնը:

Բժիշկ—(Զգոյշ տոնով) Թէ այն տկարութիւնը և թէ թոքախտը դժուար թէ կարելի լինի այստեղ բժշկել. հարկւոր է նրան արտառահման տանել, թերեւ այնտեղ մի բան անեն:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — Արտասահման... խեղճ աղաս. (դռան մօտ) համեցէք խնդրեմ. (մ'տոնում են Արշակի ննջարանը):

Տ Ե Ս Ի Լ 17.

Մտնում են Շաղիսան, Սոֆիան, նրանց ետեւից երկու գործակասար, որոնցից մեկի ձեռին մի մեծ զամբիւղ, մեջը մանուֆակտուրային իրեր, փեղոյրի երեք մեծ տուփ. միւս գործակասարի ձեռին երկու զամբիւղ, մեկի մեջ լիք ակրաս, միւսի մեջ ռեւեր փաթաթած:

ՇԱՂԻՏԱ.— Բերէք, այստեղ բերէք, այսպէս եկէք:

ՍՈՖԻԱ.— Զգոյշ, չջարդէք. այսպէս, այստեղ բերէք:

(Գործակատարները մտնում են, հանում են զամբիւղից իրերը, դնում սեղանի վրա):

Տ Ե Ս Ի Լ 18

Մտնում է ԱՆՆԱ

ԱՆՆԱ.— Այդ ինչքան բան էք առել, մայրիկ, սեղանը սար է դառել:

ՍՈՖԻԱ.— Ինչ որ հարկաւոր էր՝ համարեա բոլորն առանք:

ԱՆՆԱ.— Սրանք ինչ են: (Յոյց է տալիս մի քանի փաթածած կտոր):

ՇԱՂԻՏԱ.— Այս երեքը շորցու է ինձ համար, այս երեքը՝ Սոֆիայի համար, այս երկուսն էլ քեզ համար, ամառուայ բարակ կտորներ են:

ԱՆՆԱ.— Ես չէի ուզում, մայրիկ, ինչո՞ւ առաք, մի սպիտակ բատիստի կտոր ինձ բաւական էր:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ինչո՞ւ համար. նշանադրուելու աղջիկ ես. լաւ պիտի հագնուես. մարդիկ ինչ կասեն:

ԱՆՆԱ.— Ես մարդկանց ասածին չեմ նայում:

ՍՈՖԻԱ.— Սրանք էլ սպիտակեղէնի համար թանկագին քաթան են:

ՇԱՂԻՏԱ.— (Գործակատարին) Բոլորը բերիք, բան չմոռացա՞ք:

I ԳՈՐԾԱԿ.— Բոլորը. սրանք էլ կոշիկներ են, որ հարեանի աշկերտը բերեց մեր խանութը: (Տալիս է 4—5 արկղ կոշիկների): Սրանք էլ, խնդրեմ, հաշիւները:

II ԳՈՐԾԱԿ. (Գնում է):

ՇԱՂԻՏԱ.— Հաշիւները. բոլորը միասին ո՞րքան է:

I ԳՈՐԾԱԿ.— Մօտ 350 ռուբլի:

ՇԱՂԻՏԱ.— Լաւ, մնա:

1 ԳՈՐԾԱԿ.— Տիկին, խաղէինս խնդրեց, եթէ կարելի է առաջուայ 200 բուբլու հաշիւը մաքրէք:

ՇԱՂԻՏԱ.— Լաւ, կուզարկենք, դու գնա:

1 ԳՈՐԾԱԿ.— Ցտեսութիւն. (զրուի է տալիս, գնում է):

ՇԱՂԻՏԱ.— (Աննային) Հօբեղբայրդ վեր կացէ՛ր է:

ԱՆՆԱ.— Այո:

ՍՈՑԻԱ.— Որտե՞ղ է այժմ հայրիկը:

ԱՆՆԱ.— Նոր բժշկի հետ միասին մտան Արշակի սենեակը:

ՍՈՑԻԱ.— Ա՛ւ, բժիշկն արդէն եկել է:

(Շտապով նա եւ Շաղիտան հանում են զլիսարկներն ու վերարկուները. մինչ այն ներս են մտնում Հաջ. Յակոբը եւ բժիշկը):

Յ Ե Ս Ի Լ 19

ԲԺԻՇԿ.— Բարեւ ձեզ տիկին Շաղիտա, տիկին Սոֆիա:

ՇԱՂԻՏԱ.— Բարեւ ձեզ պարոն բժիշկ:

ՍՈՑԻԱ.— Բարեւ՝ ձեզ:

ԲԺԻՇԿ.— (Ուրախ) Այս ի՞նչ պատրաստութեան մէջ էք:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ամարանոց ենք գնալու, պա՛շ:

ԲԺԻՇԿ.— Իսկ դուք, Եակով Անտօնիչ, գրնալու չէք:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— (Զսպած զայրոյթով) Զգիտեմ, տեսնենք:

ՇԱՂԻՏԱ.— (Բժշկին, ցածր) Պարոն բժիշկ, համոզեցէք, խնդրեմ, որ ինքն էլ գայ:

ԲԺԻՇԿ.— (Յածր, Շաղիտային) Նրա գալն աւելի քան կարեւոր է, տիկին: (Բարձր) Եակով Անտօնիչ, լաւ կանէք, որ դուք էլ գնաք. սաստիկ վաստակած էք. ձեզ հաճախեցիք մաքուր օդ է հարկաւոր:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— (Նեարդային, զսպած) Կաշխատեմ:

ԲԺԻՇԿ.— (Ժամացոյցին նայելով) Ցտեսութիւն ձեզ:

ՍՈՑԻԱ.— Ցտեսութիւն (գնում է բժշկի նստուից դէպի դուռը):

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— } Երթաք բարով:

ՇԱՂԻՏԱ.— }

ՀԱՋ. ՅԱԿ.— (Երեստ զրգոտած) Ասում է «հաճախեցիք հարկաւոր». էլ ի՞նչ հաճախեցիք, քանի որ տարին-տասներկու ամիս այս տեսակ բաներ եմ տեսնում. մէկ չէք նայում իմ գործի գրութիւնը, դուք ձերը շարունակում էք... իմ ձախորդութեան օրերին, կարծես, դիտմամբ

էք անուամբ, որ ինձ գերեզման իջեցնէք: Կիջնեմ, անհոգ կացէք, կիջնեմ, միայն ձեզ համար վատ կըլինի: Հրէն, բժիշկը Արշակի համար ասում է, որ դժուար է նրան ախտեղ բժշկելը, հարկաւոր ուղարկել արտասահման. ասացէք, ինչո՞վ ուղարկեմ:

ՇԱՂԻՏԱ.— Որ ասել է, որդիդ է, ի հարկէ պէտք է ուղարկես:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Նրան ուղարկեմ, ձեզ ուղարկեմ...

ՇԱՂԻՏԱ.— Ի՞նչ անենք հապա, ամարանոց չերթանք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Մի տարի էլ մի գնա՞ք. ի՞նչ կըլինի:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ի՞նչպէս կարելի է. հապա երեսնաները այս շոքին...

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— (Երեսնա զայրացած) Տօ ինչո՞ւ չի կարելի:

ՇԱՂԻՏԱ.— Բա ամօթ չէ՞ քեզ համար, որ քո կիներ ամառանոց չգնան. ի՞նչ կասեն մարդիկ. ի՞նչ է մտածելու հէնց մեր հարեանի կիներ, Մարթա-խանումը, որ ինքը գնայ, ես չգնամ. չի՞ ասի, թէ աղքատացել են, որ ամարանոց չեն գնում:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— (Երեսնա կոսկիտ) Տօ գլուխը քաշը, թէ կասէ:

ՇԱՂԻՏԱ.— Զէ, ես այդ իմ անուանս չեմ ուտեցնի:

ՍՈՖԻԱ.— (Ցածր, Շաղիտային) Մայրիկ, մի նեղացնիր. ի՞նչ անենք հիմա, այս տարի էլ չգնանք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— (Գազազած) Ա՛խ, կնիկմարդ, ի՞նչ կըլինէր, որ կեանքիդ մէջ գոնէ մի անգամ մտնէիր իմ դրութեան մէջ. հարցնէիր, ի՞մացիր... միշտ ծախսել ես՝ իսկի չես հարցրել, թէ որտեղից: Ինչպէս ինքդ ես՝ այնպէս էլ որդոցդ կըթեցիր... Քանդեցիք ինձ, կատարեալ քանդեցիք (իրերից մի երկուսն առնում է, զարնում զետին, ու ինքը նեղացած ընկնում է աթոռին):

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

Սարեանները գրասենեակը. բեմը պատուարով մէջ-տեղից բաժանուած է երկու մասի. միջի պատի (պատուարի) մէջ տեղը կայ դուռ, որ երկու սենեակը միացնում է իրար հետ. — կարինէտ և գրասենեակը I գրասենեակը դէպի դուռ ունի մի դուռ, կայ կանտորկա, որի վրա պարապում է հաշուապահ հրանտը. հաշուապահի աջ կողմը՝ պատի հետ (անկիւնում) դըրուած է գրքերի պահարան. կանտորկայի դիմացը կայ հասարակ գրասեղան, որի վրա պարապում է գործակատար Տիգրանը. կայ հեռախօսի ապարատ. պատե-րին խփած են կեռիկներ, որոնցից քաշ են արած հաշիւներ. պահարանի դիմացը, անկիւնում երկաթէ կասսա: II կարինէտում կայ գրասեղան, նրա դիմա-ցը և ետեւ 3 բազկաթոռ (կլեօնկայէ երես) կարինետի ետեւի մասում բազմոց, դրա առաջ կոյր սեղան և 2 բազկաթոռ. պատերի հետ աթոռներ: Առաւօտ է:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Հրանս եւ Տիգրան նստած պարապում են

ՏԻԳՐԱՆ — (Արեւից և քամուց ծեծկուած երես. կարճ, բայց խիտ և անկանոն մօրուք, այտերի հետ

ստիտակած մազեր, հագին ունի հին, սրուած կոս-տիւմ. մազերը սահրած են ալա-մուժիկ, աչքերը ոչ բարի են ոչ խելօք. երեսին հերոսաբար տնկուած է մեծ քիթը): Իմացել ես Լազար Եակովիչը ինչ է արել:

ՀՐԱՆՏ — Ո՛չ, չեմ իմացել. ի՞նչ է արել:

ՏԻԳՐԱՆ — Ձիարշաւում երէկ 500 ռուբլի է տանուլ տուել:

ՀՐԱՆՏ — Էլի՛. բայց այս անգամ աւելի քիչ է տարուել:

ՏԻԳՐԱՆ — Իսկ ծերունի հայրը տկար տեղովը, կոպէկներ աշխատելու համար՝ տօնաւա-ճառներն է քարշ գալիս:

(Լսում է հեռախօսի ձայնը):

ՏԻԳՐԱՆ — (Մօտենալով հեռախօսին) Լսում եմ. ո՞վ. Անտօն Եակովիչը. սպասեցէք գործա-րանը նայեմ (վայր է ընում փողը):

ՀՐԱՆՏ — Ո՞վ է. ի՞նչ է:

ՏԻԳՐԱՆ — Հաջի-Յակոբն է. Անտօն Եակո-վիչին է հարցնում. ի՞նչ ասեմ:

ՀՐԱՆՏ — Ասա, որ գործարանումն էր, քիչ առաջ գնացել է գործի:

ՏԻԳՐԱՆ — Դարձեալ սո՛ւտ:

ՀՐԱՆՏ — Ի՞նչ արած, եթէ ասենք այստեղ չէ՛ հայրը բարկանալու է վրան, իսկ նա գալու, դարձեալ մեզ հետ է կռուելու:

ՏԻԳՐԱՆ — (Փողը ընկելով ականջին) Եակով Անտօնիչ, դ՞ուք էք. Անտօն Եակովիչը այստեղ

էր, քիչ առաջ գնացել է գործի (փողը դնում է տեղը):

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մտնում ե վարպետ

ՎԱՐՊԵՏ—(Գլխաբաց, խռիւ մաղեր, քիչ մը դէմք. ձիթոտած կապոյտ վերնաշապիկ և սև մաշուած վարտիկ. առանց դօտու. երեսին հագիւ երևում է մըրոտ մօրուքը. զայրացկոտ աչքեր): Շարժիչ մեքենան փչացել է, սաստիկ վատ է բանում, եթէ շուտով նորոգել չտանք՝ մի քանի օրից բոլորովին կանալետքանայ. ի՞նչ անեմ, կանգնեցնեմ աշխատանքը:

ՀՐԱՆՏ—Ես չեմ կարող այդ մասին կարգադրութիւն անել:

ՎԱՐՊԵՏ—Եթէ կանգնեցնեմ՝ բանուորների մի մասին պիտի արձակեմ և նրանք իրենց 2 շաբաթուայ օրավարձն ստանալու են, իսկ եթէ շարունակեմ՝ վախենում ե՛ս մեքենան ջարդուի ու ֆուսս հասցնի բանուորներին:

ՏԻԳՐԱՆ—Կարծեմ լաւ է, պարոն Հրանտ, առ ժամանակ շարունակել գործը, մինչև իրենք պարոնները կըգան:

ՀՐԱՆՏ—Արդէն ժամը 11-ին մօտ է՝ դեռ ոչոք չէ եկել:

ՎԱՐՊԵՏ—(Գլխարկը ձեռքի մէջ ճխտելով)

Այս մի շաբաթ է, քանի անգամ է ասում եմ իրենց, թէ շարժիչը փչացել է, նորոգել տուէք՝ ուշադրութիւն դարձնող չէ լինում. եթէ բանուորներին մի ֆուսս պատահի, ես պատասխանատու չեմ:

ՀՐԱՆՏ—Փոքր ինչ սպասեցէք, հիմա մէկն ու մէկը կըգան:

ՎԱՐՊԵՏ—Ո՞ւր է, թէ գալիս են. գան էլ, ասում ես, մտիկ անող չի լինում. այս տեսակ խաղէյիներ կըլինեն... Հա, մէկ էլ բանուորները հարցնում են, այս շաբաթ փող ստանալու են. ասում են «մի ամիս է ոռճիկ չենք ստանում, գործադուլ կանենք»: Սաստիկ կատաղած են. եթէ այս անգամ էլ ուշացնէք՝ փող չտաք՝ չգիտեմ էլ ինչ է լինելու:

ՀՐԱՆՏ—Լաւ, կըգան ես իրենց կասեմ:

ՎԱՐՊԵՏ—Ինչքան ուզում եմ հանգստացնել՝ չի լինում. ասում են «գու խաղէյիները կողմն ես պահում, մեզ խաբում ես»:

ՀՐԱՆՏ (Սառը) Լաւ, ես կասեմ:

ՎԱՐՊԵՏ—(Պատրաստուելով գնալու) Երէկ էլ փողի համար քիչ ֆուսս դեսեառնիկին պիտի սպանէին (գնում է):

ՀՐԱՆՏ—Իսկ երէկ Լազար Եակովլիչը ձիարշառում 500 ռ. է տանուլ տուել:

ՏԻԳՐԱՆ—Խեղք եմ ասում, է է...

Տ Ե Ս Ի Լ 3.

Մտնում է Աճճան

ՀՐԱՆՏ—Օհ, օրիորդ Աննա, այդ դժբ էք
(վեր է կենում, դիմատրում):

ԱՆՆԱ.—(Ծփոթում) Բարե ձեզ:

ՀՐԱՆՏ—(Թովիչ) Բարի եկաք:

ԱՆՆԱ — (Մօտենալով Հրանտին) Պարոն
Հրանտ, ես եկել եմ ձեզ մօտ մի շատ կարևոր
գործի մասին խօսելու:

ՀՐԱՆՏ—Կարևոր գործ. խնդրեմ. (հրախ-
րում է կարինետ):

ԱՆՆԱ.— (Մտնելով եւ արագ-արագ շնչելով)
Սօսենք, քանի դեռ չեն եկել:

ՀՐԱՆՏ—Հրամայեցէք. նստեցէք:

ԱՆՆԱ.—Գիտէք, պարոն Հրանտ, բանն ին-
չու՞նք է:

ՀՐԱՆՏ—Ո՛չ, չգիտեմ. ի՞նչ կայ (նստում
են):

ԱՆՆԱ.—Զգիտեմ սրտեղից հօրեղբայրս իմա-
ցել է, որ Անտօն Եակովիչը, իբր, նրա աօնա-
վաճառում եղած ժամանակ, թղթախաղում մի
ահազին գումար է տանուլ տուել, և՛ փող չու-
նենալու պատճառով մուրհակներ է ստորագրել.
այսօր հօրեղբայրը սաստիկ վշտացած մտածում
էր այդ մասին և մայրիկի հետ վրդովուած խօ-

սում: Դուք այդ մասին որեւէ բան լսել էք:

ՀՐԱՆՏ— (Սառը, հանգիստ) Ո՛չ թէ լսել եմ,

այլ գիտեմ:

ԱՆՆԱ.—(Սարսափած քիչ ճշալով) Ինչէ՞ս.

ուրեմն ճիշտ է:

ՀՐԱՆՏ—Տարաբաղաբար՝ այն:

ԱՆՆԱ.—Դուք ի՞նչ կերպ իմացաք:

ՀՐԱՆՏ—Պատահամբ կարգացի:

ԱՆՆԱ.—Ի՞նչը կարգացիք:

ՀՐԱՆՏ—Այն նամակը, որ սրանից մի քա-
նի օր առաջ ուղարկուած էր Անտօն Եակովիչի
անունով, բայց հասցէն խառն էր գրած, ես
կարծեցի, թէ Եակով Անտօնիչի անունով է՝
բաց արի:

ԱՆՆԱ.—Յետո՞յ:

ՀՐԱՆՏ—Յետոյ այն՝ ինչ որ ասացիք:

ԱՆՆԱ. (վշտալի, ծնշուած) Ուրեմն այդպէս...

ճիշտ է եղել... խեղճ հօրեղբայր...

ՀՐԱՆՏ—Բայց գիտէք ինչ կայ, օրիորդ
Աննա:

ԱՆՆԱ.— (Սթափուած, սպասելով թէ ի՞նչ պի-
տի լսէ) Ի՞նչ:

ՀՐԱՆՏ—Կարծես ես մի բան նախազգում
էի, որ ձեզ ասում էի, թէ աշխատեցէք օր ա-
ռաջ ազատել ձեր ժառանգութիւնը. ո՞վ գիտէ,
թերեւ այն ժամանակ դուք իմ ասածները վե-
րագրում էիք մի ուրիշ բանի:

ԱՆՆԱ.—(Ազդու եւ շեշտակի) Պարոն Հրանտ (կանգնում է):

ՀՐԱՆՏ.—(Վեր կենալով) Ներեցէք, ես ես-
թաղրում էի:

ԱՆՆԱ.—(Յանդիմանօրէն) Ինչո՞ւ համար էք
այդպէս ասում. մի՞թէ երբ և իցէ ես կասկա-
ծել եմ ձեզ վրա, չէ՞ որ ես լիովին հաւատացել
եմ ձեզ, եթէ չլինէր իմ այդ հաւատը, մի՞թէ
ես կը գայի այստեղ:

ՀՐԱՆՏ.—(Սիրալի) Անշափ շնորհապարտ եմ:

ԱՆՆԱ.—Իմացէք, պարոն Հրանտ, այդ հա-
ւատն է, որ ներշնչել է իմ մէջ խորը յար-
գանք... եթէ դուք ևս լինէիք հասարակական
գործերից հեռու մէկը և զբաղուէիք լոկ գծուծ
հաշիւներով՝ այն ժամանակ ինչո՞վ պիտի կա-
րողանայինք վստահել իմ համակրանքը...

ՀՐԱՆՏ.—(Յուզուած) Իհարկէ, ոչինչով:

ԱՆՆԱ.—Չէ՞ որ մեր այս ամսյի կեանքում
եւ գաղափարական մարդ էի որոնում. որոնեցի
և գտայ, գտայ այդ ձեր մէջ. ուրեմն էլ ինչո՞ւ
համար չպիտի հաւատամ ձեզ:

ՀՐԱՆՏ.—Ներեցէք, խնդրում եմ, օրիորդ
Աննա, որ ես այդ տեսակ հարց տուի. բայց
հաւատացէ՛ք՝ հարցրի այն պատճառով, որ երբ
ես ձեզ յայտնեցի ձերոնց գործերի մասին՝ դուք
կասկածով վերաբերուեցիք:

ԱՆՆԱ.—Այո, ճիշտ է, ես կասկածով վերա-

բերուեցի, որովհետեւ չէի կամենում հաւատալ,
թէ մերոնց գործերը վատ են գնում, ուզում
էի խաբել ինձ:

ՀՐԱՆՏ.—(Զգացուած) Օհ, որքան առաքինի
էք դուք, օրիորդ Աննա, որքան բարի և ազ-
նիւ. (մօտենում է) այդպէս մաքուր և ամբիծ
լինելը պատիւ է բերում ձեզ. և ձեր այդ ազ-
նիւ յատկութիւնն է, որ ներշնչել է դէպի ձեզ...
(ուզում է զրկել, սակայն զսպում է իրեն. պա-
ռուզա:)

ԱՆՆԱ.—(Կատակախառն) Զգացուած եմ,
պարոն (Ժպիտ):

ՀՐԱՆՏ.—Հետեցէք իմ բարեկամական խոր-
հրդին, քանի դեռ ուշ չէ՝ աշխատեցէք ազա-
տել ձեր ժառանգութիւնը:

ԱՆՆԱ.—(Վշտացած) Ահ, Տէր Աստուած,
որքան դառնանում է հոգիս, երբ ես մտածում
եմ մերոնց մասին... (կասես ինքն-իրեն) ինչ-
պէս չէի կամենայ այս ամենը լսել, իմանալ...
(հառաչում է):

ՀՐԱՆՏ.—Հոգուս խորքից ցաւում եմ, օ-
րիորդ Աննա, որ խկութիւնն ասելով ձեզ արխ-
ուութեան պատճառ դարձայ, բայց՝ ուրիշ կերպ
չէի կարող:

ԱՆՆԱ.—(Գլուխը կախ) Խեղճ հօրեղբայր.
ի՞նչ պիտի անէ...

ՀՐԱՆՏ.—Այո, ցաւալի է...

ԱՆՆԱ.—(Սթափոնելով) Պարոն Հրանտ, ա-
սացէք ինձ պարզ ու անկեղծ, դուք սիրո՞ւմ էք
ինձ:

ՀՐԱՆՏ—ամբողջ էութեամբս, իմ հոգու
հրեշտակ:

ԱՆՆԱ.—Այն ժամանակ յանուն այդ սիրոյ,
խնդրում եմ, մի խնայէք ոչ մի ջանք, աշխա-
տեցէք օգնել հօրեղբօրս. խնդրում եմ...

ՀՐԱՆՏ—Կաշխատեմ, օրիորդ, կաշխատեմ.
բայց դուք այս մի բանը իմացէք, որ ձեր ժա-
ռանգութիւնը թողնելով առևտրական տան գոր-
ծերի մէջ՝ դրանով օգնած չէք լինի գործին, այլ
իզուր այն կորցրած:

ԱՆՆԱ.—(Յուզուած) Օհ, մի խօսէք այդ
մասին այլ ևս, խնդրում եմ... ես չեմ կարող
տանել... ցտեսութիւն (ուզում է զնալ):

ՀՐԱՆՏ—Ցտեսութիւն:

ԱՆՆԱ.—Հա, քիչ մնաց մոռանայի (դառնա-
լով):

ՀՐԱՆՏ—Հրամայեցէք:

ԱՆՆԱ.—Այն մուրհակներէ մասին, եթէ
պատահի, որ հօրեղբայրս ձեզ հարցնէ՝ դեռ ոչ
չինչ չասէք:

ՀՐԱՆՏ—Ձեր խոնարհ ծառան եմ:

ԱՆՆԱ.—Դէ, ցտեսութիւն (զլիով Տիգրանին):

ՀՐԱՆՏ—(Ուղեկցելով մինչի դուռը) Ցտե-
սութիւն:

ՏԻԳՐԱՆ—Ցտեսութիւն:

(Աննան զնում է):

ՀՐԱՆՏ—(Նստում է տեղը):

ՏԻԳՐԱՆ—Ինչ աղջիկ է՞. խելօք, սիրո՞ւն,
փողով. այո, մեր տղայ, բերանումդ համ կայ,
լաւ որս ես դտել, միայն հայիր, որ ձեռիցդ
չխլեն:

ՀՐԱՆՏ—Աւելորդ բաներ մի խօսիր:

ՏԻԳՐԱՆ—Դէ, դէ, ինձ այնքան էլ յիմար
մի կարծիր, ես ամեն ինչ հասկանում եմ. ի՞նչ,
վախենում ես ձեռիցդ խլեմ. ո՞չ, անհոգ կաց.
ես ո՞վ, նա ո՞վ. Աննան իմ վրայ հայել անգամ
չի կամենայ:

ՀՐԱՆՏ—Դէ, հերիք յիմարութիւններ դուրս
տաս: Տօնալաճառի հաշիւները պատրաստ են:

ՏԻԳՐԱՆ—Դեռ ո՞չ:

ՀՐԱՆՏ—Ինչո՞ւ, բանի օր է ի՞նչ ես շի-
նում:

ՏԻԳՐԱՆ—Միայն երէկ ստացայ հաշիւ-
ները:

ՀՐԱՆՏ—Ի՞նչպէս, հաշիւները քեզ մօտ
չէին:

ՏԻԳՐԱՆ—Ո՛չ, ճանապարհին երբ բաժա-
նուեցինք Հաշի-Յակոբից՝ նա եկաւ քաղաք, հա-
շիւները նրա մօտ մնաց. ես գնացի հարևան
քաղաքները մեր ապրանքների նմուշները ցոյց
տալու:

ՀՐԱՆՏ—Դրա համար ուշացար:

ՏԻԳՐԱՆ—Այո, բայց ճանապարհին մեծ մասը Հաջի-Յակոբի հետ միասին եկանք, միատեղ, իրար հետ, կողք-կողքի նստած, ինչպէս երկու խաղէյիներ, այնքան շատ մարդ կար երրորդ կարգի վագոնում:

ՀՐԱՆՏ—(Զարմանքով) Երրորդ:

ՏԻԳՐԱՆ—Նոր ես իմանում, որ Հաջի-Յակոբն երրորդ կարգով է ճանապարհորդում:

ՀՐԱՆՏ—Լսել էի, բայց չէի հաւատում:

ՏԻԳՐԱՆ—Եկանք, ինչպէս երկու խաղէյիներ, ջհանդամը, գոնէ երկրորդ կարգով եկած լինէինք՝ կասէի, որ կեանքիս մէջ մի անգամ էլ ես եմ խաղէյիութիւն արել:

ՀՐԱՆՏ—Է, ինչպէս էր այս տարուայ տօնավաճառը:

ՏԻԳՐԱՆ—Շատ վատ, մանաւանդ ինձ համար:

ՀՐԱՆՏ—Ի՞նչպէս:

ՏԻԳՐԱՆ—Առաջ եթէ խաղէյիները չէին օգտուում, գոնէ գործակատարներն էին օգտուում, իսկ այս տարի ոչ նրանք օգտուեցին, ոչ ես. չորս կողմը չորացել էր. կասես Քրիստոսի անիծած թզենին լինէր:

ՀՐԱՆՏ—(Զարմանքով եւ յանդիմանօրէն) Տիգրան, Տիգրան:

ՏԻԳՐԱՆ—Ի՞նչ կայ այդպէս զարմանալու, (կանգնում է) աւելի շուտ զարմացիր այն բա-

նի վրայ, որ խաղէյիները տարիներով շահագործում են իրանց գործակատարներին, ուրիշ խօսքով ասած՝ յափշտակում են նրանց աշխատանքը:

ՀՐԱՆՏ—Այդ դեռ իրաւունք չի տալիս գործակատարներին գողութիւն անելու:

ՏԻԳՐԱՆ—(Բարձր) Իրենք, խաղէյիներն են հասցնում գործակատարներին այդ դրութեան, հասկանում ես, իրենք. փոխեցէք այս դրութիւնը, կրփոխուի և այդ:

ՀՐԱՆՏ—Ուղիղ չէ:

ՏԻԳՐԱՆ—Ինչո՞ւ:

ՀՐԱՆՏ—Դուք, գործակատարներդ կարող էք կռուել այդ դրութեան դէմ, միայն մաքուր միջոցներով, բայց ոչ գողութեամբ:

ՏԻԳՐԱՆ—Բայց գիտէք, որ իրականութիւնն ուրիշ բան է ասում:

ՀՐԱՆՏ—Ձեմ տեսնում:

ՏԻԳՐԱՆ—Սպասեցէք, ձեզ մի բան հարցնեմ. դուք գիտէք քանի տարի է, որ ես գործակատար եմ:

ՀՐԱՆՏ—Լսել եմ, մօտ քսան տարի:

ՏԻԳՐԱՆ—Գիտէք, որ ես մինչ օրս ոչ մի կողմէի հաւաքած չունեմ:

ՀՐԱՆՏ—Դրանով ի՞նչ ես ուզում ազել:

ՏԻԳՐԱՆ—Դրանով ուզում եմ ասել այն, որ ես ոչ մի կողմէի հաւաքած չունեմ նրա հա-

մար, որովհետեւ չեմ կարողացել խնայել, իսկ չեմ կարողացել խնայել նրա համար, որովհետեւ ինձ վարձատրութիւն տուել են այնքան, որքան պէտք է եղել գոյութիւնս պահպանելու համար, և այդ իմ ստացածս եղել է իմ վերաբերմամբ մի տեսակ իւր, որ քսեն իմ կենդանի մեքենային, որպէսզի այդ կենդանի մեքենան պտոյտ գայ, պտոյտ գայ և գործէ, և գործէ այն էլ ոչ թէ ինձ համար, այլ ինձ գործածող խաղէյիւնի համար, որ ինձ և ինձ պէսներին շահագործել է, պարոն հաշուապահ, շահագործել, շահագործել է այնպէս, ինչպէս կառապանը շահագործում է իր ձիւն. (նստելով եւ սիրտ քաշելով) Էհ, ստենք այդ այնքան էլ քեզ չի վերաբերում, որովհետեւ դուք...

ՀՐԱՆՏ—Մենք ի՞նչ:

ՏԻԳՐԱՆ—Դուք հաշուապահներդ այն չէք, ինչ մենք սե աշխատաւորներս, մանաւանդ այն (ցոյց տալով գործարանի կողմը) աշխատող մսի կոյտերը. որովհետեւ դուք ձեր բանն արդէն տեսել եք:

ՀՐԱՆՏ—(չէզնօրէն) Դու կարծում ես:

ՏԻԳՐԱՆ—(Զատէշտով) Արի ուղիղն ասա, մինչև հիմա որքան ես հաւաքել:

ՀՐԱՆՏ—(Նեղացած) Է՛, բաւական է յիմարութիւններ դուրս տաս. բանդ շինիր:

ՏԻԳՐԱՆ—(Բացականչելով) Լաւ, լաւ:

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Անուն և Անօնը գլխով բարեկեղծ

ԱՆՏՕՆ—Բարե՛ ձեզ: (Մտնելով կարինէտ, կանչում է) Պարոն Հրանտ:

ՀՐԱՆՏ—Հրամայեցէք:

ԱՆՏՕՆ—Հայրս այսօր հեռախօսով հօ էլի ինձ չհարցրեց:

ՀՐԱՆՏ—Հարցրեց:

ԱՆՏՕՆ—Ի՞նչ ասացիր:

ՀՐԱՆՏ—Ասացինք, որ գործարանումն էիք, քիչ առաջ գնացել էք գործի:

ԱՆՏՕՆ—Հա՛ւ. լաւ էք արել. իսկ այժմ ի՞նչ կայ:

ՀՐԱՆՏ—Գործարանի վարպետն եկել էր, գանգատուում էր, որ շարժիչ մեքենան փչացել է, լաւ չի գործում. հարկաւոր է նորոգել տալ, թէ չէ կարող է բանուորներին վնաս հասցնել:

ԱՆՏՕՆ—Ա՛հ, վերջին օրերս գլուխս այնքան խառնուած է այն մուրհակների գործով, որ չեմ կարող ասել:

ՀՐԱՆՏ—Ախար մինչև շինել-պատրաստելը գործը կրկնագնի:

ԱՆՏՕՆ—(Հարեանցօրէն) Ուրիշ ի՞նչ ճար կայ, երբ բանը այդտեղ է հասել՝ պիտի կանդնեցնել:

ՀՐԱՆՏ—Լաւ էր երկու շաբաթ առաջ իմաց տայինք բանուորներին, հաշիւ տայինք, այժմ երկու շաբաթուայ ռոճիկ պիտի վճարենք:

ԱՆՏՈՆ—Այդ Ստեփան Եակովիչին ասացէք, դա նրա գործն է:

ՀՐԱՆՏ—Մէկ էլ, բանուորներն ուզում են իմանալ՝ այս շաբաթ ռոճիկ ստանալու են, թէ չէ գործադուլ են անելու, ինսպեկտորին են դիմելու:

ԱՆՏՈՆ—Այդ բոլորը Ստեփան Եակովիչին ասացէք, իսկ այժմ նայեցէք, թէ գրքերով ու՛րքեր են փող պարտ, հաշիւները գրեցէք, ուղարկեցէք փողերն ստանալու:

ՀՐԱՆՏ—Լաւ:

ԱՆՏՈՆ—Դուք այդ առնելիքների ցուցակը Ստեփան Եակովիչին հտաք, ինձ տուէք:

ՀՐԱՆՏ—Շատ լաւ:

ԱՆՏՈՆ—(Ժամացոյցին նայելով) Այժմ ես կըզնամ, եթէ հարցնող լինի՝ ասացէք, որ քիչ յետոյ կըգամ:

ՀՐԱՆՏ—(Գլխով այդի նշան է անում եւ դուրս է գալիս կաքինէտից):

ԱՆՏՈՆ—(Մինչ ուզում է դուրս գնալ՝ Տիգրանը տալիս է նրան մի նամակ, որ այդ րոպէ՛ք երում են):

ՏԻԳՐԱՆ—Անտոն Եակովիչ, ձեզ նամակ, վրան էլ մակագրուած «խիստ կարեւոր» (տալիս է):

ԱՆՏՈՆ—Ումից է. (ըսց է անում) Մեծարգոյ Անտոն Եակովիչ. այն գումարը, որ պարտ մնացիք մուրհակներով, խոստացաք ամսէ-ամիս վճարել, սակայն այժմ արդէն երկրորդ ամիսն է ոչինչ չէք վճարում. ինձ փող է հարկաւոր, ներեցէք, որ յիշեցնում եմ. եթէ այսօր կամ վաղը չվճարէք՝ իմացէք, որ այլ ևս չպիտի կարողանամ սպասել: Յարգանօք Ձեր Ալբերտ: Յետ գրութեան.— այս երեկոյ ես՝ Միշան և Արտուշը հաւաքուելու ենք ակմբանոց 11 ժամից բակարա խաղալու. եթէ ցանկանում էք՝ համեցէք: Նոյն:

ԱՆՏՈՆ—(Դողդողալով, ճակատը ընկնում է սեղանին. երկար լռութիւն. շշմած վեր է կենում՝ ակթողից). Պարոն Հրանտ:

ՀՐԱՆՏ—Հրամայեցէք:

ԱՆՏՈՆ—Մի՛ րոպէ, խնդրեմ:

ՀՐԱՆՏ—Այս րոպէիս (մանում է կաքինէտ):

ԱՆՏՈՆ—(Շփոթուած) Լսեցէք, պարոն Հրանտ, ինչ եմ ասում:

ՀՐԱՆՏ—Խնդրեմ:

ԱՆՏՈՆ—(Նամակը ձեռքում ցոյց տալով) Տեսնում եք, տեսնում եք այս (խօսքը փոխելով եւ նամակը պահելով): Հա, գիտէք, միակ լաւութիւնը, որ կարող էք անել ինձ, այդ այն է, որ եթէ հայրս իմ ստորագրած նամակների մասին ձեզ հարցնէ՝ ասէք, որ ոչինչ չգիտէք:

ՀՐԱՆՏ—(Հուրջ) Լաւ:

ԱՆՏՕՆ—Դէ, ես այժմ կըզնամ, մի ժամից էլի այստեղ կըլինեմ (զնում է):

ՀՐԱՆՏ—(Մտնում է գրասենեակ, անցնում է իր տեղը):

ՏԻԳՐԱՆ—Ա՜ն, ինչպէս յոգնել եմ, ինչպէս ձանձրացել այս աշխատանքից, քսան տարի է, ամբողջ քսան տարի... միշտ միևնոյն համարակալը, միևնոյն դեբետ-կրեդիտ գրքերը, միևնոյն չոր թուանշանները, միևնոյն կրկնուող կեանքը: Երեկոյեան գնա խուցդ քնիր, առատօտեան վեր կաց, գնա աշխատանքի, ճաշիր, էլի եկ ծառայիր, հետևեալ օրը կրկնիր նոյնը, երրորդ օրը էլի նոյնը, չորրորդ օրը դարձեալ նոյնը, և ամբողջ 20 տարի նոյնը, նոյնը... Սպանի՛չ է, սպանի՛չ... Ա՛խ (հառաչ), եթէ հնար լինէր գուրս գալ այս վիճակից մի նոր նորոգող կեանք մըտնելու, ինչպէս ուրախութեամբ կըձգէի, կըհեռանայի... բայց ի՛նչ արած, անիծած հացի խնդիրը ձեռքերս ու ոտքերս կապել է:

ՀՐԱՆՏ—Հացի խնդիրը քիչ բան է. նա է բարեկամ, որ մեզ ղեկավարում, և ոչ թէ մենք նրան, մանաւանդ կեանքի մէջ մեզպէս թոյլերը:

ՏԻԳՐԱՆ—Եւ մենք, այսինքն ես և ինչպէսները պիտի ասենք, թէ այս աշխարհում ապրում ենք: Ո՛չ բարեկամ, մենք չենք ապ-

րում, այլ՝ միայն, ինչպէս խոտ բանում ենք և թառամում, անմասն մնալով կեանքի խրախճանքին: (Սիրտը քաշելով) այո, ճիշտ որ մենք աշխարհի խորթ զաւակներն ենք. միայն հաւասար ծնւում ենք, հաւասար մեռնում, անհաւասար ապրելով:

ՀՐԱՆՏ—Նոր բան գիտես՝ նոր բան ասա, դա հին երգ է:

ՏԻԳՐԱՆ—(Ծնշուած) Հի՛ն, բայց միշտ նոր:

ՀՐԱՆՏ—(Մեղմ տոնով) Բանդ շինիր, բանդ, շատ փիլիսոփայութիւն մի անիր:

ՏԻԳՐԱՆ—Աշխատենք, եղբայր, աշխատենք. մեր բաժինն անվերջ աշխատանքն է. թող Տիգրաններն աշխատեն, որ Լազարները վատեն... այդպէս է ժամանակիս մորայլը:

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Մտնում է Սեփանը զայրացած

ՍՏԵՓԱՆ—(Կանգնելով Հրանտի առջև) Դուք գործ չունէք:

ՀՐԱՆՏ—Ինչո՞ւ համար էք հարցնում:

ՍՏԵՓԱՆ—Նշանակում է գործ չունէք, որ լրագիր էք կարդում:

ՀՐԱՆՏ—Կարդում եմ, միևնոյն ժամանակ և գործ եմ շինում:

ՍՏԵՓԱՆ—Տեսնում եմ ինչպէս էք շինում:

ՀՐԱՆՏ—(Կծու) Ձէք հաւանում՝ ուրիշը հրաւիրեցէք:

ՍՏԵՓԱՆ—Դուք որ հեռանաք, ապա հօրս էլ ո՞վ պէտք է դանոսներ անէ:

ՀՐԱՆՏ—(Զայրոյթով) Դուք գիտէք ինչ էք ասում:

ՍՏԵՓԱՆ—(Բարձր) Այո, գիտեմ. գիտեմ, որ հօրս դուք էք յայտնել զեղչած մուրհակներ ի փողից պակաս տուն բերելը:

ՀՐԱՆՏ—(Քիչ շփոթուած) Այդ նա ինքը գիտէր:

ՍՏԵՓԱՆ—(Կատաղի) Սնւտ էք ասում. դուք ինքներդ էք ասել, մինչև անգամ ցոյց էք տուել թուերը: Այսօր ձեր շնորհիւ, մեր տանն ահագին պատերազմ կար:

ՀՐԱՆՏ—Ես մեղաւոր չեմ, որ դուք իրար հետ կռոււմ էք:

ՍՏԵՓԱՆ—Մեղաւոր էք, այն էլ շատ, որովհետեւ, դուք, պարոն հասարակական գործիչ, Եւգոյի պէս մտել էք մեր տուն՝ մեզ իրար գցելու, իրար հետ կռուեցնելու, գործը կործանելու... որպէս զի դրանով ձեր նպատակին հասնէք:

ՀՐԱՆՏ—Ի՞նչ նպատակ:

ՍՏԵՓԱՆ—Ինքներդ ինձանից լաւ գիտէք.

բայց ինչ որ մտածում էք՝ լինելու չէ, իմացէք, քանի որ ես կամ:

ՀՐԱՆՏ—Ես թոյլ չեմ տայ ձեզ այդ տեսակ ակնարկներով ինձ հետ խօսելու:

ՍՏԵՓԱՆ—Իսկ ես թոյլ չեմ տայ ձեզ ուրիշ ընտանիքի մէջ մտնելու, որոմներ ցանկու, և այդ ընտանիքի անունն ամեն տեղ վարկաբեկ անելու:

ՀՐԱՆՏ—(Կանչելով) Բաւական է:

ՍՏԵՓԱՆ—(Կատաղի) Ձհամարձակուէք իմ դէմ այդպէս գոռալ. ցած (մտնում է կարինէտ):

ՀՐԱՆՏ—Աւելի ցածը դուք էք (տեղից դուրս գալով): Հոտած բուրժուաներ... Այլ ես չարժէ այս տեսակ մարդկանց մօտ ծառայելը (զըլխարկն առնում է, ելնում դուրս դուռը շրխակցնելով):

ՏԻԳՐԱՆ—(Յետեւից մազալու նայուածքով) Ը՛մբ՛ւ... սրան են ասել «կացինը քարին առաւ»... (Լսում է հեռախօսի ձայն. սօսենալով եւ փողը դնելով ականջին) լսում եմ. ո՞վ. Ագովեան բանկ. հա. ի՞նչ. մուրհակը. ինչքան. 2500 բուրլի. այո. ի՞նչ, նօտա՞ր. լաւ. այո բոպէիս. (մտնում է կարինէտ): Ագովեան բանկից, Ստեփան Եակովիչ, յայտնում են, որ ժամը 2-ին մօտ է. եթէ 2500 բուրլու մուրհակն այսօր էլ չթափենք նօտար են ուղարկելու:

ՍՏԵՓԱՆ—Ի՞նչպէս անեմ, հմ. այնքան վազեցի, մի հազար բուբլի հազիւ ճարեցի, մնացածը հրտեղից գտնեմ: Դու կասասյուսմդ որքան փող ունես:

ՏԻԳՐԱՆ—Մի հարիւր բուբլի:

ՍՏԵՓԱՆ—(Չարմացած) Երէկ երեկոյ հինգ հարիւր բուբլի կար, ի՞նչ եղաւ:

ՏԻԳՐԱՆ—Մի հարիւր բուբլի դժբ վերցրիք:

ՍՏԵՓԱՆ—Մնացած չորս հարիւրը:

ՏԻԳՐԱՆ—Երկու հարիւր բուբլի էլ Անտօն Եակովիչը վերցրեց:

ՍՏԵՓԱՆ—Անտօն Եակովիչը. էլի՞. քեզ քանի անգամ ասել եմ, թէ առանց հօրս զիտու-թեան ոչոքի փող չտաս:

ՏԻԳՐԱՆ—Վերցնում են, Ստեփան Եակովիչ, գալիս զօրով վերցնում են, ես ի՞նչ կարող եմ անել:

ՍՏԵՓԱՆ—Մնացած երկու հարիւր բուբլի՞ն:

ՏԻԳՐԱՆ—Այն էլ առաւօտ վաղ ձեր մայրը մարդ էր ուղարկել, պահանջել էր մի հարիւր բուբլի, նրան տուի: Դեռ այն մնացած մի հարիւր բուբլին էլ Լազար Եակովիչն էր ուզում վերցնել, ասացի՝ կասասյուսմ փող չկայ:

ՍՏԵՓԱՆ—(Հեղինարով, դառն) Լաւ... լաւ... (Տոնը փոխելով) ի՞նչ անեմ, հմ, որտեղից գըտ-

նեմ, ինքս էլ չգիտեմ (մտնում է կարինէտ դուռը փակում):

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Խնամ ե Զարուհի

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Միջահասակ, նիհար կին. երեսին վաղահաս կնճիռներ. դալուկ ձուածկ դէմք, յունական քիթ. ինքը թխադէմ. հազած ունի հասարակ, բայց վայելուչ և ճաշակաւոր, մաղերն անփոյթ զետեղուած են լայնեղր փեղոյրի տակ. խօսում է ջղայնացած, նուաղած): Ստեփան Եակովիչն այստե՞ղ է:

ՏԻԳՐԱՆ—Այո, ի՞նչ էք հրամայում:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Ուզում եմ տեսնել:

ՍՏԵՓԱՆ—(Չայնից ծանաչելով, կարինէտի դուռն արանքից ճիզրանին) Ասա այժմ ժամանակ չունի (նստում է տեղում):

ՏԻԳՐԱՆ—Նա այժմ ժամանակ չունի, տիկին:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Անհամարձակ, կարինէտի դուռը ըստ անելով) Կարելի՞ է:

ՍՏԵՓԱՆ—(Վեր կենալով) Ա-ւ, տիկին Զարուհի, այդ դժբ էք, ներողութիւն, որ ձեզ չբարեկարգաւորում ընդունել. շտապում եմ, յետոյ համեցէք:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Թախանձով) Մի քանի բոպէով, խնդրում եմ:

ՍՏԵՓԱՆ—(Դոնից) Տիգրան, դու գնահ, ճաշելու ժամանակ է:

ՏԻԳՐԱՆ—(Տարօրինակ նայելով կաթինէտի կողմը գնում է դուրս):

ԶԱՐՈՒՀԻ—Ներդուրթիւն եմ խնդրում, որ ձեր կամքին հակառակ ներս մտայ... բայց ի՞նչ անեմ, քանի ժամանակ է՝ սպասելով մաշուեցի. Աստղիկս շարունակ քո անունն է տալիս. ասացի ինքս գնամ, քանի որ դուք չէք գալիս:

ՍՏԵՓԱՆ—Վերջին ժամանակներս այնքան զբաղուած էի, տիկին, որ ամենևին ժամանակ չունէի:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Տխուր, վշտոտ) Ժամանակ չունէիք... իհարկէ... իսկ իմ տանն իմ աղջկայ հետ ուտել-խմելու, զուարճանալու, սիրաբանելու ժամանակ ունէիք...

ՍՏԵՓԱՆ—(Աննուած) Այո... բայց այդ ուտել-խմելն իմ վրա աժան չէր նստում. ամեն մի գալուս քսան-երեսուն բուրլի էր ծախւում:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Մեզ ի՞նչ օգուտ, որդի, այդ քսան-երեսուն բուրլուց, քանի որ դուք այդ ձեր քէֆի համար էիք անում:

ՍՏԵՓԱՆ—Ապա այն իմ բերած իրերը. այժմ ձեր տանը մի ասեղ չէք գտնի, մի կոճակ, նոյն իսկ մի քորոց, որ իմ փողով առնուած չլինի:

ամբողջ երկու տարի է տունդ պահում էի. դեռ էլի բան էք ասում:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Այդպէս մի ասէք, Ստեփան Եակովիչ, չէ՞ որ իմ տունս դարձրել էիք ձեր գերդաստան:

ՍՏԵՓԱՆ—Ուրեմն, փոխարէնն ստացել էք:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Թոյլ, ջղախիմ) Ապա իմ մի-նուճար աղջիկը, որին ձեր հարսնացուն դարձրիք, երկու տարի հետն ապրեցիք այն պայմանով, որ վերջը հետն ամուսնանաք. չէ՞ որ նա շուտով մայր է դառնալու:

ՍՏԵՓԱՆ—Երբ հնարաւորութիւն ունենամ՝ կամուսնանամ:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Իսկ դուք հնարաւորութիւն երբ ունենալու:

ՍՏԵՓԱՆ—Երբ ծնողներս համաձայնեն:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Ստեփան Եակովիչ, դուք շարունակ այդ էք ասում. վերջապէս ձեր ծնողներն երբ են համաձայնելու. գուցէ նրանք նոյն իսկ ոչինչ չգիտեն այդ մասին, ուրեմն իմ աղջիկն այդպէս ֆալս է:

ՍՏԵՓԱՆ—Ի՞նչպէս անեմ, ապահ, ինքներդ ասացէք, որ առանց ծնողներին կամքին չեմ կարող:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Այդ մասին ինչո՞ւ առաջ չէիք մտածում:

ՍՏԵՓԱՆ—Նրանք անյարմար են համարում հասարակ ընտանիքից աղջիկ ուզելը:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Երեստ ճնշուած) Եթէ այդպէս էր՝ ապա էլ ինչո՞ւ համար ձեր կեանքը կապեցիք իմ աղջկայ հետ. նրան ուրիշ ուզող կար. ինչո՞ւ չթողիք աղջիկս նրան տալու, ասելով, որ եթէ ծնողներս չհամաձայնեն էլ՝ ես նրանցից կը բաժանուեմ, առանձին բնակարան կը վարձեմ, Աստղիկի հետ կը պսակուեմ:

ՍՏԵՓԱՆ—Այո, ասացի, բայց հանգամանքներն այնպէս դասաւորուեցին, որ բաժանուելն անհնար եղաւ:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Յուստիստ) Ապա հիմա ես ի՞նչ անեմ, ասացէք, որ ջուրն ընկնեմ:

ՍՏԵՓԱՆ—(Անիոյթ) Սպասեցէք փոքր ժամանակ ես, մինչև տեսնենք ի՞նչպէս կըլինի:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Աղաչանքով) Համբերել այլևս անկարելի է, հասկացէք, աղջկաս օրերը մօտեցել են, նա շուտով մայր է դառնալու. ամօթը մեզ կը սպանէ...

ՍՏԵՓԱՆ—Դրա դէմ ես ի՞նչ կարող եմ անել:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Եթէ չէիք կարող, ապա էլ ինչո՞ւ մեզ հասցրիք այս դրութեան. ի՞նչ կըլինի մեր վիճակը, Աստուած իմ, ի՞նչ կըլինի... ես կը մեռնեմ ամօթից... (լաց է լինում):

ՍՏԵՓԱՆ—Տիկին Զարուհի, հանգստացէք, խնդրեմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Ուժգին) Ես ի՞նչպէս կարող եմ հանգստանալ, քանի որ իմ միակ յոյսս ու ապաւէնս նա էր, թէ մարդու կը տամ, կը բաղդաւորացնեմ, ես էլ մի կտոր հաց կուէնեմ, կը մխիթարուեմ... Այժմ ամեն ինչ կորած է... Նա փողոց է շարտուելու, ես վըշտից ու ամօթից կորչելու եմ... Խեղճ որբուկս (ուստիկ լալիս է):

ՍՏԵՓԱՆ—Հանգստացէք, տիկին, այդպէս չի կարելի:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Հառաչելով) Ամեն անգամ, երբ միտս է ընկնում, որ ես իմ ձեռքով թոյլ տուի այդ բանն իմ տան մէջ կատարելու՝ արիւնս գլուխս է խփում և կսկծիցս քիչ է մնում, թէ խելագարուեմ:

ՍՏԵՓԱՆ—Ի սէր Աստծոյ, տիկին, հանգստացէք, բաւական է. կարող է մարդ ներս գալ. կը գամ ձեզ մօտ, այնտեղ կը խօսենք:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Դուք ամեն անգամ այդպէս խօսք էք տալիս, բայց չէք գալիս:

ՍՏԵՓԱՆ—Կը գամ, այս անգամ անպատճառ կը գամ:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Ուժասպառ) Ա՛խ, դուք անգուլթ մարդ, ուզում էք այստեղից հեռանալ, որ այլևս չգաք:

ՍՏԵՓԱՆ—Ազնիւ խօսք:

ԶԱՐՈՒՀԻ—(Հանգստացած) Լաւ, ես հաւատում եմ ձեր ազնիւ խօսքին, կըզնամ. միայն ի սէր Քրիստոսի, եթէ սիրում էք ձեր ազնիւներին արեւը, մեռելների շիրիմներն, եկէք, խրդաւորէք Աստուծոյ. ամբողջ օրը լացով նա ձեզ է սպասում:

ՍՏԵՓԱՆ—Հաւատացած եղէք, որ կըզամ: (Պառլա) Գուցէ փողի կարիք ունիք, համեցէք խնդրեմ այս հարիւր բուբլին:

ԶԱՐՈՒՀԻ—Ո՛հ, չեմ ուզում. պահեցէք ձեզ ձեր փողը, նրա փոխարէն տուէք մեզ մեր պատիւը, ես կօրհնեմ ձեր կեանքը (եյնում է դուրս):

ՍՏԵՓԱՆ—(Ուղեկցելով մինչեւ դուռը, գալիս ընկնում է սեղանին, գլուխն առնում ձեռքերի մէջ) Օ՛հ, ինչ ծանր է այս ամենը, ինչ սոսկալիք...

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Մանուկ ե Անտոն

ԱՆՏՈՆ—(Կանգ առնելով դռան մօտ եւ երկար ժամանակ եղբորը նայելով) Հը՞, ինչ է եղել:

ՍՏԵՓԱՆ—(Եկատելով եղբոր ներկայութիւնը)

Քեզ ինչ:

ԱՆՏՈՆ—(Հեղօրէն) Ինձ, ինչ... Ո՞վ էր

այն կինը, որ այնպէս յուզուած դուրս գնաց սենեակից:

ՍՏԵՓԱՆ—(Զայրացած) Ամեն ինչ պիտի իմանամ, ինչ է:

ԱՆՏՈՆ—Հա՛, երեւի նա էլ կըլինի մէկն այն բազմաթիւ կանանցից, որոնք քո զբաղմունքի առարկաներն են:

ՍՏԵՓԱՆ—(Ոտքի թռչելով) Զհամարձակուէն:

ԱՆՏՈՆ—Դէ, դէ, խելքդ գլուխդ հաւաքիր. (տո-տո է գնում: Լսում է հեռախօսի ձայնը. փողը դնում է ականջին) ինչ. որտեղից. Ազովեան բանկ. փողը պիտի բերձնեք, թէ ո՞չ. այս բուպէիս: (Փողը վայր դնելով, երկու բայլ դէպի Ստեփանն արած) Ստեփան, Ազովեան բանկից են խօսում. ասում են մոլորհակ կայ թափելու, փողի են սպասում:

ՍՏԵՓԱՆ—Այդ ես վաղուց գիտեմ. դու իմացիր, որ առաւօտ վաղ եկել կասսայից 200 բուբլի ես վերցրել:

ԱՆՏՈՆ—Ի՞նչ պիտի անենք, հա՛:

ՍՏԵՓԱՆ—Ես մի հազար բուբլի ճարել եմ:

ԱՆՏՈՆ—Իսկ մնացած հազար հինգ հարիւր բուբլի՞ն:

ՍՏԵՓԱՆ—(Կծու) Գնա՛, տես կարող ես մի բախարա...

ԱՆՏՈՆ—(Ընդհատելով) Լեզուդ քեզ պահիր, յիմար...

ՍՏԵՓԱՆ—Թղթամսլ, անպէտք...

ԱՆՏՈՆ—Իսկ դժու, անառակ, անբարոյա-
կան...

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Մտնում է Լազարը

ԼԱԶԱՐ— (Մինչ այդ ցածր շփուացնելով ներս
է մտնում. լսելով եղբայրների կոխը կանգնում է
դրան մօտ, ականջ դնում, ապա առաջ գալիս) Թըղ-
թամսլ, անառակ... Ո՛հ, ո՛հ, սխալ էք. երկուսդ
էլ լու էք:

ՍՏԵՓԱՆ— (Յանկարծ բռնկած) Էլի եկա՞ր
դու, թափառական:

ԼԱԶԱՐ— Դէ, դէ, ի՞նչ ես բղաւում. սա
գրասենեակ է:

ՍՏԵՓԱՆ— (Մօտ գնալով Լազարին) Երէկ
սրտեղ էիր, ասա:

ԼԱԶԱՐ— Քեզ ի՞նչ:

ՍՏԵՓԱՆ— Զիարշաւ էիր գնացել, հա՛:

ԼԱԶԱՐ— Ասենք գնացել էի, յետո՞յ ի՞նչ:

ՍՏԵՓԱՆ— Յետոյ ա՛յն, որ տոտալիզատոր
ես խաղացել, 500 բուբլի ես տարուել:

ԼԱԶԱՐ— Ո՞վ ասաց:

ՍՏԵՓԱՆ— Տեսնողը:

ԼԱԶԱՐ— Սո՛ւտ է:

ՍՏԵՓԱՆ— Սո՛ւտ է, հա՛, ապա սա ի՞նչ է

(Բաճկոնի գրպանից հանում է ձիարշաւի տոմսերը,
ցոյց է տալիս) սրանք ո՛ւմ գրպանից են:

ԼԱԶԱՐ— (Կատաղի) Դա ի՞նչ ցածութիւն է
ուրիշի գրպանից բան գողանալը...

ՍՏԵՓԱՆ— Ի՞նչ... (Ուզում է խփել):

ԼԱԶԱՐ— (Բարձրացնում է փայտը եղբոր
վրայ):

(Յանկարծ ներս է մտնում Հաջի-Յակոբը):

Տ Ե Ս Ի Լ 9

ԱՆՏՈՆ— Ստեփան, հայրիկը:

ՍՏԵՓԱՆ— (Աթոռը ձեռին) Ա՛հ (մտնում է
տեղում մեխուած):

ՀԱԶ. ՅԱԿ.— Այդ ի՞նչ էք անում:

ԼԱԶԱՐ— Ուզում էր ինձ խփել, հայրիկ:

ՀԱԶ. ՅԱԿ.— Ինչո՞ւ, էլի ի՞նչ է եղել:

ՍՏԵՓԱՆ— (Աթոռը զարնելով զետին) Դէ,
ի՞նչպէս չխփես այդպիսի խրիկային, որ երէկ
ձիարշաւում 500 բուբլի է տանուլ տուել:

ՀԱԶ. ՅԱԿ.— Ի՞նչ ասացիր. 500 բուբլի...

ԼԱԶԱՐ— Սո՛ւտ է ասում, հայրիկ...

ՍՏԵՓԱՆ— Ահա կենդանի վկաները (Տօրը
ցոյց է տալիս տոմսերը). ես այստեղ 2500
բուբլու մուրհակ ունենամ դուրս առնելու, փող
չունենամ, իսկ սա ձիարշաւում 500 բուբլի
տարուի:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Բայց հրտեղից է սրան 500 բուլբլի:

ԱՆՏՕՆ.—Ինչպէս երևում է այն 1200 բուլբլուց կրկինի, որ մի անգամ տարաւ բանկից մուրհակ դուրս առնելու, յետոյ եկաւ յայտնեց, թէ ճանապարհին գրպանից հանել են:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ա՛ւ, ուրեմն այդ ճիշտ է եղել, փո՛ւշ, փո՛ւշ զաւակ. փշանայիր, չծնուէիր:

ԼԱՁԱՐ.—Ի՞նչ, հայրիկ, ամեն անգամ ինձ ես տեսնում:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Զայրացած) Դու ղեռ համարձակում ես խօսել, համարձակում ես հօրդ պատասխան տալ. կորի՛, կորի՛ աչքիցս, այստեղից հեռացիր, քեզ չտեսնեմ:

ԼԱՁԱՐ.—Լա՛ւ, կերթա՛մ, հայրիկ, կըհեռանամ. մեր հեռանալը հիմա հօ չէ՛ ձեզանից. մենք մեր ծնուած օրից հեռացած ենք եղել ձեզանից:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Առաջ շարժուելով ըստն) Դու ղեռ համարձակում ես ինձ նախատել, թշուառական. դու այլ ես իմ որդին չես. հեռացիր այստեղից:

ԼԱՁԱՐ.—Կըհեռանամ, կըհեռանամ. թող լաւ որդիքդ մօտդ մնան, որոնք, Աստուած զիտէ, թէ ի՞նչ են... (դուռը շրխկացնելով ելնում է դուրս):

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ա՛հ, ժամանակ, ժամանակ...

որդին վեր կենար, հօրը նախաաէր... (վատ է զգում իրեն):

ՍՏԵՓԱՆ.—(Մօտ գնալով) Նրա պատճառով քեզ մի յուզիր, հայրիկ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Փո՛ւշ լինէր, փո՛ւշ...

ԱՆՏՕՆ.—Հանգստացիր, հայրիկ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ինչպէս հանգստանամ, քանի որ 2500 բուլբլու մուրհակն անգամ անկարող եմ թափել. Հաջի-Յակոբը ողջ-ողջ գերեզման մտնէր, լաւ չէր:

ՍՏԵՓԱՆ.—Ես կըճարեմ, հայրիկ, դրա համար մի մտածիր. երէկ 1000 բուլբլի ստացայ ծախածս ապրանքի կանխավճարը. 1500 բուլբլին էլ մի կերպ կըգտնեմ (զնում է):

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Նրա ետեւից) Դարձեալ դո՛ւ, Ստեփան, որդիս, դարձեալ դու:

ԱՆՏՕՆ.—Ես էլ գնամ, հայրիկ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Հրամայողական) Ո՛հ, դու կաց. քեզ հետ կարեօր դորձ ունեմ խօսելու. նստիր:

ԱՆՏՕՆ.—Հասկանալով բանն ինչումն է, տըխուր նստում է):

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Մի քանի վայրկեան որդու երեսին նայելուց յետոյ) Այդ ի՞նչ ես արել դո՛ւ... (մնում է որդու երեսին նայելիս):

ԱՆՏՕՆ.—(Բարացած մնում է հօր դիմաց նստած):

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

Հաջի-Յակոբի տան պարտեզը. ետևում՝ աջ կողմում տունը, որ ունի առաջը պատշգամբ, որպիսին միքանի աստիճաններով իջնում է պարտեզ. ետևի մասում, դէպի փողոցի կողը, ցանկապատ՝ իր դռնակով. բեմի ձախ կողմը ձօճանակ, նրա մօտ նստարան, ծառեր: Պարտեզի աջ կողմը վարդի թփեր. պարտեզի մէջը՝ քիչ աջ՝ կոլոր սեղան 3 աթոռով, նրա մօտ ծաղկանոց: Ամառուայ սկիզբն է, կէս օրին մօտ:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Անսոն եւ Լեոնիկ, յետոյ Սոփիա

ԱՆՏՕՆ—(Ծխելով ման է գալիս ընկճուած, յուսահատ. մերթ ճակատն է շփում, մերթ հառաչում):

ԼԵԻՈՆԻԿ—(Նախ վազվզում է ցանցը ձեռքի թիթեռ բռնելով):

ՍՈՖԻԱ—(Ներսից) Լեոնիկ, Լեոնիկ (դուրս գալով) Լեոնիկ:

ԼԵԻՈՆԻԿ—Այստեղ եմ մայրիկ:

ՍՈՖԻԱ—Եկ կաթդ... (անսպասելի կեր-

պով տեսնելով Անտօնին, կանգ է առնում սանդուխքի գլխին) դու դեռ գրասենեակ չեմ գնացել:

ԱՆՏՕՆ—(Սոփիային տեսնելուն պէս փոքր ինչ կանգ է առնում) Սիրտ կայ որ գնամ:

ՍՈՖԻԱ—Ինչո՞ւ. ի՞նչ է եղել:

ԱՆՏՕՆ—Սրանից աւել էլ ի՞նչ լինի:

ՍՈՖԻԱ—Ոչինչ չեմ հասկանում:

ԼԵԻՈՆԻԿ—Ահա, բլնեցի. (իբրեւ թէ թիթեռ է ընկնում, գնում, նստում է ծօծանակին ու ըսկտում հետախուզել):

ԱՆՏՕՆ—(Կարեկցական տոնով) Ա՛խ, Սոփիա, այլ ես անկարող եմ տանել. դուրթիւնն ինձ խեղդում է. աղաչում եմ, օգնիր ինձ:

ՍՈՖԻԱ—(Սարսափով) Ի՞նչ է պատահել:

ԱՆՏՕՆ—(Ողբի տոնով) Եթէ դու չօգնես՝ ո՛չ միայն ես, այլ և ինձ հետ մեր օջախը կործանուած է:

ՍՈՖԻԱ—Ի՞նչ է, ասա:

ԼԵԻՈՆԻԿ—Վայ. թլաւ (վեր է կենում նորից վազում թիթեռ բռնելով):

ԱՆՏՕՆ—Երէկ հայրս ինձ այնպէս սպառնաց, այնպէս նախատեց գրասենեակում, որ ինձ համար մահուան հաւասար էր. նա ինձ տանից դուրս կանէ, հայրական ժառանգութիւնից կըզրկէ, եթէ ես...:

ՍՈՖԻԱ—Այդ ի՞նչ է, որ ինձանից ծածուկ է:

ԱՆՏՕՆ — (Զեղչ տոնով) Ես քեզ մինչև այժմ ոչինչ չեմ ասել, բայց այլևս անկարող եմ պահել:

ՍՈՖԻԱ — Ի՞նչ է. ոչինչ չեմ հասկանում:

ԱՆՏՕՆ — Աղաչում եմ, տո՛ւր ինձ ունեցածդ գումարն, ազատի՛ր ինձ կործանումից:

ՍՈՖԻԱ — (Սարսափով նրա աչքերին նայելով) Ելի տարուել ես, հա՛. պարտք ես մնացել:

ԱՆՏՕՆ — (Լռում է, չէ իմանում ինչպես յայտնէ):

ՍՈՖԻԱ — Լռում ես... ո՛ւմ ես պարտք մնացել:

ԱՆՏՕՆ — (Ծնշուած) Ալբերտին:

ՍՈՖԻԱ — (Ծշալով) Ալբերտին. այն շուկերին. ահ, դու թշուառական. ուրեմն ճիշտ է երեզել, որ սոսում էին. հապա դու ինձ հանգրստացնում էիր, որ սուտ է, այդ տեսակ բան չկայ:

ԱՆՏՕՆ — Այո, ես խաբու՛մ էի քեզ հանգրստացնելու համար, յուսալով, թէ կըտանեմ թրդթախալում, կամ որևէ տեղից կըճարեմ, կը վճարեմ, սակայն՝ ոչինչ չեղաւ:

ՍՈՖԻԱ — Լեոնիկ, գնա՛ տուն, կաթդ խմիր. շուտ, այս րոպէիս:

ԼԵՈՆԻԿ — (Տրտմնջով) Հը՛ն... թիթելը թլաւ... (գնում է):

ԱՆՏՕՆ — Այժմ Ալբերտն սպառնում է

մուրհակը պրոտեստ անել տալ, դատարան ներկայացնել:

ՍՈՖԻԱ — (Յուզուած սանդուխքից ցած իջնելով) Անամոթ, անամոթ... ինչո՛ւ համար էիր անում, որ այդ տեսակ դրուժեան մէջ ընկնէիր. քանի անգամ քեզ խնդրեցի, աղաչեցի, որ ես կենաս այդ ախտից՝ սակայն՝ չլսեցիր. այժմ տեսա՛ր քեզ ուր հասցրեց թղթախաղը:

ԱՆՏՕՆ — Սոֆիա, (ուզում է չորել) Խնայիր, ինձ, մի թողնիր կործանուելու:

ՍՈՖԻԱ — (Անտոնին հեռացնելով իրանից) Հեռացիր ինձանից, թղթամուլ. չես էլ ամաչում... հայրական ստացած բաժինդ կերար, իմ օժիտի մի մասը փչացրիր բաւական չէ, այժմս էլ ուզում ես որդոցդ բաղդը փչացնել:

ԱՆՏՕՆ — (Աղերասնքով) Սոֆիա, Սոֆիա, աղաչում եմ, եթէ ինձ չես խղճում, գոնէ ծերունի հօրս խղճա:

ՍՈՖԻԱ — Անկարելի է:

ԱՆՏՕՆ — Սոֆիա, Սոֆիա (չորում է) օգնիր ինձ, փրկիր ինձ... (վեր է կենում):

ՍՈՖԻԱ — Ես իմ բերած օժիտով պարտական չեմ ձեր օջախի մասին մտածելու. ես զաւակներ ունեմ. նրանք այսօր-վաղը մեծանալու, ուսում են ուզելու, հաց են ուզելու, ես նրանց մասին պարտական եմ մտածել. վերջապէս ես իրաւունք չունեմ:

ԱՆՏՕՆ—Ես կը գնամ, հայրիկիդ կը խնդրեմ:

ՍՈՖԻԱ.—(Ուժգին) Չհամարձակուես:

ԱՆՏՕՆ.—(Խնդճացած) Սոֆիա, միթէ խղճալու չես ինձ:

ՍՈՖԻԱ.—Քեզ պէսներին խղճալը յանցանք է:

ԱՆՏՕՆ.—Ձէ որ խնդրողը քո ամուսինդ է, քո որդոց հայրը:

ՍՈՖԻԱ.—Դու ի՞նչ ամուսին ես եղել ինձ համար... աստ. երբ եմ ես քեզ հետ ուրախ ժամանակ անցկացրել. դու միշտ դուրսն ես թափառել, իսկ ես տանը նստած ճանապարհդ եմ նայել:

ԱՆՏՕՆ.—(Բռնելով Սոֆիայի ձեռքը) Սոֆիա:

ՍՈՖԻԱ.—(Ուժգին) Թող ինձ:

ԱՆՏՕՆ.—Խնդրում եմ ես քեզ իբրեւ ամուսին:

ՍՈՖԻԱ.—Քո խնդիրդ վաղուց կորցրել է իր նշանակութիւնը (ուզում է գնալ):

ԱՆՏՕՆ.—(Յուսահատ, ծնշուած) Ուրեմն պիտի թողնես, որ ես կործանուեմ:

ՍՈՖԻԱ.—(Նախատինքով) Զարմանում եմ քո խղճիդ վրայ, որ զաւակներիդ ձեռից ուզում ես խլել նրանց ունեցածը՝ մի շուկերի, մի սրիկայի տալու համար. և դու չես ամաչում դեռ քեզ հայր կոչել... Թշուառական... (գնում է ղէպի դուռը, քարծրանալով սանդուխքով):

ԱՆՏՕՆ.—(Նստելից գնալով) Ապա ես ի՞նչ անեմ, աստ:

ՍՈՖԻԱ.—(Նստ դառնալով) Ինչ անեմ. գնա խեղդուիր... (կծու) բայց դու այդքան քաջութիւն ունիս, ողորմելի... Թող թը քո մէջ մեռցրել է ամեն ինչ... (գնում է):

ԱՆՏՕՆ.—(Նստելից գնալով յուսահատ, ծնշալով) Սոֆիա, Սոֆիա:

ՍՈՖԻԱ.—(Արհամարհանքով) Հեռացիր ինձանից, ապիկար:

ԱՆՏՕՆ.—(Մնացած մենակ անել դրութեան մէջ, գծուածի նման ձեռքերը, ճակատը շփելով ման է զայիս, պտոյտներ գործում. յանկարծ անսպասելի կերպով լսում է Հաջի-Յակոբի ձայնը, որից նա ցնցոնելով խելագարի նման դուրս է վազում):

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մտնում են Շաղիստն եւ Հաջի-Յակոբը

ՇԱՂԻՏԱ.—(Դռնից ղէպի պատշգամբ գալով) Աննա, Մարիին աստ սուրճն այստեղ բերէ, դու էլ նախաճաշը բեր:

ԱՆՆԱ.—(Ներսից) Լաւ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Սանդուխքից իջնելով) Ընդամենը մի ամիս հեռացայ քաղաքից՝ ամեն ինչ տակն ու վրայ եղաւ. չկարողացան բանուորներին իր ժամանակին ոռճիկ տալ, բանը դոր-

ծաղուլի հասցրին... այդ դեռ ոչինչ՝ մեքենայապետի օգնականի աջ թևը մնացել է մեքենայի տակ, ճխտուկել, այժմ ապահովութիւն է պահանջում. ի՞նչ անեմ, ինքս էլ չգիտեմ...

ՇԱՂԻՏԱ.— Ոչինչ. դու մի մտածիր. Աստուած ողորմած է. ամեն ինչ լաւ կըլինի. ես ֆալճուն հայել տուել եմ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Ա՛խ, որդիք, որդիք. ի՞նչ կլինէր գոնէ մէկը ձեզանից, մէկը ինձ քաշէր, սէր ունենար դէպի գործը, օջախս պահպանէր:

ՇԱՂԻՏԱ.— Էլի կըլինի, մի յուսահատուիր:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Այնքան փող ծախսեցի, ուսման տուի, մինչև անգամ տանն առանձին ուսուցիչ վարձեցի՝ ոչինչ դուրս չեկաւ:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ի՞նչ արած, պարտականութիւնդ է՝ կատարել ես:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Պարտականութիւն... Իսկ ո՞վ է իմ վերաբերմամբ իր պարտականութիւնը կատարել. 15 տարեկան հօրիցս որը մնացի. ոչ ուսում, ոչ ուսուցիչ. մտայ գործակատար, կոպէկներ հաւաքելով կարողութիւն ձեռք բերի, կասես, նրա համար, որ դրանք, այդ ուսում առածները վատնէին... Մէկ լաւ միտք արա՛ գծուելու բան է:

ՇԱՂԻՏԱ.— Հիմա ի՞նչ պիտի միտք անես, հօ մենակ քո որդիքդ չէն այդպէս. այժմ ողջ աշխարհն է այդ տեսակ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Որ հայրերն աշխատեն, որդիքը վատեն, հա՛: Ձէ, Շաղիտա, մեր ժամանակն այդպէս չէր. մեր ժամանակն, եթէ հայրերը կարողութիւն էին թողնում՝ որդիքը շահեցնում էին այն. իսկ ա՛յժմ՝ հայրերը դեռ չմեռած՝ որդիքն արդէն նրանց կարողութիւնը փչացրած են լինում: (Պատուգա) Ձէ, չարժէ այժմեան ժամանակի որդոցը կարողութիւն թողնելը:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ի՞նչ էլ որ լինի՝ որդիքդ ես, Հաշի-Յակոբ, մի՛ ասիր, մարդուս մահուանից յետոյ օրհնող կըլինեն:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Միենոյն է, վերջն այն էլ են փչացնելու. ամենից լաւը ոչինչ չթողնելն է, որ իրենք աշխատեն, իրենք փողի դադրը իմանան:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ի՞նչ անենք, հիմա եղածը դժուար շարանք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Այն մարդը, որ ուրիշի աշխատանքով ասլոեց՝ վերջ չունի:

(Մարին բերում է մատուցարանի վրայ երեք գաւաթ սուրճ. նրա հոտից Աննան նախաճաշ: Մարին գնում է):

ՇԱՂԻՏԱ.— Բեր այսպէս, այս սեղանի վրայ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Ստեփանն էլ չեկաւ, որ իմանայինք, թէ ի՞նչ հետեանք ունեցաւ գործադուլը:

ՇԱՂԻՏԱ.— Խաւիար վերցրու:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Բաւական չէ գործադուլ ես արել, երկու շաբաթուայ վարձ են ուզում, այլ

և 10% յաւելում են պահանջում. դէ, արի ու այդպէսների հետ գործ ունեցիր:

ՇԱՂԻՏԱ.—(Հաջ. Յակոբին) Բեր կաթի սերը գաւաթդ ածեմ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Թալանեցին, անզգամները թալանեցին...

ՇԱՂԻՏԱ.—Անհա, մօտեցիր. Սոփիան ուր է: ԱՆՆԱ.—(Նստելով) Նա սեղանատանն է. զբաղուած է:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Իմ փողով ուզում են ինձ հետ ընկեր դառնալ. ճրտեղի տեսնուած բան է:

ՇԱՂԻՏԱ.—Ընկեր, չէ՞ մի հօրս ցաւը... պրիստաւին կանչիր թող զբանց կաշին մի լաւ խաշէ՝ այն ժամանակ կիմանան... Ընկեր...

ԱՆՆԱ.—Մայրիկ, այդպէս խստասիրտ մի լինիր. չէ՞ որ նրանք էլ մարդ են... նրանք էլ իրենց ցաւերն ու պահանջներն ունեն...

ՇԱՂԻՏԱ.—(Արհամարհանքով) Հա, գիտեմ ինչ տեսակ մարդ են... նրանց ցաւը խմելն է... (Հաջ. Յակոբը մեղմ նայում է Աննայի երեսին):

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Յանկապատի դռնով այլայլուած ներս է մտնում Ստեփանը

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Է՛, ի՞նչ խաբար:

ՍՏԵՓԱՆ.—Կատաղութիւնները չափից անցել է:

ՇԱՂԻՏԱ. Ի՞նչ են ուզում այդ բոկոտները: ՍՏԵՓԱՆ.—Մեքենայատերի օգնականի ձեռքը մեքենայի տակ մնալու համար կատաղել են, իրենք էլ չգիտեն ի՞նչ են անում:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Զկարողացա՞ր հանգստացնել: ՍՏԵՓԱՆ.—Ո՞ր մէկին հանգստացնեմ. բոլորը մէկ խօսք են եղել՝ այն տեսակ լեզու են գործ ածում, որ անկարելի է լսել:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Յետո՛յ: ՍՏԵՓԱՆ.—Յետոյ տեսայ ոչինչ չի լինի՝ ոստիկանութեան իմաց տուի, եկաւ ցրեց:

ԱՆՆԱ.—(Մեղմ) Լաւ չէք արել Ստեփան Եակովիչ:

ՇԱՂԻՏԱ.—Շատ լաւ է արել. հողե՛մ զբանց անօթի գլուխը:

ՍՏԵՓԱՆ.—(Վրդովուած, ցածր) Ես գիտեմ զբանց բոլորի պատճառն ո՞վ է:

ՇԱՂԻՏԱ. Ո՞վ,

(Այդ ժամանակ անսպասելի կերպով տան դռնից մտնում է Մարին, բերում մի համակ, տալիս է Հաջի-Յակոբին):

ՄԱՐԻ.— Եակով Անտօնիչ, Ձեզ համակ. բերող մարդն ասաց, որ անձամբ ձեզ տամ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Ուսի՞ց է:

ՄԱՐԻ.—Զգիտեմ. ինչ որ մարդ բերեց, դռան մօտ սպասում է. ի՞նչ ասեմ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ասա՛ սպասէ:

ՍՏԵՓԱՆ — Սպասեցէք տեսնեմ հով է (գնում է դուրս):

ՇԱՂԻՏԱ — Ումից է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — (Նամակը քաց անելով) Մեր հաշուապահից է:

ՇԱՂԻՏԱ — Հաշուապահից. ի՞նչ, չի՞նք նա էլ դրանց պէս...

ՀԱՋ. ՀԱԿ. — (Ընդհատելով կնոջը կարողում է) Մեծարգոյ տէր Յակով Անտօնիչ. ներէցէք, որ ես այս օրուանից ալիս չպիտի կարողանամ ձեզ մօտ ծառայել:

ԱՆՆԱ — (Գնում նստում է ճօճանակին. նրա գոյնը գնում է. անհանգիստ շարժումներ է անում):

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — (Շարունակում է) Ձեր որդոց վարմունքն ինձ այստեղ հասցրեց. խնդրում եմ կարգադրէք գրքերն ստանան և իմ հաշիւները վերջացնեն: Յարգանք՝ Հրանտ Մամիկոնեան:

ՇԱՂԻՏԱ — (Արհամարհանաբով) Ի՞նչ է գրում. չի ուզում մնալ...

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — Այն գնում է... գործերիս մէջ միակ հաւատարիմ և օրինաւոր մարդը (հառաչում է):

ՇԱՂԻՏԱ — Գնում է՝ գնա. գրա համար ի՞նչ ես սիրող քաշում. հաշուապահ չկայ, ինչ է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — Կան, այո, կան, բայց նրա պէս չեն:

ՍՏԵՓԱՆ — (Ետ դալով) Քաղաքային ցրէչ է. պատասխանի է սպասում:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — Ստեփան, այս ի՞նչ է գրում Հրանտը:

ՍՏԵՓԱՆ — Ձգիտեմ (առնում է նամակը, կարդում. սառն) հրաժարւում է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — Հրաժարւում է. բայց ինչի՞, հով է նրան բան ասել:

ՍՏԵՓԱՆ — (Սառն) Ոչ ոք:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — (Յուզուած) Ծիշտ չես ասում. անպատճառ մէկը ու մէկը վերաւորել էք, թէ չէ նա առանց պատճառի չէր հեռանայ:

ՍՏԵՓԱՆ — (Զուպած) Հաւատան հայրիկ, նրան ոչ ոք չէ վերաւորել:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — Հապա այս նամակն ինչ է:

ՍՏԵՓԱՆ — (Յուզուած) Է՛հ, հայրիկ, ես այսօր քան ժամանակ չէի կամենում վարագոյրը բաց անել, ամեն ինչ ասել, սիրող վողովել, բայց քանի որ այժմ ժամը հասել է՝ ես ստիպուած եմ ասելու:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — (Թերահաւատ) Ի՞նչ է գիտցածդ:

ՍՏԵՓԱՆ — Առաջինն այն, որ այս բոլորը նրա սարքածն է:

ՀԱՋ. ՅԱԿ. — (Յանկարծակիի եկածի պէս) Նրա:

ՍՏԵՓԱՆ — Այո, նրա:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Ի՞նչպէս:

ՍՏԵՓԱՆ.—Որովհետեւ նա գնում է՝ ուզում է իր սրտի վրէժը լուծել:

ՇԱՂԻՏԱ.—Լսում ես Հաջի-Յակոբ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Իսկ ինչի՞ է գնում:

ՍՏԵՓԱՆ.—Գնում է նրա համար, որ հաշիւներ ունէր. երբ տեսաւ, որ այդ հաշիւներն իրագործուելու չեն՝ թողնում է հեռանում. մէկ էլ, որ նա լաւ տեղ է գտել:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Բարկացկոտ եւ հետաքրքիր) Հաշիւներ, ի՞նչ հաշիւներ:

ՍՏԵՓԱՆ.—Անվայել հաշիւներ. թէ չէ նրան թակէին էլ՝ դարձեալ չէր հեռանայ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Ի՞նչ հաշիւներ, ասա, մի պահիր:

ԱՆՆԱ.—(Նստած տեղում դարձեալ յուզումներ է ցոյց տալիս):

ՍՏԵՓԱՆ.—Կասեմ, եթէ այստեղ ոչ ոքի համար վիրաւորական չի լինի:

ԱՆՆԱ.—(Սաստիկ յուզում է, ինքն իրեն պահում, մնում նոյն տեղում):

ՇԱՂԻՏԱ.—Ասում ես տեղ էլ է գտել:

ՍՏԵՓԱՆ.—Այո:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Ո՞րտեղից գիտես:

ՍՏԵՓԱՆ.—Վարձողն ինձ ասաց:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Վարձողը. (զայրոյթով) դու այդ ճիշտ ես ասում:

ՍՏԵՓԱՆ.—Բոլորովին ճիշտ. հարցրէք Ամանին, որի հետն երեք տարով պայման է կապել, ամսէն 250 ր. ոռնկով:

ՇԱՂԻՏԱ.—Տեսա՞ր ապերախտը. մեր հացով մարդ դարձաւ, հիմա...

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Սարսափով) Պայման... հապաիւմ գաղտնիքները...

ՇԱՂԻՏԱ.—Որ քեզ ասում էի, Հաջի-Յակոբ, դրան շատ մի հաւատայ...

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Իսկ այն հաշիւները, որոնց պատճառով նա թողնում, հեռանում է:

ՍՏԵՓԱՆ.—(Լալիք) Նա ուզում էր Աննայի 20,000 ըուբլուն տէր դառնալ. երբ տեսաւ, որ այդ գլուխ չէ գալիս՝ թողեց, հեռացաւ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Տեղից վեր կենալով, մօտ գրնալով Ստեփանին) Աննայի... ի՞նչպէս:

ՍՏԵՓԱՆ.—Ամուսնանալով:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Շփոթուած Շաղիտային) Ի՞նչ է ասում:

ԱՆՆԱ.—(Վրդովուած մի կողմ է քաշուած):

ՇԱՂԻՏԱ.—Ինքդ իմացիր, որ ինձ չէիր Լսում:

ՍՏԵՓԱՆ.—Նա սիրահարուած էր Աննային, ուզում էր ամուսնանալ, որ կարողութեանը տէր դառնար:

ՇԱՂԻՏԱ.—(Զեռքը ծնկանը զարնելով) Վճշ, քոռանամ ես:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Խորխոտ) Աննա, այդ ի՞նչ եմ
լսում:

ԱՆՆԱ.—Ստեփան Եակովիչ, խնդրեմ, դուք
կարող էք խօսել միայն հաշուապահի մասին,
ամենևին ինձ չխառնելով դրա մէջ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. Հապա ի՞նչ է այս, որ լսեցի:

ԱՆՆԱ.—(Մեղմ, ազդու) Հօրեղբայր, խընդ-
բում եմ ինձ չհարցաքննէք:

ՄՏԵՓԱՆ.—(Կծու) Գուցէ և Հրանտը սիրա-
հարուած չէ եղել, այլ այնպէս ցոյց է տուել
որ...

ԱՆՆԱ.—(Խիստ) Ստեփան Եակովիչ, ես ձեզ
խնդրում եմ. ես ձեր ինտրիգներին առարկան
չեմ (Թողնում հեռանում է պարտիզի խորքը):

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Զարմացած, որ Աննան այդ-
պէս պտտատխտն է տալիս. դառնալով կնոջը)
Շաղիտա, այս ի՞նչ էր. Աննան այդպէս պա-
տասխան տար ի՞նձ:

ՇԱՂԻՏԱ.—Անպատճառ մի բան կայ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Խիստ զայրոյթով) Այո, կայ...
դրան համար էր ասում, թէ գործերը վերջացրու-
(գոռալով) այ դու սրիկայ... հիմա ես հաւատում
եմ, որ այս գործադուլն էլ նրա սարքածն է:

ՇԱՂԻՏԱ.—Նա է, հէնց նա. ապա էլ ո՞վ
կարող էր մեր բանուորներին...

ՄՏԵՓԱՆ.—(Մօրն ընդհատելով) Միայն այդ-
քանը չէ. հայրիկ, ուր որ գնացել է՝ ամեն տեղ

աշխատել է մեզ վարկաբեկ անել, սուտ լուրեր
տարածել, իբր թէ մեր գործերը վատ են գը-
նում...

ՇԱՂԻՏԱ.—Որ ասում էի, թէ դրան մի
հաւատայ, դրա պատճառով որդոցդ հետ մի
կռուիր՝ չէիր լսում. այժմ տեսմը:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Դուքս արա այդ սրիկային,
դուքս, մի թողնիր այլևս գրասենեակի մասնե-
լու (վատ է զգում իրեն, ընկնում է աթոռին):

ՇԱՂԻՏԱ.—Մի վրդովուիր, Հաջի-Յակոբ:

ՄՏԵՓԱՆ.—Հանգստացիր, հայրիկ, իսկոյն և-
եթ ես նրան կարձակեմ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Իբաւ որ աշխարհիս երեսին
շիտակ մարդ չէ մնացել:

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Մնում է Սոֆիան

ՍՈՖԻԱ.— Եակով Անտօնիչ, հեռախօսով
խնդրում են գրասենեակից, որ շտապով գնաք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Հեռախօսով... ո՞վ է կան-
չում:

ՍՈՖԻԱ.—Անտօն Եակովիչը:

ՄՏԵՓԱՆ.—Ի՞նչ է պատահել:

ՍՈՖԻԱ.—Ասում է գործարանների վերա-
տեսուչն եկել է. լաւ է, որ դուք ևս այնտեղ
լինէք (զնում է ներս):

ՀԱՁ. ՅԱԿ.— Ստեփան, մի կառք կանչիր:

ՇԱՂԻՏԱ.— Ես էլ հետդ կըգամ. քաղաքում քիչ գործ ունեմ (գնում են):

ԱՆՆԱ.— (Դուրս գալով պարտէզի խորքից ընկնում է նստարանին եւ վրդովուած կանչում) Մարի, Մարի:

ՄԱՐԻ.— (Ներսից դուրս վազելով) Հրամայեցէք, օրիորդ:

ԱՆՆԱ.— Այն նամակ բերող ժարդը գնաց:

ՄԱՐԻ.— Ո՛չ, դեռ սպասում է:

ԱՆՆԱ.— Ասա նրան, որ հօրեղբայրս Հրանտին կանչեց, իմացա՞ր, ասա, թող այստեղ գայ. շուտ, շուտ:

ՄԱՐԻ.— Այս բոլորէս (հաւաքում է նախաձաշի իրերը, տանում):

ԱՆՆԱ.— (Ընկնելով ակոթին մտախոհում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Մտնում է Արեակը

ԱՐՇԱԿ.— (Կանգ առնելով պատշգամբում եւ քիչ յետոյ տեսնելով Աննային) Աննա, այդ դ՞ուր ես. այդ ի՞նչ է. դու այդպէս տխուր նստած ես (իջնում է սանդուխքից):

ԱՆՆԱ.— Այո, ես եմ:

ԱՐՇԱԿ.— Ի՞նչ է պատահել:

ԱՆՆԱ.— Այնպէս մի անհաճոյ բան, որ չես կարող երեակայել:

ԱՐՇԱԿ.— (Առաջ գալով) Ի՞նչ:

ԱՆՆԱ.— Ստեփան Եակովիչը հօրեղբօր ներկայութեամբ այն տեսակ խայտառակ բան ասաց, այնպիսի անսպասելի բան յայտնեց, որ չգիտէի ինչ անելի:

ԱՐՇԱԿ.— Երեւի Հրանտի մասին:

ԱՆՆԱ.— Այո, նրա մասին, յայտնեց, որ հեռանում է, այն էլ գիտե՞ս ինչու համար:

ԱՐՇԱԿ.— Ինչո՞ւ համար:

ԱՆՆԱ.— Նրա համար, որ իբր իմ ժառանգութեան չի կարող տէր դառնալ. լսում ես Արշակ, լսում ես ինչ տեսակ միտք... ուրեմն ես ի՞նչ եմ եղել:

ԱՐՇԱԿ.— Օ՛հ, Աննա, արդէն դա չափազանց է:

ԱՆՆԱ.— Իսկ եթէ այդ ճիշտ լինի՝ այն ժամանակ ես յուսախաբութիւնից կըխելագարուեմ. իմ մէջ կըմեռնի ամեն տեսակ լաւատեսութիւն ու ձգտում:

ԱՐՇԱԿ.— Աննա, այդպէս ծայրահեղութեան մէջ մի ընկնիր:

ԱՆՆԱ.— (Կասես աւելի ինքն-իրեն. մ'եղմ) Սիրելի, հաւատալ մէկի՞ն ե տեսնել, որ այդ մէկը սիրել է քեզ լոկ շահագիտական ձգտումներով՝ դա այնպիսի մի ստորութիւն է, այնպիսի

մի ցածուկիւն, որ ոչ մի մարդու արժանապատուութիւն չի կարող տանել:

ԱՐՇԱԿ—Աննա, եղբօրս ասածը գուցէ սուտ է կամ սխալ. միթէ չգիտես նրա անհամբոյր բնաւորութիւնը, որ շատ անգամ զիտէ լեզուով թունաւորել. ինչո՞ւ համար ես հաւատում ես սրտիդ այդքան մօտ ընդունում:

ԱՆՆԱ—Ձեմ հաւատում ու ինձ թոյլ էլ չեմ տայ այդպէս խելոյն հաւատալու, բայց (խիստ յուզուած) եթէ այդ ճիշտ լինի...

ԱՐՇԱԿ—Նշանակում է դու կասկածում ես:

ԱՆՆԱ—(Քիչ մտածելով) Ձգիտեմ, կասկածում եմ, թէ ոչ, միայն մի հանգամանք առիթ է տալիս ինձ մտածելու:

ԱՐՇԱԿ—Ի՞նչ հանգամանք:

ԱՆՆԱ—Այն, որ նա պաշտօնից հրաժարւում է:

ԱՐՇԱԿ—Իսկապէ՞ս:

ԱՆՆԱ—Այո, այս բոլորիս նրա ուղարկած նամակը կարդացին:

ԱՐՇԱԿ—(Մտքի մէջ ընկնելով) Ա՜ն, այժմ արդէն ուրիշ խնդիր է (նստում է ծօծանակի վրա):

ԱՆՆԱ—(Տխուր, մելամաղձոտ) Ինձ առանց մի խօսք ասելու, առանց իմաց տալու... այո, չեմ ուզում հաւատալ, բայց այդ անակնկալ

հեռանալուց չեմ կարող չկասկածել... Օ՛հ, որ իմանաս բարկութիւնից—վշտից սիրտս ինչպէս ճմլւում է, ինչպէս փշուր-փշուր է լինում...

ԱՐՇԱԿ—Աննա, իմ ազնիւ Աննա, այդպիսի մի փոքր պատահար չի կարող մարդու սիրտը փշուր-փշուր անել, ընդհակառակը՝ նա մարդուն կրկնէ, կրկնփէ կեանքում աւելի զօրեղ լինելու. հանգստացիր:

ԱՆՆԱ—Ա՛հ, որքան դառն է հիասթափութիւնը, որքան ծանր...

ԱՐՇԱԿ—Աննա, եթէ այդ ճիշտ լինէր՝ հոգուս խորքից կըցաւէի հիասթափութեանդ վրա, բայց հանգստացիր, որովհետեւ այդ հիասթափութիւնդ եթէ լինի էլ՝ անցնելու է առանց դառն հետեանքների... Ապա ի՞նչ կանէիր, եթէ իմ տեղս լինէիր... (պատգա) Ա՛հ, երանի իմ կեանքի դիպուածն էլ անցնէր քոնի պէս անփաս... բայց... Օ՛հ, ինչպէս ծակում է կողքս:

(Արշակը հագում է Բամի է բարձրանում):

ԱՆՆԱ—Լաւ, մի վրդովուիր իմ պատճառով, ես կըտանեմ այս ամենը, միայն թէ դու մի յուզուիր:

ԱՐՇԱԿ—Ա՛հ, Աննա, Աննա, որքան լաւ ես դու, որքան գթասիրտ, որքան... (սիրտնէն աչքերով նայելով Աննայի երեսին տեսնով համբուրում է նրա ծնոքը, բազուկը) ես առանց քեզ ի՞նչպէս պէտք է ապրեմ... (վատ է զգում իրեն):

ԱՆՆԱ.—(Ամօթխած) Սըսս. հանգստացիր...
(ձեռք դնում է Արշակի շրթունքին):

ԱՐՇԱԿ—Թո՛ղ եմ. վատ եմ զգում:

ԱՆՆԱ.—Գնանք ներս. տես, քամի բարձ-
րացաւ, կարող ես մրսել:

ԱՐՇԱԿ—Գնանք դարձեալ իմ խուցը. (ետ
դառնալով) ան, ինչ լաւ է այստեղ. վարդերը,
ծաղկոցը...

ԱՆՆԱ.—(Արշակին մինչեւ սանդուխի գլխին
ճանապարհ դնելով ետ է դառնում):

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Մտնում է Մարին, յետոյ Հրանսը

ՄԱՐԻ -- Օրիորդ, պարոն Հրանսը:

ԱՆՆԱ. — (Զղայնօրէն) Խնդրիր այստեղ:
(Զեռքերը դնում է մէջքին, կանգնում սեղանի
հետ):

ՀՐԱՆՏ.—(Մտնելով, պատշգամբում կանգ է
առնում եւ ուրախանում է երբ տեսնում է Աննային):
Բարև՝ ձեզ օրիորդ:

ԱՆՆԱ.—Բարև՝ ձեզ պարոն. համեցէք:

ՀՐԱՆՏ.—Եակով Անտօնիչն այստեղ չէ:

ԱՆՆԱ.—Ինչո՞ւ համար եակով Անտօնիչին
էք հարցնում:

ՀՐԱՆՏ.—Նա ինձ այս րոպէիս կանչել է:

ԱՆՆԱ.— Իսկ եթէ նա չկանչէր՝ զալու չէիք:

ՀՐԱՆՏ.—Ինչպէս չէ, զալու էի, յարմար
առիթի էի սպասում:

ԱՆՆԱ.—Եւ այդ յարմար առիթը ներկա-
յացաւ, երբ հօրեղբօրս անունով կանչուեցիք,
այո՞:

ՀՐԱՆՏ.—(Զարմացած) Ինչ էք ասում, օ-
րիորդ Աննա, ես առանց այդ էլ զալու էի, կամ
իմաց տալու, որ մի տեղ աեսնուէինք:

ԱՆՆԱ.—(Եանդիմանօրէն) Եւ դժւոք այդքան
հեշտ կերպով կարող էք թողնել, հեռանալ, ինձ
առանց մի խօսք ասելու...

ՀՐԱՆՏ.— Օրիորդ Աննա, նախ ես չէի ու-
զում հեռանալ, ձեր հօրեղբօր որդոց վարժուն-
քըն ինձ ստիպեց այդպէս վարուել, երկրորդ՝ ես
ձեզ շատ բան ունէի ասելու:

ԱՆՆԱ.—(Եանդիմարժ փուլ եկած) Հրանտ, ա-
ղաչում եմ, մի թողնէք ինձ այստեղ մենակ:

ՀՐԱՆՏ.— Հոգուս խորքից ցանկանում եմ
ձեզ մօտ լինել, բայց ներեցէք, որ անկարող եմ:

ԱՆՆԱ.—(Պահանջլոտ) Ո՛չ, դուք պէտք է
կարողանաք. դուք իմ սիրոյ համար պէտք է
տանէք ամեն բան. ես այդ պահանջում եմ ձե-
զանից:

ՀՐԱՆՏ.—(Սառը եւ լուրջ) Օրիորդ Աննա,
մտածեցէք, թէ ինչ էք ասում. կարողանամ
տանել ձեր հօրեղբօր որդոց ստորացուցիչ վար-

մունքը... որ Ստեփան Եակովիչն ինձ անուանէ ցած, խառնակիչ, Եագօ... մութ ակնարկներ անէ իմ և ձեր վերաբերմամբ... ո՛չ, դա վեր է իմ կարողութիւնից:

ԱՆՆԱ. — (Վշտալի) Ստեփան Եակովիչը. երբ...

ՀՐԱՆՏ. — Երէկ, գրասենեակում:

ԱՆՆԱ. — (Իրեն կորցրածի պէս) Հրանտ, այդ ի՞նչ ասացիք...

ՀՐԱՆՏ. — Օրիորդ Աննա, հաւատացէք ինձ... ես նոյն իսկ պատրաստ եմ զոհուել ձեզ համար, բայց ստորանշլ՝ երբէք:

ԱՆՆԱ. — (Թախանձոտ) Վերջին անգամ աղաչում եմ, Հրանտ, ետ կացէք ձեր որոշումից. չէ՞ որ դրանց բոլորի փոխարէն ես կամ:

ՀՐԱՆՏ. — Աննա, աղաչում եմ ձեզ, ինձանից այդ տեսակ ստորացում մի պահանջէք:

ԱՆՆԱ. — (Վիրաւոր եւ խիստ) Ուրեմն դուք ինձ չէք սիրում:

ՀՐԱՆՏ. — (Զարմանքով) Ե՛ս... Էս ձեզ չեմ սիրում:

ԱՆՆԱ. — Եթէ սիրէիք՝ ինձ համար կը զոհէիք ամեն ինչ:

ՀՐԱՆՏ. — Ամէն ինչ, այո, բայց ո՛չ պատիւ:

ԱՆՆԱ. — Դրանք անհիմն պատճառներ են:

ՀՐԱՆՏ. — Ո՛չ, օրիորդ, դրանք մեծ ճշմարտութիւններ են. միթէ դուք կը կամենայիք՝

ձեզ սիրէր մի մարդ, որ զուրկ լինէր պատուի զգացումից:

ԱՆՆԱ. — Դուք այդ ինչո՞ւ համար էք ասում:

ՀՐԱՆՏ. — Նրա համար, որ ով պատուի մասին գաղափար չունի, նա չի կարող զօրեղ կերպով սիրել. իսկ անգոր սէրն երեքուն է և խաբուսիկ. նա կարող է մէկ օր փուլ գալ և դաւաճանել:

ԱՆՆԱ. — (Տխուր վշտալեկ) Ուղիղն ասացէք, դուք ուրիշ պատճառ չունէք ձեզ հեռանալու համար:

ՀՐԱՆՏ. — Ո՛չ մի ուրիշ պատճառ:

ԱՆՆԱ. — Օրինակ՝ իմ ժառանգութիւնը:

ՀՐԱՆՏ. — (Արդար զայրոյթով) Այդ ի՞նչ էք ասում օրիորդ. չլինի՞ իմ խօսքերից էք այդպէս եզրակացնում. բայց ես այն ասացի ձեզ նախազգուշացնելու համար:

ԱՆՆԱ. — (Ինքն-իրեն ցածր) Ուրեմն Ստեփան Եակովիչն ինձ ուղեցել է մոլորեցնել...

ՀՐԱՆՏ. — (Յուզուած) Ես այստեղ ինչ որ բան եմ տեսնում. ձեզ ով սր բանասարկու բան է ասել իմ մասին. ասացէք, աղաչում եմ, ո՞վ է այդ անձը, ես գնամ, որտեղ էլ նա լինի՝ գտնեմ, բացատրութիւն, պատիւ պահանջեմ...

ԱՆՆԱ. — Ո՞վ... Ձեր հրաժարականի նամակն, այս գործադուլը:

ՀՐԱՆՏ. — (Կատաղի) Ուրեմն ձեզ հաւատաց-

րել են և այն, որ այս գործադուլը նոյնպէս իմ սարքածն է... Օհ, ես այլ ևս անկարող եմ տանել:

ԱՆՆԱ.— Հանգստացէք, պարոն Հրանտ, ես գիտեմ, որ այդ բոլորը զրպարտութիւններ են. ես այնպէս էի ասում...

ՀՐԱՆՏ.— Ասացէք, օրիորդ, խնդրում եմ յանուն այն վեհ զաղափարի, որ մեզ մօտեցրել է, ասացէք, ո՞ւր շրթունքն է յանդգնել այդ տեսակ սուտ յօրինել, ասացէք, եթէ ոչ ես կը խելագարուեմ:

ԱՆՆԱ.— (Զգացուած) Հանգստացէք, Հրանտ, ոչ ոք... ես այդ այնպէս...

ՀՐԱՆՏ.— Օհ, Աննա, Աննա, որպիսի սուկալի թոյն են ներարկել ձեր մաքուր և ազնիւ սրտի մէջ... (խօսքի տոնը փոխելով) Բայց պէտք ասէք ինձ, թէ ով է յօրինել այդ լալիրը սուտը...

ԱՆՆԱ.— Ձեմ կարող ասել:

ՀՐԱՆՏ.— Ձէք կարող. (խրոխտ) ես այդ պահանջում եմ ձեզանից:

ԱՆՆԱ.— Ձուր մի պահանջէք, որովհետեւ չեմ կարող:

ՀՐԱՆՏ.— Բայց դուք դրանով շատ վատ խաղ էք անում իմ զգացմունքների հետ:

ԱՆՆԱ.— Ես լիովին հաւատում եմ ձեզ, և խնդրում եմ հանգստանաք. ներսից կարող են լսել, գալ:

ՀՐԱՆՏ.— Ինչպէս կարող եմ հանգստանալ, երբ ամբողջ սիրտս այս բոլորի դժոխք է, երբ տեսնում եմ սուտն օրը ցերեկով լեզու առած խօսում է:

ԱՆՆԱ.— Հրանտ, եթէ սիրում էք ինձ՝ պէտք է հանգստանաք և այդ պահանջն այլևս չանէք. երբ պէտք լինի՝ ես ինքս կասեմ:

ՀՐԱՆՏ.— (Մեղմացած, անոյշ) Սիրում եմ... այն էլ ի՞նչպէս... Աննա, Աննա, եթէ կեանքիս մէջ կայ մի վսեմ բան՝ դա քո սէրն է: Օ՛հ, որ իմանաս ինչպէս գիշերները յաճախ քնիցս զարթնում, պատկերդ առաջս առնում, ծածուկ արտասուում ու աղօթում եմ քո մատաղ կեանքի համար... Բայց իմ հպարտութիւնը թոյլ չէ տուել մինչ օրս այդ մասին քեզ որևէ բան ասելու...

ԱՆՆԱ.— (Ոգեւորւած) Այժմ հաւատում եմ, որ իմ անդրանիկ սիրոյ մէջ ես երջանիկ եմ:

ՀՐԱՆՏ.— Իմ անմեղ մանուկ: (Գրկում են իրար, համընդունում. երկար պաուզա):

ԱՆՆԱ.— (Ետ քաշուելով Հրանտից, ցածր տոնով) Բայց և այնպէս դուք գնում էք և այս ամայութեան մէջ թողնում էք ինձ մենակ...

ՀՐԱՆՏ.— (Կտրուկ) Այն ժամանակ եկէք ինձ հետ:

ԱՆՆԱ.— Իսկ այս օջախը, հօրեղբայրս:

ՀՐԱՆՏ.— Մեր մնալով այս օջախը փրկելու

չենք կործանումից, Աննա. նրա հիմքերը խախտու են, նա փակ է գալու մէկ օր, և մեզ ևս կարող է թողնել իր փլատակների տակ. զնանք այստեղից և մեզ համար ամուր հիմքերով կառուցանենք նոր տուն:

ԱՆՆԱ.—(Վճռական) Գալիս եմ. ահա իմ ձեռք:

ՀՐԱՆՏ.—Օհ, որքան բաղդաւոր եմ ես (սլաւուքա):

ԱՆՆԱ.—(Տոնր փոխելով) Բայց ոչ հիմա:

ՀՐԱՆՏ.—Ի՞նչպէս:

ԱՆՆԱ.—Ինձ համար խիստ ծանր է հօրեղբօրս թողնել անկարեկից ու անօգնական այս դրութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ.—(Հիացմունքով) Օհ, Աննա, Աննա, (ընկելով նրա ձեռք) խոնարհուում եմ քո վեհութեան առաջ. դու մի մարմնացեալ առաքինութիւն ես, որ վեր է մեր մթնոլորտից, արա՛ ինչպէս կամենում ես. այս օրուանից ես քո ստրուկըն եմ:

ԱՆՆԱ.—Իմ ազնիւ ընկեր... (սեղմում են իրար եւ համընդունում. կամաց-կամաց իջնում է վարագոյրը):

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐ

Հաջի-Յակոբի տան գահլիճը. բեմի աջ կողմը 2 դուռ. դռների մէջ տեղում թաղթ, ծածկուած դորգով, բարձերով և մութաքաներով. բեմի ձախ կողմը մի դուռ ղէպի կարիներ. կարիներից ներքև (ղէպի աջ) կայ բազմոց երկու բազկաթոռով, և կոլոր սեղանով, որպիսին ծածկուած է թանկագին ծածկոցով. պատերին նկարներ. յատակին, մէջ տեղը, գորգ. յետի պատի ձախ մասում բացւում է մեծ դուռը (կամ կամար), որտեղից երևում է հախասենեակը կախարանով. այդ դռան (կամարի) երկու կողմը տուժրոշկաներ, որոնց վրա կայ 2 անդրի. գահլիճը լիքն է ծաղիկներով. կայ 6 թիկնաթոռ, 12 թանկագին, ոսկեզօծ աթոռ, մի ճօճանակ, մի աթոռ Ե ձևի. բեմի սէջ տեղին մօտ կայ մի կիսաբազմոց (լոնգշանդ). վերեից ելեքտրական ջահ մի քանի եղջիւրով: Կէս օր է:

S T U T L 1

Բեմի ետեւը շփոթ, աղմուկ, կանացի ճիչ, տղամարդու կանչ, որ սկզբից խուլ է, յետոյ (նամակի ընթերցումն անց) քանի գնում զօրեղանում է:

Աննան բեմում միայնակ նստած կարդում է Լա-
զարի նամակը:

ԱՆՆԱ.— Սիրելի Աննա. երկու շաբաթ է
արդէն, որ Բագուումն եմ. ունեցած վերջին
կռպէկս ծախսեցի. ոչոքից չեմ կարող պարտք
վերցնել. հօրս դիմել չեմ համարձակուում, եղ-
բայրներիս՝ նոյնպէս, էլ ում դիմեմ, եթէ ոչ
քեզ... Հիւրանոցի տէրը դուրս է անում. այսօր
երեք օր է չեմ ճաշել. ուր դիմում եմ գործի՝
հարցնում են, «Ի՞նչ պատրաստութիւն ունիս»...
Պատրաստութիւն... Ես առաջին անգամն եմ
լսում այդ բառը և այժմ եմ տեսնում, թէ ինչ
բան է կեանքի համար պատրաստութիւն չու-
նենալը... Ծանօթ վաճառականների եմ դիմում՝
ամենքը զարմանքով յայտնում են, որ ես մեր
գործերը թողած՝ նրանց մօտ պաշտօն եմ որո-
նում. կարծես նրանք ամեն ինչ գիտեն և սրը-
տերում հեզնում են ինձ. ժհ, Աննա, այժմ ի-
մացայ, որ կեանքի համար պատրաստութիւն
չունեցող մարդը նման է այն զինուորին, որ
պատերազմ է գնում առանց զէնքի... Աննա,
մեր տան բարի հրեշտակ, յուսահատութիւնը
խեղդում է ինձ. ես այժմ բոլորովին այն ան-
հոգ Լազարը չեմ. ես այժմ մի խեղճ, լքեալ
արարած եմ. աղաչում եմ, օգնիր ինձ: Իմ հաս-
ցէն՝ Բագու. X փողոց № 23: Բարեւ քեզ, մայ-
րիկին և Արշակին: Քո դժբաղդ Լազար:

ՍՈՖԻԱ.— (Բեմի ետեւից) Չեմ տայ, չեմ:

ԱՆՏՕՆ.— (Բեմի ետեւից) Սոֆիա:

ՍՈՖԻԱ.— (Բեմի ետեւից) Ո՛չ, չեմ թողնի:

ՍՈՖԻԱ.— (Բեմի յետեւից կանչում է) Օգ-
նեցէք:

ԱՆՆԱ.— (Վեր կենալով, դէպի դուռը գնալով)
Ի՞նչ է, տիկին Սոֆիա:

ՍՈՖԻԱ.— Ապիկաւր, աւագակ (դուրս է վա-
զում արկղիկը ձեռքին) ուզում էր ունտերս ու
զարդերս տանել գրաւ դնել, որ այն շուկերի
պարտքը վճարէ:

ԱՆՆԱ.— Ո՞վ:

ՍՈՖԻԱ.— Անտօնը, այն ապիրատը. ժհ, այլ-
ևս անկարող եմ տանել. անկարող եմ այլևս այս
տանը մնալ այս տեսակ ամուսնու ձեռքին. (նա-
յում է ունտերին ու զարդերին, թէ լրիւ են) ան-
կարող եմ:

ԱՆՆԱ.— Ոչինչ չէ՞ վերցրել:

ՍՈՖԻԱ.— Ո՛չ, շուտ վրայ հասայ, չթողի:
Մարի, Մարի:

ՄԱՐԻ.— (Սեղանատնից գալով) Ի՞նչ է տիկին:

ՍՈՖԻԱ.— Գնա իսկոյն մի կառք կանչիր:

ՄԱՐԻ.— Այս րոպէիս (գնում է):

ԱՆՆԱ.— Ի՞նչ պէտք է անես կառքը:

ՍՈՖԻԱ.— Վճռել եմ հեռանալ այս տանից:

ԱՆՆԱ.— Ինչ ես ասում Սոֆիա, ուզում ես
մեզ թողնել:

ՍՈՖԻԱ.—Տարաբաղդաբար այո, այն էլ ընդ միշտ:

ԱՆՆԱ.—Սոֆիա (ընկնելով խոհերի մէջ՝ մընում է լուսով):

ՍՈՖԻԱ.—Աստ:

ԱՆՆԱ.—Դու լաւ մտածել ես քո արած այդ քայլի մասին. գիտես, որ սա մի անջատում է, որ յետոյ այլեւս միացուելու չէ, և քեզ բոլորովին մի անորոշ ապագայ սպասեցնելու...

ՍՈՖԻԱ.—Ձը գիտեմ, թէ այդ անորոշ ապագան ինչ է լինելու՝ սակայն այն գիտեմ, որ այդ տեսակ խայտառակութիւններից յետոյ այլեւս անկարող եմ մնալ այս տանը:

ԱՆՆԱ.—Որ իմանաս ինչպէս սիրտս ցաւում է, որ մեր ընտանիքն օր-օրի վրայ գէպի կործանումն է գնում, և որին գրեթէ ոչ մի յոյս չկայ ուղղուելու:

ՍՈՖԻԱ.—Աննա, դու կարծում ես ես չեմ ցաւում. կարծում ես ինձ հեշտ է հինգ-վեց տարուայ կեանքը խորտակել, գնալ. բայց ինչ արած, երբ որդոցս ապագան ստիպում է ինձ այդպէս վարուել. եթէ նրանց հայրն ընկնելով մոլորութեան գիրկը մոռացել է ամուսին ու զաւակներ, չէ որ ես մայր եմ, ես բարոյական պարտք ունեմ նրանց ապագայի մասին մտածելու:

ԱՆՆԱ.—Իրաւունք ունես, Սոֆիա (սիրտը

խորը քաշելով), այո, իրաւունք ունիս. թէև մարդուս սիրտը ճմլւում է այս տեսակ տեսարանի առաջ, բայց դատողութիւնը բոլորովին այլ բան է ասում:

ՍՈՖԻԱ.—Անասունը որ անասուն է՝ նա օրիշների բերանից խլում է նրա ունեցածը, որ տանի իր ձագերին տայ, բայց Անտոնն իր զաւակների ձեռքից ուղում է խլել նրանց ունեցածը, որպէս մի սրիկայի, մի շուլլերի տայ... Գիտիմ, հասարակութիւնը պիտի խօսի, պիտի բամբասէ՝ էհ, ինչ արած...

ԱՆՆԱ.—Ամենեւին թող փոյթդ չլինի, Սոֆիա, մարդս պէտք է իր ազատ կամքով անէ այն, ինչ որ իր տնտեսական և բարոյական շահերն են պահանջում. հասարակական բամբասանքի համար մարդս պարտական չէ իր կեանքը խորտակելու, ապագան կործանելու. բամբասանքը մի ցեխ է, նա չի կարող կպչել բարձր կանգնած մարդկանց...

ՄԱՐԻ.—(Ներս գալով) Կառքը պատրաստ է:

ՍՈՖԻԱ.—Գնա երեսաներին բեր այստեղ:

ՄԱՐԻ.—Այս րոպէիս (մտնում է ննջարան):

ԱՆՆԱ.—Ձեր ծնողների մօտ էք գնում:

ՍՈՖԻԱ.—Այո (իջելը զերցնելով եւ առաջ շարժուելով): Սա մի հիւանդանոց է, ուր ամեն տեսակ հիւանդներ կան, թէ հոգով և թէ մարմնով:

ՄԱՐԻ—(Հետնիկի ձեռից քոնած, Սուրենին էլ քալույի մէջ գրկած բերում է լալով) Մի գնաք տի-
կին ջան. առանց ձեզ ի՞նչ պէտք է անենք մենք:

ՍՈՖԻԱ—(Անուշաղիք դէպի Մարին, ընում է Հետնի ձեռից) Գնա՛ վերարկուս ու գլխաւկս բեր:

(Այդ ժամանակ Աննան առնում է Սուրիկին, գրկում, համբուրում, մինչև Մարին բերում է վերարկուն ու գլխաւկը):

ՄԱՐԻ—(Աննելով Սուրիկին Աննայից զընում է առաջ):

ՍՈՖԻԱ—(Հետնին) Գնանք:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Ո՞ւ էնք զնում, մայրիկ. պաւտէ՞զ, հա՛, խաղալո՞ւ:

ՍՈՖԻԱ—Այո՛, պապոնցդ, այնտեղից էլ յետոյ պարտէ՞զ կը գնանք:

ԼԵՒՈՆԻԿ—Այնտեղ կը խաղանք, ցէ՛ մայրիկ:

ՍՈՖԻԱ—Այո՛, ի հարկէ:

ԱՆՆԱ—(Լալով) Սոֆիա, Սոֆիա:

ՍՈՖԻԱ—Դէ՛, մնաս, բարով, իմ անգին Աննա, եթէ կար այս ընտանիքում մէկը, որին թողնել—հեռանալը շատ ծանր է ինձ համար, այդ դու ես. (Համբուրում են) մի մոռանար ինձ, ագնիւ քոյրիկս, շուտ-շուտ յաճախիր մեզ, քո այցելութիւնը կը թեթեացնէ իմ վիշտը:

ԱՆՆԱ—(Համբուրում է Հետնիկին, ուղեկցում մինչև դուռը, ապա ետ դառնում եւ ձեռքերը կրծքին ծալելով տխուր նայում: Պատուգա):

ՄԱՐԻ—(Լալով ներս է գալիս) Գնացի՛ն... (զնում է):

ԱՆՆԱ—(Հառաչելով) Գնացի՛ն...

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մնում է Արեակը, վերին ասիմանի մաշուած, արդէն մահուան դուռն հասած, դողդողալով. հազիւ կարողանում է տարծուել:

ԱՐՇԱԿ—(Բիչ նայելով, մտածկոտ) Աննա:

ԱՆՆԱ—Այդ դու ես Արշակ: Մարի՛, պարոնի նախաճաշը պատրաստ է:

ՄԱՐԻ—(Միւս սենեակից) Հիմա կը լինի, օրիորդ:

ԱՐՇԱԿ—Այդ ի՞նչ ձայներ էին, Աննա, Սոֆիան այդպէս վրդովուած ուր գնաց:

ԱՆՆԱ—Ա՛խ, Արշակ, որ իմանաս վերջերս ինչեր են կատարւում մեր տանը...

ԱՐՇԱԿ—Թէ՛ն ինձանից աշխատում էք ծածկել, բայց ես ամեն ինչ զգում եմ (գալիս է Աննայի մօտ նստում):

ԱՆՆԱ—(Տխուր տոնով) Լազար Եսկովիչը այս երկու շաբաթ է տուն չէ գալիս, իսկի չը գիտէինք էլ թէ որտեղ էր, այժմ մի շատ տը-

խուր նամակ ստացայ նրանից. գրում է, որ գնացել է Բագու, մնացել է խեղճ ու թշուառ, առանց կուպէկի. հա, քեզ էլ բարեւում է:

ԱՐՇԱԿ—(Կէս զարմանք կէս ցաւակցութիւն) Բագո՛ւ... Նա այնտեղ ի՞նչ կարող է անել...

ԱՆՆԱ.—Անտօն Եակովիչը շարունակ իր այն պարտքի մասին է մտածում, քունը բոլորովին կորցրել է, ինքը մաշուել, ջղայնացել... Սոփիան էլ այսպէս թողեց, հեռացաւ...

ԱՐՇԱԿ—(Ցաւակցօրէն) Հեռացաւ... ամսո՞ս հարս:

ԱՆՆԱ.—Ահ, մտածելուց գլուխս պտոյտ է գալիս, և չգիտեմ ի՞նչ է կատարւում իմ մէջ:

ԱՐՇԱԿ.—Իմ անգլին Աննա, մի տխրիր. քո երջանկութեան նախօրեակին թող քո աչքին արցունք չերեւայ. այն, ինչ որ կատարւում է՝ դու քո տխրութեամբ նրա առաջն առնել չես կարող. ապրիր դու ուրախ Հրանտի հետ, որովհետեւ դու քո պայծառ հաւատով շէնացնելու ես այս աւերակները. օրհնում եմ քո կեանքը... Թող թէ ես այսպէս... միայն թէ դու...

ԱՆՆԱ.—Բա՛ւ է Արշակ (լռեցնել է տալիս) մի տանջիր ինձ, առանց այն էլ միխթարական ոչինչ չկայ:

ԱՐՇԱԿ.—Ի՞նչ միխթարութիւն ես որոնում մի ընտանիքում, որտեղ դաստիարակութիւն չըկայ. մայրս ինքը դաստիարակութիւնից զուրկ

լինելով՝ ծնած օրից մեզ գցել է ծծմայրերի ու ծառաների գիրկը, որովհետեւ այդ է պահանջել ժամանակի ոգին. իսկ հայրս փող ունենալով կարծել է, թէ ամեն ինչ լրիւ է, մինչդեռ մեր տանից պակասել է ամենամեծ բանը՝ ընտանեկան դաստիարակութիւնը, որ այդ բոլորի հիմքն է. իսկ այն ընտանիքում, ուր չկայ դաստիարակութիւն՝ նա նման է Յիսուսի ասած տանը, որ շինած է աւազի վրայ. բաւական է մի թեթեւ հողմ, կամ մի փոքր հեղեղ՝ նա կը կործանուի:

ԱՆՆԱ.—Բայց չէ՞ որ հօրեղբայրն իր որդոց համար նրանց փոքր հասակից վարձել է դաստիարակներ:

ԱՐՇԱԿ.—Հէնց այդ փողի համար վարձկան դաստիարակներն ու ծծմայրերն են եղել, որ մեզ հասցրել են այս դրութեան:

ԱՆՆԱ.—Իսկ այն ընտանեկան դաստիարակութիւնը, որ դու ես ասում, Արշակ, մեզանում ոչ ոք չունի:

ԱՐՇԱԿ.—Կան, Աննա, կան, օրինակ հանգուցեալ հօրաքոյրը, օրհնեալ լինի նրա յիշատակը, որ քեզ մանուկ հասակից խնամել է ու մեծացրել, բայց մողայից շացած մեր աչքերը չեն տեսնում այդպիսիներին. մենք մերն ատող օտարմոլներ ենք:

ՄԱՐԻ—(Ներս գալով) Նախաճաշը պատրաստ է, պարոն:

ԱՐՇԱԿ—(Թոյլ վեր կենալով) Գալիս եմ
(զննում է):

ԱՆՆԱ—(Ցանում է Արշակին մինչև սեղանա-
տուն, ետ է դառնում, նստում):

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Մտնում են Հաջ.-Յակոբը եւ Շաղիսան

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Մի շարժիչն ինչ է, այդ ան-
գամ չկարողացան ժամանակին նորոգել տալ, որ
այս դժբաղդութիւնը գլուխս չգար:

ՇԱՂԻՏԱ.—Ուրեմն հիմա գործարանը բա-
նելու չէ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Մի կողմից գործադուլ, միւս
կողմից օրէնքի առաջ պատասխանատուութիւն...
անխ, որդիք, որդիք...

ՇԱՂԻՏԱ.—Է, հիմա շատ մտածելով ի՞նչ
կըլինի. քիչ էլ դու քո առողջութեան մասին
մտածիր... Այս շոգերն էլ անտանելի են դառել.
շուտ անէինք գնայինք, թէ չէ երեխաները
մեղք են:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—(Ճարահատեալ) Մի բան որ
գնալու էք՝ շուտով գնացէք. տունն արդէն վար-
ձած է:

ՇԱՂԻՏԱ.—(Մարիին, որ դռան միջից միւս
սենեակում—սեղանատանը—երեւում է) Ճաշի սե-
ղանը պատրաստ է:

ՄԱՐԻ—(Արտասուքով) Դեռ ոչ, տիկին:

ՇԱՂԻՏԱ.—(Զայրոյթով) Վերջերս ի՞նչ է
պատահել քեզ, չգիտեմ, առաւօտներն ինքնաեռն
ուշ ես դնում, ճաշին սեղանը պատրաստ չէ...

ՄԱՐԻ—Իսկոյն տիկին (ծածկում է սեղա-
նատան դուռը):

ՇԱՂԻՏԱ.—(Նայելով ննային) Ի՞նչ է պա-
տահել, Աննա, Մարին ինչո՞ւ է լալիս. դուն էլ
ինչ որ տխուր ես. ի՞նչ կայ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Ինչ որ սուս էք. ի՞նչ է եղել:

ԱՆՆԱ.—(Մեղամաղձոտ) Սոֆիան երեխանե-
րին առաւ, գնաց:

ՇԱՂԻՏԱ.—(Զարմանքով) Գնաց. ուր:

ԱՆՆԱ.—Հօրանցը:

ՇԱՂԻՏԱ.—Այսպէս ճաշի ժամանակ. կան-
չուած են:

ԱՆՆԱ.—Ո՛չ. գնացին, հեռացան:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Ի՞նչպէս թէ գնացին, հեռա-
ցան:

ԱՆՆԱ.—Քիչ առաջ գնացին, հօրեղբայր:

ՇԱՂԻՏԱ.—Այս ի՞նչ բերեց մեր գլուխը.
(ձեռքերով ծնկներին զարնելով) այժմ ի՞նչ է ա-
սելու հասարակութիւնը:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Այս ի՞նչ եմ լսում ծերութեանս
հասակում (զլուխը տանում-քերում):

ՇԱՂԻՏԱ.—Հաշի Յակոբ, հիմա ի՞նչ պիտի
անենք, ամօթ ու խայտառակութիւն է. երեկո-

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Զգիտէ՞ք. նա, Աստղիկը. նա հանգաւ... նա այժմ խաղաղ, նամուսն երեսին քնած է... քնած է հանգիստ... ոչինչ այլևս նրան չի տանջում... նա ազատուեց... ձեզ էլ ազատեց... ձեզ էլ... միայն, միայն...

ՇԱՂ. — Այ, կին, ի՞նչ ես ուզում, ի՞նչ է ասածդ:

ԶԱՐ. — Նամուս... Քնեց... նրա բալիկն էլ քնեց... մօր հետ միասին քնեց... ի՞նչ բալիկ մի կտոր կարմիր միս... Փնւ-սն-սն... արիւն... հոտած... նեխած... այստեղ... այնտեղ... այնպէս ձեռքերին... երեսին...

ԱՆՆԱ. — (Որ երկար ջղային դրութեան սեջ տանջում էր, յանկարծ փուլ է գալիս, հեկեկում եւ խուլ արտասանում) Նա վշտից խելագարուել է, թշուառ կին:

ՀԱՁ. Յ. — Այս ի՞նչ բան է, Տէր իմ, Տէր իմ:

ԶԱՐ. — Այո, չուզեց... Ստեփան Եակովիչը չուզեց:

ՀԱՁ. Յ. — (Սարսափով) Ստեփան Եակովիչը:

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Ո՛չ, ուզեց... բայց ուշացրեց... բալիկը չհամբերեց... Նամուս... արիւն... Աստղիկն չկարաց... Արիւնը բարձրացաւ վեր-վեր, նրան խեղդեց... նրա աստղը հանգրեց... բայց... բայց գիտէ՞ք...

ՀԱՁ. ՀԱԿ. — (Սարսափով) Այստեղ մի սոսկալի բան կայ...

ԶԱՐ. Նամուսն երեսին... պատիւը դէմքին... նա ինքն իրեն... ոչ ոք... նա ինքը, ինքը...

այսպէս... (Յոյց է տալիս թէ ինչպէս թոյն է խմել աղջիկը) մինչև հասա՛յ բոլորը խմեց... ինձ քիչ թողեց... Փնւ-Փնւ... այնպէս դառն... այնպէս այրող... տեսէք... (ցոյց է տալիս իր այրուած շրթունքները) հա հա, հա, հա...

ԱՆՆԱ. — (Կարեկցօրէն) Խեղճ կին, խեղճ կին...

ՇԱՂԻՏԱ. — Վերջապէս սա խայտառակութիւն է, դժուար անենք:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. — Սը՛սս... Թող, նա ինքն երեն կը գնայ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Ստեփան Եակովիչը... Հապա ի՞նչպէս կարելի է... Մենք խեղճ, աղքատ. նա հարուստ, զօրեղ... Փող, լիքը փող... հի, հի, հի, հի... ի՞նչպէս կարելի է... կեղտը մաքրութեան մօտ... աղքատը հարուստի մօտ... ամօթ է... ի՞նչ կասեն... Աստղիկն Ստեփան Եակովիչի կին... Հա, հա, հա, հա... ծիծաղելի է... ամօթ է... Պատիւ... Նամուս...

ՇԱՂԻՏԱ. — Կուզե՞ս գնա. հրէն դուռը:

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Կե՛րթամ... Բայց դազաղ է պէտք... դազաղ... սիրուն, հարսնացուի դազաղ... Ձէ՛ որ Աստղիկն պսակւում է... այսօր նրա հարսանիքն է... Դազաղ... Ստեփան Եակովիչի հարսանիքի դազաղը...

ՇԱՂԻՏԱ. — Փող կուզե՞ս, տամ, առ գնա:

ԶԱՐՈՒՀԻ. — Փող, ի՞նչ փող... Նամուս, պատիւ... դազաղ, մի սիրուն դազաղ, որ նրան

ցրու նրան: (Յանկարծ նրան թուում է դուան ծրո-
նոց) Ահ, մարդ կայ...

ԱՆՆԱ.—(Չորս քոյրերը նայելով) Ոչ ոք չկայ,
հօրեղբայր:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Այդ 20,000 բուլբի ժառան-
գութիւնդ մտցրի իմ գործերի մէջ շահեցնելու,
սակայն փոխանակ շահեցնելու... այժմ չգիտեմ
ի՞նչ է լինելու... (յուզւում է):

ԱՆՆԱ.—Հօրեղբայր, խնդրում եմ, մի մը-
տածէք այդ մասին:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Սըսս, ցածր, լսիր զաւակս.
մահը մեզ համար է. որպէս զի հանգիստ խղճով
կարողանամ մեռնել՝ դրա համար... (արտա-
տում է):

ԱՆՆԱ.—Ինչո՞ւ համար էք լալիս հօրեղբայր:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Նրա համար, որ պիտի չկարո-
ղանամ ժառանգութիւնդ ամբողջովին քեզ
վերադարձնել:

ԱՆՆԱ.—Միթէ ես ուզեցի այն, հօրեղբայր:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Քեզ տալու եմ այն, ինչ որ
սե օրուայ համար բոլորից ծածուկ պահել եմ.
ահա պետական բանկի այն անդորրագիրը, որով
Էրբ գնաս 10,000 բուլբի կարող ես ստանալ:

ԱՆՆԱ.—Հօրեղբայր, ես չեմ ուզում (չորում
է, աւելի մօտենում է հօրեղբորը):

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Սըսս, առ այն, առ, միայն
նայիր, որ ոչ ոք չիմանայ, թէ չէ ձեռիցդ կը-

խլեն. պահիր, իմ պատճառով մի սպանիր ապա-
գադ... ու ինձ էլ մի անիծիր, որ ես... (լա-
լիս է):

ԱՆՆԱ.—(Հացով թուղթն առնելով) Հօրեղ-
բայր:—

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Սըսս, մի կանչիր. կիմանան.
վեր կաց:

ԱՆՆԱ.—(Համբուրում է հօրեղբոր ձեռքը, վեր
է կենում):

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Պահիր. շուտ, շուտ:

ԱՆՆԱ.—(Թուղթը պահելով մատերն իրան մէջ
է հիստով, ճկրտացնում եւ խորը հառաչ քաշում.
պաուզա):

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Մտնում է Շաղիսան:

ՇԱՂԻՏԱ.—Ինչպէս ես, Հաջի-Յակոբ:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Էլ մի հարցնիր:

ՇԱՂԻՏԱ.—Գուցէ փոքր ինչ աւագանակ կու-
տես:

ՀԱՋ. ՅԱԿ.—Ես արդէն կերայ իմ արգա-
նակը, ե խմեցի կեանքի դառն բաժակը:

ՇԱՂԻՏԱ.—Այդքան մտածելով ու վշտանա-
լով ի՞նչ պիտի անես, մի փոքր էլ քեզ պահել
իմացիր, չէ՞ որ քեզ փնաս է:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Է՛հ կնի՛կ, յուսնեակն եկել երթ-
կից անց է կացել, դու ինչէր ես ասում...

ՇԱՂԻՏԱ.—Դու որ այդպէս ընկճում ես՝
էս ինչ պէտք է անեմ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Թոյլ, ըայց յուզուած) Դճ...
դու եթէ չէիր ուզում իմ ընկճուելը՝ թող այդ
տեսակ զաւակներ չմեծացնէիր, որ կարողու-
թիւնս էլ կերան, կեանքս էլ:

ՇԱՂԻՏԱ.—Ես ինչով եմ մեղաւոր:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Մեղաւոր ես նրանով, որ դու
փշացրիր նրանց, դճ... քանի նրանք փոքր էին
և անհնազանդ, փախչում էին դպրոցից, խումար
էին խաղում, ես ասում էի՝ հետեիր, մի՛ թող-
նիր, չէիր լսում ինձ, երես էիր տալիս, այժմ
տեսա՞ր ուր հասցրեց երես տալը:

ԱՆՆԱ.—Հօրեղբայր, հօրեղբայր, մի՛ վրդո-
վուէք. տեսէք, մայրիկը ձեզ համար տանջոււմ
է. խնայեցէք ձեզ:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Ա՛խ, զաւակս, հանգիստս էլ
կորաւ այս աշխարհում, կեանքս էլ. ափսոս իմ
յիսուն տարուայ ծանր աշխատանք...

ՇԱՂԻՏԱ.—Վեր կաց զնանք քիչ տեղդ
պառկիր, հանգստացիր:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Գնանք (Պատրաստոււմ է զը-
նալու):

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Ներս է սնում Մարին, յետոյ հօտարը

ՄԱՐԻ—Նօտարը. ձեզ է հարցնում:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Յնցուելով) Նօտարը...

ՇԱՂԻՏԱ.—Ինչո՞ւ համար է հարցնում:

ՀԱՅ. ՅԱԿ.—Խնդրիր:

ՄԱՐԻՆ.—(Դուրս է գնում խնդրելու, յետոյ
գալիս է):

ՇԱՂԻՏԱ.—(Ընդառաջելով) Համեցէք, խընդ-
րեմ:

ՆՕՏԱՐ—Բարե ձեզ եակով Անտօնիչ, տի-
կին Շաղիտա:

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Բարե ձեզ:

ՆՕՏԱՐ—Ներեցէք, որ ես ը՛-ը՛-ը՛... այս-
պէս անժամանակ... բայց ի՞նչ արած, երկու
անգամ ձեզ կոչնագիր ուղարկեցի գրասենեակ՝
չպատասխանեցիք... լաւ համարեցի ինքս ան-
ձամբ գալ...

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—Խնդրեմ, համեցէք. բայց ի՞նչ
կայ, ինչո՞ւ համար էք կոչնագիր ուղարկել:

ՆՕՏԱՐ—Ձեր մուրհակների համար. այսօր
երրորդ օրն է. հակառակ օրէնքի ես պահում
եմ...

ՀԱՁ. ՅԱԿ.—(Զգալով ըանն ինչումն է,
սարսափած) Մուրհակներ, ի՞նչ մուրհակներ:

ՆՕՏԱՐ — Անտօն Եակովիչի ստորագրած մուրհակները:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. — (Ձայրոյթով) Ինչպէս. Անտօն Եակովիչի... (յուզուած) Մարի, Անտօնն եկել է:

ՄԱՐԻ — Նոր ճաշի եկաւ (գնում է):

ՀԱՁ. ՅԱԿ. (Մարու ետեւից) Կարչիք: Կարելի է տեսնել, պարոն նօտար, ինչ մուրհակներ են:

ՆՕՏԱՐ — Համեցէք. (Հանելով պալուսակից տալիս է Հաջի-Յակոբին):

ՀԱՁ. ՅԱԿ. — Ա՛ւ, ֆիրմայի անունից ստորագրած...

ՆՕՏԱՐ — (Մնում է շուարած):

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Մտնում է Անտօն

ԱՆՏՕՆ — (Նօտարին տեսնելու պէս, միեւնոյն ժամանակ մուրհակները հօր ձեռին, երեսի գոյնը գնում է, ցնցումներ է կատարում):

ՆՕՏԱՐ — Անտօն Եակովիչ, այսօր Ալբերտի մուրհակների վերջին ժամանակամիջոցն է. ե-

թէ այսօր էլ 30,000 ռուբլին չտաք՝ ես ստիպուած եմ պրոտեստ անելու:

ՀԱՁ. ՅԱԿ. — Ալբերտի... (սաստիկ ծշում է) Հաջի-Յակոբը սնանկ... (ընկնում է շեղրնգին):

ՇԱՂԻՏԱ — Աստուած իմ, ի՞նչ պատահեց:

ԱՆՏՕՆ — (Լալով) Հայր իմ, հայր իմ...

ՇԱՂԻՏԱ — (Կանչելով) Ստեփան, Ստեփան:

ՍՏԵՓԱՆ — (Գալիս է միւս սենեակից):

ՇԱՂԻՏԱ — Հեռախօսով շուտով բժշկին կանչիր:

ՍՏԵՓԱՆ — (Վազում է դէպի կաբինետ հեռախօսով բժիշկ կանչելու):

ՆՕՏԱՐ — (Անհամ դրութեան մէջ) Ներեցէք, որ ես...

ՇԱՂԻՏԱ — Խնդրեմ, պարոն նօտար, առ ժամանակ մտէք կաբինետ:

ՆՕՏԱՐ — (Ինքն իրեն, մուրհակները վերցնելով գնալով) Այ բեզ յիմար դրութիւն...

ԱՆՆԱ — (Լալով) Հօրեղբայր, ի՞նչ պատահեց:

ՇԱՂԻՏԱ — Աննա, դու նայիր, ես գնամ նեշադիրնի սպիրտ բերեմ (գնում է):

ԱՆՏՕՆ — (Քարացած կանգնում է պատի հետ, տարօրինակ շարժումներ է անում, ապա հօր հայեացքից վախենալով, իբրև մի բանից հալածուած, դուրս է փախչում):

ԱՆՆԱ — (Չորս կողմը դիտելով) **Հօրեղբայր,**
առէք այս 10,000 բուբլին, տուէք նօտարին,
տայ Ալբերտին առ ժամանակ, մինչև որ միւս
20,000 բուբլին էլ կըտաք:

ՀԱԶ. ՅԱԿ. — (Ուզում է խօսել, բայց չի կա-
րողանում, ծեռքով բացատրական նշան է անում):

ՇԱՂԻՏԱ — (Ներս գալով, Աննային) **Տո՛ւր,**
տուր, թող հոտ քաշէ. մի քիչ օգրկու՛նք քսենք
ճակատին:

ԱՆՆԱ — (Տեսնելով հօրեղբոր մահանալը)
Հօրեղբայր...

ՇԱՂԻՏԱ — **Հաջի-Յակոբ, ուշքի եկ...** (ծեռ-
քերով ծնկներին խփելով) **Վա՛յ, տունս քան-**
դուեց...

ՍՏԵՓԱՆ — (Մտնելով ծիչով) **Հայրիկ, հայ-**
րիկ...

ԱՆՆԱ — Ի՞մ խեղճ հօրեղբայր:

Տ Ե Մ Ի Լ 9

Գալիս եմ Անտոն ու Արշակը

ԱՐՇԱԿ — (Սաստիկ նիհար, դալուկ, թույլ
մահուան դուռը հասած) **Տարաբաղդ հայրիկ:**

ԱՆՏՈՆ — (Ընկնում է աթոռին, գլուխն առ-

նում է ծեռքերի մէջ, ցնցումներ կատարում, լա-
լիս. իսկ միաները շրջապատած դիակը՝ արտա-
տում են եւ տխուր դիտում. կամաց-կամաց իջ-
նում է վարագոյրը):

ՎԱՐԱԳՈՅԻ

Վ Ե Ր Զ

Վ Բ Ի Պ Ա Կ Ն Ե Բ

Երես	Տող	Սխալ	Ուղիղ
16	16	Ժարժումներն	շարժումներն
18	12	եղբայրների	եղբայրների
25	10	Շաղիտա	Շաղիտա
58	20	գործակատար- ներն	գործակատար- ներն
64	7	աշխատանքից,	աշխատանքից.
67	20	Սօսենալով	Մօսենալով
95	8	թողնէր	թողնէր
103	10	ձեզ	ձեր
107	15	(լրգշանգ)	(շեզլինգ)
111	8	ուղում է	ուղում է
117	22	եռքերով	ծեռքերով
122	17	ձեյնն է	ձայնն է

մ'օտ ծախուած են նրա հետեւեալ աշխատութիւնները

1. Երգում, վիպակ (սպառուած) 40 կ.
2. Պատանեկան յուշեր (սպառուած) 15 կ.
3. Հօրոտ-Մօրոտ, պատկ. գիւղ. կեանքից I գիրք 30 կ.
4. » » » » II » 30 կ.
5. » » » » III » 30 կ.
6. Հայ գեղջուկի այրումը, I մաս (շաշտ, գործ.) . 40 կ.
7. » » » » II » (ամանեղ, կար.) 40 կ.
8. » » » » III » (տնային, արդ.) 40 կ.
9. Մեր բարեկամները, պատմութեան 15 կ.
10. Յանցանք, էտիւդ, հրատար. Հրատարակչ. Ընկ. 15 կ.
11. Վեհափառ Իգմիրլեան (կազմեց Շիրվանզադէ) 15 կ.
12. Գիրք և Կեանք, (Նար-Գոսի հետ) գտնադիրք
հայ լեզուի, ծխ. գայր. բարձր դաս., գպրոցն.
ստորին և պետ. գալ. համար յարմարեցրած 1 - 25 կ.
13. Սիրոյ և գաղափարի սպառն երգիչը՝ Յովհ.
Յովհաննիսեան (քննադատութիւն) 15 կ.
14. Աւագի վրա, գրամա 4 արարով 50 կ.

Պատրաստ են տպագրութեան համար

1. Հօրոտ-Մօրոտ IV գիրք
2. «Ծիլեր» գրամա 3 արարով
3. Որսորդական յուշեր, պատմութեան
4. Գիւղի Շուշանը, վեպ գիւղական. կեանքից
5. Հայ գեղջուկի այրումը IV մասը

Գրչիս տակ է

Վշափ տպարան, գրամա 4 արարով

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0352211

41482